ISAACI

CASAVBONI

AD

FRONTONEM

DVCÆVM

S. J. Theologum
Epiſtola;

In qua de Apologia diſſeritur communi
Icſuitarum nomine ante aliquot menſes
Lutetiæ Pariſiorum edita.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Iuxta exemplar

LONDINI,

Excuſum per IOANNEM NORTON,
Sereniſſimæ Regię Majeſtatis, in Latinis,
Græcis & Hebraïcis Typographum.

25 ANNO cIↄ Iↄc xi.

ISAACVS CASAVBONVS FRONTONI DVCÆO, S. J. Theologo, V. Cl. S. P. D.

LEGI ſuperioribus diebus, Fronto Ducæe, vir eruditiſſime, librum Apologeticum nuper iſthic ab vno Patrum Societatis veſtræ ſcriptum, & de communi omnium ſententia publicatum. Legi autem eo diligentius & accuratius,(præter morem ſanè meum, qui nullius cuiuſquam mortalium famam ſolitus appetere, in polemicis hoc genus ſcriptis operam non amo abuti meam:) non ſolum, quia in magna exſpectatione eam Apologiam priuſquam prodiret in lucem fuiſſe intellexeram: verùm etiam, & multò quidem magis, quia Epiſtolam non ita pridem à te acceperam, quæ Reſponſionis eius legendæ cupiditate non mediocri me accenderat: quippe qua ita aiebas eſſe confutatas famoſi cuiuſdam libelli calumnias, vt iam multorum animi à So-

cietate veſtra prius admodum alieni, eius lectione pacati & vobis penitus ſint conciliati. Quin etiam literis ijſdem, ſi meminiſti, me pro eâ conſuetudine, quæ plures annos Lutetiæ Pariſiorum inter nos intercesſit, rogabas, vt Sereniſſimo Potentiſſimóq; MAGNÆ BRITANNIÆ REGI, omni maximarum, exquiſitiſſimarúmq; laudum genere Principi digniſſimo, hoc ipſum ſignificare vellem; & poſtquam per nouam hanc Apologiam cauſſæ veſtræ æquitatem cognouiſſet; id agerem apud MAIESTATEM ipſius, quò religionis veſtræ hominum perſecutioni, (ſic enim dicebas, & ita multis credere lubet;) finis tandem aliquis imponeretur. Atq; hæc eadem alium etiam Societatis veſtræ non obſcuri nominis Patrem, à ſpectatiſſimæ virtutis & integerrimo viro D. Fabricio Boderiano Chriſtianiſſimi Regis Legato, qui munere ſuo feliciſſimè hîc perfunctus, in Galliam ante paucos dies eſt reuerſus, per literas enixè petijſſe, (& erat literis adiectum Apologetici exemplar,) non clam me erat. Itaque nihil mediocre iam de eo libro mihi ſpondebam, cuius freti genio & tu, doctiſſime Fronto, & ille alter tuus * οὐχ ὁ τυχὼν συμμύστης, Regi maximo, literatiſſimo, iudicijq; acerrimi, cuius offenſum erga Societatem veſtram animum reformidare poteratis, probari ipſum tamen poſſe nihilo ſecius confideretis. Mirificè verò geſtiebat animus mihi, ex eius lectione cognoſcere quid auctor ad illa reſponderet, quæ à grauiſſimis viris, atq. inculpatæ vitæ, eandem vobiſcum religionis formam profitentibus, multis ex Ordine veſtro ſolent paſſim objici: quaſi erga Reges &

* *Non vnus è multis conſecratus.*

Principes præpoſtero quodam religionis zelo patrum ęqui eſſetis, & iura ipſorum ac dominationem alienæ potentiæ amplificandæ ſtudio, multimodis, quotiesſe daret occaſio, ſcriptis, factis, iretis imminutum. Equidem perſuaſiſſimum habebam, fieri vix aut ne vix quidem poſſe, vt quæ tibi ſcriptio tantopere probaretur, (vide quanti te faciam,) cuius effectus adeò inſignes prędicares, de qua tantam ſpem concepiſſes, quicquam eorum affine contineret, propter quæ non Magnæ tantum Britanniæ optimi clementiſſimíque Regis offenſionem incurriſtis; ſed & multis alijs Illuſtriſſimis Principibus, multis Rebuſpublicis prudentiſſimis, vniuerſo etiam Ordini ampliſſimo Senatus Pariſienſis, & (de quo vos video non dubitare, ac multum queri,) omnibus Politicis Societas veſtra dudùm grauis euaſit & ſuſpecta, ne dicam ingrata & inuiſa. Quo magis ſum demiratus, & ſtupore quodam inter legendum defixus, cum exſpectationi meæ adeo pleraq; animaduerterem non reſpondere, vt cauſſam dicere aut cōminiſci nullam poſſem, cur tibi viro intelligenti & perſpicaci, cur cuiquam alij, non planè Mamacutho & communis etiam ſenſus experti, eos facere animos ſcriptum eiuſmodi potuerit; quod rectè æſtimantibus non cauſſæ veſtræ iuſta proferre in lucem queat videri: ſed illam potius opinionem de vobis, quæ plurimorum mentes occupauit, (ſcitis ipſi, & in Henrici Magni morte experti eſtis) voluiſſe confirmare, & magis magíſq; in legentium animos defigere. Atq; ego iam hic profiteor, de ijs duntaxat loqui me, quæ ad Prin-

cipum iura, dignationem, ſecuritatem, ſalutatem denique & vitam pertinet. Nam ſi quæ alia veſtris hominibus à quoquam obiecta eâdem Reſponſione diluuntur: ea nihil ad hâc cauſſam: neque ego iam illa quicquam moror. Opto magis eam vt veſtri Ordinis Theologis mentem Deus immortalis inſpiret, ita det ſe gerere, ita faxit ipſos * ἀγάπην ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος ἐνδύσασθαι nihil vt poſthac inimici veſtri præter calumnias & ficta crimina habeant, quod vobis obijciant.*

** Charitatē induere, quæ eſt vinculū perfectionis.* Col. 3.14.

* Καὶ κε τὸ βουλοίμην, ἦ κεν πολὺ κέρδιον εἴη·

** Iſtud ego optarim, foret & magis vtile multo.*

Scio quam hodie in multis orbis Chriſtiani regionibus locum Societas veſtra obtineat, quid quantúmq; valeat: quæ ſi à defenſione doctrinę Hildebrandicæ & Bonifacianæ animíq; rigore illo præfracto, quam in pleríſq; veſtrûm homines εἴρωνικοὶ obſeruant, ad æquitatem, lenitatem, & illam quam pij Patres Græci appellant συγκατάβασιν Latini condeſcenſionem, animitus traduceretur; magnum haud dubiè ad communem Chriſtianorum concordiā & re & exemplo momentum afferretis. Me vt hæc ad te ſimplici animo ſcriberem, vir amiciſſime, non odium aliquod impulit, aut obtrectandi cuiquam prurigo; à quo peſtilente morbo, nimis hodiè latè graſſante, mores meos abhorrere * τὰ προβεβιωμένα niſi fallor, vel tacente me fidem fecerint: ſed illa ipſa, quam dixi, Epiſtola, petitióq; tua, ab optima quidem, credo, voluntate profecta: verùm quæ male poſito prorſúſq; ruinoſo nitens fundamento, planè mihi viſa eſt parum ęqua & ἀπεριτεύκτους ac proinde ſuperuacua & ἀδυνάτους.

** Præterita vitæ actiones.*

** Abſurda.*

** Non impetrabilis.*

Magno enim in errore verſati eſtis, & tu, optime Ducæe, & tuus ille συμμύστης, cùm putaſtis eiuſmodi Apologiam, eo filo contextam, eo ſcopo ſcriptam, & Principibus ita apertè inimicam, non dico Magnæ Britanniæ ſapientiſſimo Regi, aut vlli alij Principi, cui ſalus ſua non fuerit vilis, placere poſſe; ſed cuiquam omninò, qui Principi ſuo, & dignitati ſecuritatíq; ipſius optet eſſe conſultum. Equidem ſic a libri illius lectione diſceſſi, vt pro ſatis comperto haberem, te cúm illa ad me ſcriberes aut ipſum non legiſſe, aut non tam iudicium fuiſſe tuum ſecutum, quàm alienæ voluntati obſecutum. Noui enim te & quàm miti ingenio ſies; neque memoria mihi crebri illi in mutuis colloquijs noſtris ſermones tui exciderunt, omni moderatione & manſuetudine condîti, in quibus te ſemper publicæ tranquillitatis ſtudioſum, ſubditum *φιλοβασιλία, & in natis ante pauca ſecula controuerſijs, noſtro hoc acerrimè agitatis, quæ ad iura Principum pertinẽt, pleriſque alijs animaduerti multò æquiorem; deq; auctoribus doctrinæ adeo exitiabilis ſanè, piéque & liberè non ſemel audiui iudicantem. Quo diligentius faciendûm duxi, vt non magis meum, quàm Regis ipſius, & aliorum virtute præſtantium virorum, qui * ἔμιξαν τῇ περιστερᾷ τὸν ὄφιν, de illa Apologia iudicium & iudicij potiſſimas cauſſas indicarem: ſi fortè multarum rerum præſertim Anglicarum, quæ ibi ceu veriſſimæ produntur, & tanquam indubitatæ fidei affirmantur, horribili falſitate cognita, impetrare, qua auctoritate es, à Socijs tuis poſſes, vt poſt hac falſas narratiunculas ſpernerẽt,

* *Regis amantem.*

* *Columba ſerpentem miſcuerunt.*

veris, certis, atque adeo publicis Actis fidem ne abrogarent, & ad neceſſarium, nedum iuſtum ſui odium Regem * φιλαληθέστατον ac ſimul omnes veri amantes prouocare deſinerent. Quod ſi fecerint, honori ſuo, mihi crede, & totius Societatis veſtræ melius in poſterum conſuluerint. Enimuero quàm parum candidè, parumque aptè ad conciliãdam vobis Principum beneuolentiam Apologeticon illud ſit ſcriptum, non eſt difficilis demonſtratio. Nempe hoc agitur magna totius libri parte, vt dicta quædam & ſententiæ defendantur nonnullorum è veſtris; eruditorum quidem hominum, fateor, ſed quorum opiniones non paucas Principibus & Rebus publicis eſſe pernitioſas magno conſenſu prudentes contendunt, & triſtiſſima confirmat experientia. Et appello conſcientiam tuam, mi Fronto, non iudicio tuo omnia probentur, quæ in tuorum libris de hoc argumento legiſti? an paratus ſis omnes illorum ſententias, ceu * κυρίας δόξας defendere? quod tamen ſine vlla exceptione Auctor Apologiæ facit. Omnia defendit, omnes tuetur, omnes laudat, vno Marianâ ægrè excepto. Equidem is non ſum, qui ſi quid fortè incautius aut inconſultius viro docto in ſcribendo exciderit, protinus in deteriorem partem id velim interpretari, & in malæ mentis argumentũ rapere. Bonum virũ hæc κακοήθεια & malignitas non decet Chriſtianam vero charitatẽ multo minus. At quoties ſalus principum agitur, quoties publiqua res, cuius incolumitas in Principis incolumitate vertitur ſiue aperta molitione, ſiue per cuniculos in diſcrimen adducitur; tum enimuerò lõgè alia res eſt, alia ratio;

* *Veri amãtiſſimum.*

* *Ratas certaſque ſententias.*

alia ratio neq; iã vlli * ἀνεξικακίᾳ aut molliori interpretationi quærendæ locus. quin immo haud ſecus ac ſi eſſet Pyrrhus, aut Hãnibal ad portas, cõmoueri tum bonos ciues, contremiſcere totis artubus, diriſſima quæque exempla ob oculos ſibi ponere, & præ anxia ſolicitudine omnia etiam tuta timere, non dico fas, ſed omninò neceſſe eſt. omnis hic hõneſtus pauor: omnis trepidatio fortis & laudabilis: omne durius dictum factumue iuſtæ ſuſpicioni mouendæ idoneum eſt iudicandum. In patria preſertim noſtra, mi Ducæe, & hoc maximè tempore. Quid enim; Vidit Gallia non ita multos ante annos, quia iura principalia violabantur, diuina humanaque iura fœdum in modum ſubuerti, omnia ſuſque-deque miſceri, homines hominibus, ciues ciuibus lupos fieri. Vidit Gallia poſtquam Majeſtas Vnctorum Domini in animis ciuium malorum, & praua doctrina corruptorum euiluit, duos optimos & fortiſſimos Reges ſuos teterrimo parricidio (& quidem eodem fere pacto vtrumque) ſibi eſſe ereptos; vidit & luxit, ac nunc etiam luget. Et erit aliquis tamen in Gallia, qui cæde tam recente Henrici Magni, Regis heu nuper noſtri, bonis omnibus acerbè gementibus, patrocinium eorum ſcriptorum ſecurus ſuſcipiat, quos nouit Orbis terrarum Principibus omnibus eſſe infeſtos, eorum Coronas imperiò Iouis Capitolini totis viribus ire ſubiectum; Maieſtatem modis indignis minuere; & clara iam atque alta voce, *Cornua quæ vincatque tubas* contendere, vnicum eſſe mundi vniuerſi Dominum, vnicum vt ipſi appellant, Vice-deum; vnum Imperatorem, vnum Regem,

* *æquanimitati.*

vnum verè Principem, Pontificem nempe Maximum. cuius imperio ſi quis Regum aut Principum parum ſe præbeat morigerum, ſiue in ſpiritualibus, vt multi ſæpe, ſiue in temporalibus, vt ſuperiore ſeculo Iohannes Rex Nauarræ; hunc illa etiam falſa imagine Principatus, quam doctrina iſta Regibus concedit, ipſo iure, etiam ante prolatam à Pontifice ſententiam, vt multis placet, vel certè ſtatim à prolata ſententia, excidere; eius ſubditos omni vinculo naturalis ſubiectionis eſſe ſolutos; ipſum vel ſubiectorum populorum viribus, vel aliorum Principum ſolio detrahendum, & tanquam piacularem victimam finibus ditionis, aut etiam è numero viuentium, ſi opus ſit, eſſe exterminandum. Non ignota loquor, neque tibi incomperta. Teruntur omnium manibus Doctoris Martæ Neapolitani libri, quibus hæc omnia totidem ferè literis, & quidem potiſſima horum in Epiſtola ad ipſum Pontificem, Paulum V. cui opus nuncupatur, & cuius priuilegio eſt editum, continentur. Neque verò infrunitus hic Marta quicquam dicit quod alij multi & ante ipſum & poſt ipſum, ore pleno, non dixerint, & voce, ſcriptiſq; docuerint. Niſi tu fortè ignoras, quæ ſuper hac quæſtione noſtris temporibus (ne vetuſtiora attingam) ab Alano, Sandero, Andrea Philopatro, Treshamo, Carerio, Bozijs Fratribus, Moſconio, Mancino, Peſantio, Conſtantino Veruna, Simancha, & innumeris alijs, quà Iuris Canonici interpretibus, quà Theologis, ſunt ſcripta. Omnium inſtar eſſe queant duo Illuſtriſſimi Cardinales, Baronius & Bellarminus; quorum ille cum Eccleſiaſticos An-

nales,ingens opus & laborioſum,ſuſciperet contexendos,id vnum emunctæ naris hominibus videtur negotij ſibi dari crediſſe, vt hanc de infinita Summi Pontificis potentia mirificam doctrinam, per totam ſeriem temporum* εὐκαίρως, ἀκαίρως, confirmaret; qui etiam Paulo V. Pontificatum, ineunti, Gregorium VII. ceu perfectam aliquam ideam legitimæ adminiſtrationis cum propoſuit; hoc videlicet non obſcurè ſignificauit; eum demum ſe iudicare laude dignum Pontificem, qui dominationis ſuæ cauſſâ cælum terræ miſcere, & vniuerſam Europam cædibus & parricidijs implere nõ dubitaret. Cardinalis verò Bellarminus quantum in ſimili propoſito vrgendo ſudarit, quanta contentione & ſtudio negotium geſſerit, tot editæ ab ipſo lucubrationes, tot libri nuper in cauſſa Veneta, contra Patrem Paulum excellentis doctrinę virum, & alios ſcripti, abundè teſtantur: omnium verò maximè qui poſtremus eo ſuper argumento,ab illo eſt paulo ante publicatus, Liber aduerſus virum doctiſſimum Gulielmum Barclaium I. Ctum de quâ ſcriptione quod debeat eorum eſſe iudicium, qui publicas res ſuas cupiunt eſſe ſaluas, ne vel ego, aut tu, vel quiſquam alius poſſet ignorare: Senatus primum Venetus (nam ad hos liber prius peruenit) deinde Pariſienſis Curiæ Patres, quibus ſalus noſtrorum Regum propria ſalute charior, ſatis cauerunt. Sed quid verbis opus? Idem ille Cardinalis Bellarminus in illo ſuo infauſti nominis Torto & alijs aduerſus Sereniſſimum Magnæ Britanniæ Regem ſcriptis, hoc vnum habet, cur Iuſiuran-

** Opportunè importunè.*

dum Fideſitatis nolit à Regis ſubditis Regi præ-
ſtari: quia id illi videatur aliquo pacto (obliquè
ſanè & indirectè , quanquam ne ſic quidem: &
ſunt vel rei ignari, vel meri Sycophantæ qui hoc
dicunt,) Summi Pontificis omnipotentiæ repu-
gnare: in quo peccâſſe, vt quidem illi placet, fi-
dem Catholicam ſit abnegâſſe, & appellatione
Chriſtiani ſeſe indignum reddidiſſe. Hinc videli-
cet illæ lacrymæ, & labor ille veſtrorum præ-
ſertim hominum; qui ita perſuaſi, nunc cum
maximè, quia vident ferrum ſuum in igne eſſe,
vt alijs quoque idem perſuadeant, *Pro ſe quiſque*
Viri ſumma nituntur opum Vi. Atqui doctrina
hæc quàm ſit Principibus metuenda, euidentiſ-
ſimè docent tot intra paucos annos aut patratæ
Principum maximorum cædes, aut tentatæ; tot
proditiones nouæ, inauditæ, quibus nihil ſimi-
le priora vlla ſecula viderunt. Quem verò eſſe
Germanum. exiſtimas * γνήσιον Gallum, cuius intimis præcor-
dijs non hæreat infixa & æternum ſit hæſura par-
ricidæ, qui τῷ μακαρίτῃ Regi nuper vitam eri-
** Beatæ memoriæ.* puit, vox obſeruatione & acri Politicorum om-
nium meditatione digniſſima? Qui à ſupremæ
auctoritatis iudicibus de cauſſa ſuſcepti parrici-
dij interrogatus, quum more patrio in reorum
ſeilula ſederet, non per ambages aut ænigmata,
ſed liquidò & diſertè reſpondit; ideo ſe quod
feciſſet feciſſe, quia Rex Proteſtantibus Ger-
maniæ Principibus opem ferre parans in Cauſsâ
Cliuienſi, Pontifici Maximo rem faceret ingra-
tam; ac proinde dignus eſſet qui periret. Deum
enim ſe in terris Romanum Pontificem agnoſ-
cere, cuius voluntati, qui ſeſe quouis pacto op-

poneret, eum ſe habere * αὐτοκατάκριτον & exitio, deuotum. Ipſiſſima feralis illius prodigij verba ſunt, *Papa eſt Deus, & Deus eſt Papa.* Tantos iſte parricida in hac noua doctrina quæ Papam facit-in terris Deum fecerat progreſſus. Quæ quum ita ſint, nemo opinor, ſanus cerebri dicat parricidarum ſicas magis eſſe Principibus metuendas, quàm venenata Alaſtorum ſcripta, quæ doctrinâ Satanicâ infectas mentes ad parricidia ducunt. Non enim tunc incipit aliquis eſſe parricida, cùm ad ſcelus patrandum manum expedit. Tunc tunc ſcelus contrahitur, quando incipit mens doctrina Marianæ aut ſimilium illius corrumpi: & parricidij horror ac deteſtatio, omnium hominum mentibus à Deo indita, minuitur paulatim & labefactatur: quando, mutatis rerum appellationibus, quod prius exiſtimabatur, vt eſt reuera, ἄγος inexpiabile, iam facinus laudabile aut etiam meritorium (dictu horribile, ſed multos ita hodie ſentire infanda ſcripta faciunt fidem) incipit videri. Scias hunc certum eſſe parricidam, cuius animus doctrinam parricidiorum magiſtram ſemel imbibit. Præclarè, vt ſemper, B. Ambroſius ſermone primo in Pſalmum CXVIII. libidinoſum compellans, *An putas* inquit, *tunc primùm te intrare meritorium, cùm fornicem Meretricis ingrederis? Intraſti iam, quando cogitationes tuas meretrix intrauit. Intraſti iam, quando ad potiendam proſtibuli cupiditatem greſſu mentis intraſti. Pulſaſti lupanaris fores, quando ad mulieris concupiſcendæ decorem oculos mentis aperuiſti.* Nihil hoc verius, nihil certius. Sed & Stoici rectè docent, probatque multis ſapiens Epictetus; facta mortalium

* *Suomet ipſius facto condemnatum.*

quæ mirari vulgo ſolemus, ex altâ firmaque perſuaſione mentis (πρόληψιν ipſi appellant) proficiſci: neque aliquid poſſe fingi tam arduum, tam durum aut dirum, quod non alacriter ſuſcipiat, &, quod in ſe fuerit, intrepidè ac conſtanter det effectum ſiue vir, ſiue fœmina, ſiue etiam puer, cui fuerit mens firmiter perſuaſa, ſic eſſe opus facto. Igitur omnem laborem & difficultatem eſſe, in perſuaſione illa informanda & * παγίως conſtabilienda: quo ſemel facto, nihil iam mirum videri debere, ſi Calanus aliquis Indus, ſi multæ Græcorum ciuitates, ſi plurimæ hodieque mortuis maritis mulieres Barbaræ, incendio voluntario vitam finiant: Si Mutius aliquis aut Theodotus ſui periculi oblitus, per medios hoſtiles exercitus perrumpat, & per tela per hoſtes haud dubiam in mortem vadat, quò Duci inimico iugulum petat, & morti illius ipſe quoque immoriatur: ſi Heroſtratus aliquis cupiditate famæ, quàm leuis, Deus bone! rei & friuolæ, ędem ſacram nobiliſſimam, futuri ſecurus, incendat: ſi aliqua Arria viro ſuo ad mortem ſibi conſciſcēdam præeat exemplo, & ſimul dicat, Pæte non dolet: Si alia fœmina, quò ſibi grauem vitam adimat, aut caput in parietes impingat, quia alia ad letum nulla patet via, aut prunam candentem, in os immittat: Si Caſtellus aliquis (vt de hodiernis exemplis vnum ponam) ætate penè puer malitia ſenex recoctus, in Regem ſuum, Regem glorioſiſſimum & optimum, nulláque re quàm clementiæ laude magis admirabilem, audet conſpirare, audet exitium illi machinari, audet ſacram eius Maieſtatem pro nihilo ducere, audet

* Firmiter.

deniq; ſecuri, & Procerum ſuorum coronâ cincti, os auguſtum cultro temerare. ô vim admirabilem perſuaſionis! Mihi hæc ſcribenti, & magnitudinem ſceleris animo reputanti, totum horrore corpus perfunditur; vix manus officium facit; vix oculi lacrymas tenent: illi ephebo, rerum imperito, nullo vſu docto aut firmato, ad patrandum quod deſtinarat ſcelus prodigioſum, mens conſtitit, vultus non concidit, neque refugit manus, quod mens conſcelerata iubebat exequi. Omnino res admiranda: ſed memores tamen eius, quod modo dicebamus, admirari deſinamus. Nam vbi ſemel honeſtatis, nedum pietatis, veræ an falſæ, ſpecie mens eſt occupata: ilicet, periculorum reſpectus omnis ceſſat, ceſſat mortis & cruciatuum, quamuis quæſitiſſimorum, metus. Quid autem non poteſt, qui perfectam mortis * ἀφοβίαν inducere in animum poteſt? Dominus eſt alienæ vitæ, quiſquis prodigus ſuæ, Noſti vetus verbum,

* *Vacuitatem metus.*

* Τίς ἐστι δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

* *Quis, rogo, Mors paratus ſeruitutem ſeruat?*

Quamobrem male rationem ſubducunt, ſi qui exiſtimant ſecuritati Principum ſuorum fore abundè cõſultum, vbi in parricidas nouis & inauditis ſuppliciorum generibus fuerit animaduerſum. Atqui parum eſt, iam conſummatum ſcelus vlciſci & punire, niſi * ἄνωθεν τὴν πηγὴν ἀνορύττομεν, vt Græcorum habet prouerbium, & ad fontem ipſum vnde ſcaturijt malum aſcendimus, niſi omnes aditus, omnes viæ, omnes ſemitæ, quæ ſiue recto ſiue obliquo tramite, eò ducunt, ſollerter inueſtigatæ; & maturè fuerit obſtructæ. Quis porrò ſanus cerebri ambigit, nouam hanc

* *Fontem à capite fodere.*

doctrinam & libros ei aſſerendæ conſcriptos, quibus hodie nihil frequentius, ad Principum contemptum viam munire, ex contemptu autem facile homines impelli ad praua quæuis conſilia, rebelliones, conſpirationes, cædes denique & parricidia, omnes intelligunt. At quorſum hæc? inquies. Nemo enim eorum qui in Apologia hac defenduntur, Principum occidendorum auctor vnquam fuit. Viderimus poſtea, num alicuius Galli innocentia hic defendatur, num aliquis Anglus dilaudetur, & cœlis inſeratur, qui eiuſmodi criminis fuerint affines; interim hoc dico, & eò confidentius dico, quia apud te, quem videor noſſe; etſi nemo eorum quibus Apologia iſta patrocinatur, ad Principum mactationem diſertè lectorem inſtigat; multa illos tamen docere, ac velut è ſacro tripode pronuntiare, quæ parricidium meditantibus animos facere & in nefando incepto confirmare ſint idonea. Itaq; talia ſcripta, & quidem ea ipſa illorum loca, tam accuratè defendere, an in eo ſit ferendum, qui ſe bonum ciuem, ſubditum fidelem, & Domini IESV diſcipulum ac ſectatorem haberi poſtulet; te, mi Fronto, iudicem fero. Simul velim illud cogites, quàm ſit periculoſum, docuiſſe aliquid virum inſignem, puta aliquem è veſtra ſchola Theologũ, quod per* πορισμάτων & conſecutionum myſteria, conſilia dira animo voluentibus videatur fauere. Sæpe enim quod dicitur exiguum eſt, quod è dicto ſequitur magnum. Hoc quam vim habeat, & habet meo iudicio maximam, peto à te etiam atque etiam, vt mecum hæc æquo placidoque animo velis expendere.

* *Corolariorum.*

péndere. Nam & opera eadẽ cognoſcemus, quo candore Apologiæ auctor in hac defenſione ſit vſus; Principibus æquũ an iniquũ ſe præbuerit; ſpes denique illa veſtra an ex merito venerit. Primus de quo agitur eſt Petrus Ribadeneira, ſcriptor de nomine ſatis mihi notus; de ſcriptis non adeo. Nam præter libellum, *De tribulationibus huius ſeculi*, ſanè pulcherrimum, pauca illius adhuc vidi: & ille ipſe liber, vnde ſunt deſumpta verba quæ in controuerſiam veniunt, ad manum mihi non eſt. Sequar igitur Apologiſtæ fidem, & concedam illi non inuitus, veniſſe nunquam in mentem P. Ribadeneiræ facinoris tam execrandi, vt parricidia Principum ſuaderet, aut etiam laudaret: per ſe quidem & ἁπλῶς: quia tamen non obſcuram ſignificationem dedit, Henrici III. diriſſimam cædem ſe probaſſe; quia etiam parricidæ Tartarei ſic meminit, vt propius multo abſit à laudante, quàm à deteſtante, quod in Sectatore Ieſu non immeritò aliquis demiretur: negari non poteſt, datam eſſe occaſionem ſuſpicioni haud iniuſtæ, quaſi eorum ſaltem Principum cædem non improbaret, qui gratia Pontificis Maximi quoquo modo exciderint: quum præſertim, peſſimo exemplo, Principi quem perditiſſimus Monachus, proprius ſubditus, per immane ſcelus occiderat, ipſe profeſſione Theologus maledicat: Principi inquam, mortuo, quod vix ab immanitate Barbara queat excuſari: & quidem eiuſmodi Regi, qui vel fatente Apologiſta, vt illi cum Papa tunc non conueniret, ſemper tamen dum vixit, & re & nomine fuit Chriſtianiſſimus. Sed excuſat Ri-

* *ſimpliciter.*

badeneiram auctor & furore illorum temporum ait abreptum. Quaſi nihil peccaret, qui furorem aliorum ſequitur: præcipuè is, qui Theologus audiat, non vnus è multis, ſed primarius, & quidem è Societate IESV: immo vero in peccato eodẽ non par culpa eorũ, qui ducere docereq; debẽt, & eorum qui duci & doceri. Nam * ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; Laudo interim Apologiſtam, & quod dat accipio. Nam is ingenuè hîc confitetur, rebellionem aduerſus Henricum III. furorem merum fuiſſe temporum; quam veriſſimam ſententiam ſuam neſcio an Cardinali Bellarmino ſit probaturus; qui Lutetiæ egit per illos annos publici furoris, totius coniurationis (Ligam vocant) approbator, fautor, & fax præcipua. Nam de Papis duobus, à quibus profectæ excommunicationes funeſtiſſimum illud patriæ furentis (vt hic fatetur) incendium conflarunt, nihil dico. Ribadeneira igitur, expreſſis ille quidem verbis parricidia Principum non laudat: quem tamen probauimus videri poſſe non abſurda conſequentia, quaſdam Regum cædes non improbaſſe: hoc verò quid aliud eſt, niſi animos potius addere parricidia meditantibus, quam à ſceleſta cogitatione ſceleſtos auertere? Iſtud autem, peccatum Apologiſtæ videatur, an bonum factum, equidem neſcio: verùm ſcit Deus * ὁ καρδιογνώστης; omnes certè Principes, omnes Politici, omnes non ficti, neque artibus corrupti exoticis ſubditi, Regum præſertim Chriſtianiſſimorum, grauiſſimè Ribadenieram peccaſſe contendent. Atque hoc ſi candide, vt bonos decet, Apologiſta

* *Si ſal euanuerit, in quo ſalietur?* Matt. 5. 3.

* *Scrutator cordium.*

eſſet confeſſus, ingenuo candori debitam laudem merito ſuo tuliſſet. Sequitur auctor Amphiteatri horroris, honoris volui dicere: quem librum Apologiſta cùm laudat, tanquam exquiſitæ eruditionis plenum, ſuo ipſiuſmet iudicio ſorex ſe prodit. Nam totius literaturæ melioris rudem eſſe oportet, ac planè quid ſit Latinè loqui, aut ſaltem, vt vetus Poeta ait, ἀνθρωπίνως λαλεῖν, hominum more loqui, ignorare, cui næuoſus ille liber & * κώδωνας ἐξημμένος, atque vt cum Petro Apoſtolo dicam, * ὑπέρογκα ματαιότητος φθεγγόμενος, poteſt placere. Næ illis qui amphitheatralem illam & hiſtrionicam verborum ampullatorum congeriem ex Apulei Aſino, & alijs præcipuè Africanis ſcriptoribus, nullo iudicio collectam admirantur, oleum miſerè perijt & opera, ſiquam in libris veræ Latinitatis euoluendis aliquando poſuerunt: nam * παιδείας quidem Ἑλληνικῆς & omnis ſolidioris eruditionis ipſos eſſe * τελέως ἀμυήτους, & mediocriter docti poſſunt animaduertere. Sed huius litis ipſum te Fronto erudiſſime * καθίζω δικαστὴν, & vnâ tecum, ſi lubet, Andream Scottum, virum in ijs literis inſignem, & Tullianæ eloquentiæ ſtrenuum vindicem. Verùm hoc fortaſſe leue: illud ego non concoquo, & homine candido indignum iudico: quod diſſimulat Apologiſta ſcire ſe, Clarum Bonarſcium per anagrammatiſmum eſſe ipſiſſimum Carolum Scribanium. At quid illi ſciunt, qui hoc neſciunt? an verò eſt aliquis veſtrorum in Republica literaria adeo hoſpes & peregrinus, vt hoc ignoret? Statim vt in lucem * τέρας illud prodijt, iactatus eſt Lutetiæ Pariſiorum liber mu-

** Tintinnabula habens appenſa. Longinus.*
** ſuperba vanitatis loquens.*
** eruditionis Græcæ.*
** Penitus rudes.*
** Fero iudicem.*
** Prodigium.*

ſteus non vnâ ex cauſsâ : docti prodigioſum dicendi genus mirari; magni viri, quid ad clauum ſedent Reipublicæ, doctrinam Principibus pernitioſam deteſtari : omnes auctorem velle cognoſcere & quærere; quæſitus eſt, & nullo negotio ſtatim inuentus: neque dubitauit poſtmodum quiſquam, ſcriptum eſſe librum τεράστιον à Carolo Scribanio, Collegij Ieſuitici in inclyta Antuerpia Rectore: de quo homine quum amicos Flandros, viros ob doctrinam & ſimplicitatem morum mihi chariſſimos, interrogarem: nemo vnus eſt inuentus, qui vel ſpecie ſaltem tenus, negaret ipſum eſſe Scribanium, qui ſe Bonarſcium dici maluiſſet : virum cætera non inhumanum, (ſic enim aiebant) & lectionis multæ : verùm qui vbi de hodiernis in negotio religionis controuerſijs ageretur, aut de Romani Pontificis potentia, ſoleat δαιμονίως ἐνθουσιᾶν καὶ κορυβαντιᾶν,

*Prodigioſum.

*Furore quodem ingenti more Corybantũ agitari.

Quælibet in quemuis conuitia figere ſæuus.

Quod & veriſſimum eſt, & cuiuis compertiſſimum, qui vel ſemel & in tranſcurſu eius Amphitheatri infames ludos ſpectauerit. Neque hoc neſcit auctor Apologiæ : verùm diſſimulat & tergiuerſatur : parum ingenuè hoc quidem, Nam ſi librum probabat, cur tam ſeriò negat eſſe τοῦ πατρὸς ὃ παιδίον? Si non probabat, cur operis* ἀδοκίμου, cui ne ipſe quidem eius pater præfigere nomen ſuum apertè eſt auſus, defenſionem ſuſcipit? Audiamus verò præclaram defenſionem : Negat Carolum Scribanium libri primi capite XII. quicquam dixiſſe, quo Regum Chriſtianiſſimorum Maieſtas ſacroſancta & iu-

Sui Patris filium.

* Reprobi.

ra antiqua minuantur. Deum immortalem! adeóne frontem perijſſe de rebus, vt hoc dicere, hoc ſcribere, hoc publicare in Vrbe Regia, vix dum peracto Henrici Magni funere, certè * τοῦ πένθους ἔτι ἀκμάζοντος, nec dum poſitis lugubribus aliquis ſit auſus? Scilicet iniuriam Regibus noſtris nullam facit, qui non obſcurè Romanis Pontificibus ita eos ſubijcit in temporalibus, nã de his eſt quæſtio: vt ſi eorum adminiſtratio fuerit culpabilis, in poteſtate ſit Papæ: nõ dico ſpirituali gladio, paterno affectu in viã rectã reuocare: ſed tẽporali gladio, tanquã eſſet Papa Rex Regum in terris, Dominus dominantium, in ipſos ſæuire, eos deponere & ſolio deturbare. Ad quid eſt Maieſtatem glorioſiſſimorum Regum lædere, & noua iura in eos ſtatuere, ſi hoc non eſt? Non ſunt igitur, vti video, Reges Francorum ſui iuris, neque ab vnius Dei, ſicut hactenus eſt certò creditum, pendent nutu: ſed precariò regnant, & vicariam neſcio quam poteſtatem habent, à Romano Pontifice, vero Gallorum Rege, vt Canonici ſentire nos volunt, ſibi demandatã. O Gallia, ô patria mea, quàm tu alia longè nunc eſt, atque olim fuiſti! Sed ignoſcamus Apologiſtæ: credamus eum non perfidia in Reges ſuos, verùm ignorantia peccare; neſcit enim, credo, Regum Chriſtianiſſimorum iura, quæ nemo tamen germanus ciuis, & cordatus Gallus, aut poteſt aut debet ignorare. Neſcit quid Papæ Bonifacio VIII. Rex Philippus, Philippi Audacis F. Pulcher reſcripſerit. Neſcit quid eiuſdem Regis magnanimi auſpicijs Sacra Columna & Nogaretus Narbonenſis fecerint. Adi-

* *Dum adhuc viget*

ret igitur Sorbonam, & celeberrimæ illius ſcholæ Doctores conſuleret. Doceret eum Sorbona, quàm fuerit hactenus in Gallijs periculoſum hoc neſcire: narraret quoties ipſa Ordini ampliſſimo aſſenſum præbuerit: ſeuerè in eos animaduertenti, qui mitiora, longè quàm Scribanius dixiſſent. Commemoraret eorum exempla, qui vel prioribus ſeculis vel hoc noſtro, vt Ioannes Tanquarellus, Florentinus, Iacobus & Thomas Blanzius, quod de temporali poteſtate Papæ auſi eſſent mutire, pœnas meritiſſimas luerunt. Omitto recens exemplum in theſibus de iure Canonico editum, à viro docto & aliâs optimo, vtrique noſtrum notiſſimo, bonarum literarum profeſſori Regio, publicatis. Sed nihil agimus. Negat enim Apologiſta de Gallorum Regibus loqui pſeudonymum Bonarſcium: verùm de immanibus tyrannis, quales olim fuiſſe accepimus Dionyſios Syracuſis, & alibi alios. Negat? Hoc verò mirum & portenti ſimilẽ mihi videtur: virum grauem, genere vitæ Theologum, adeo ſine vllo pudore eſſe, vt quæ veriſſima ſciat eſſe, & omnium legentium oculis expoſita, negare ſuſtineat: quæ norit eſſe falſiſſima, ea affirmare non vereatur. At quid igitur ſibi vult, ô te appello quiſquis es Apologię huius Auctor, te appello, & conſcientiam tuam conuenio, quid (inquam) ſibi vult lemma hoc capiti illi ab Auctore pręfixum? *Societas inquit Caluiniſta, euertit Galliæ Regnum, cùm docet Pontificiam excommunicationem in Galliæ Reges eſſe validam.* Hæc eſt theſis aduerſus quam totius illius capitis

diſputatio eſt inſtituta. En Galliæ Regnum: en Galliæ Reges: quorſum autem ſi de Galliæ Regibus non agitur? vbi Apologiſtæ candor? vbi ſinceritas? vbi conſcientia? Res ita habet. Scopus Bonarſcij eo capite eſt diſertiſſimum virum Arnaldum Aduocatum Pariſienſem refellere, & plures alios, qui ſcripſerunt, Ieſuitas contraria dogmata legibus Regni Gallici tueri: cùm docerent illam Paparum excommunicationem Regum noſtrorum debere eſſe validam; quæ non ſacris arcere, verùm regno; non emendare vitem Regum, ſed tollere niſi cedant imperio, propoſitum habet. Aduerſus hæc maiorum noſtrorum indubitata axiomata pertendit Bonarſcius, Romanum Pontificem habere poteſtatem, ſiquis legitimus, verus, certus Rex Galliarum, iure ſuo abutatur, ſubditos vexet, denique Regni formam in tyrannidis ſpeciem mutare videatur: hunc vt poſſit, non dico Eccleſiæ communione priuare, quod olim fecit Ambroſius in Theodoſio; nam de eo genere excommunicationis litem Arnaldus nullam mouerat: ſed deponere, deijcere, & in alium locum Regem alium inſtituere. inde iſta verba in eius Capitis contextu: *Nihil tamen Pontifex in Gallia Regem?* Audin'? Regem. Et paullo poſt. *Veſtigia P. Tarquinij in Collarini lecto ſat iuſtam cauſam dederunt; nulla iuſta eſt Gallum abrogandi?* Deinde: *Dices neminem retro Gallorum Regem anathemate percuſſum.* Quid apertius? quid clarius? ecquid Apologiſtam pudet? opto magis quàm ſpero. Nam qui æquiuocationis emplaſtro fraudes, menda-

cia, periuria tegere norunt, his frontem æream licet habere, cor inuolutum & multiplex. Notum vero iam omnibus, quam lubrica vox ſit apud doctrinæ iſtius auctores TYRANNVS: neque iam hoc verbo aliud aptius ad * χρησφύγετα diſtinctionum & æquiuocantium præſtigias. Apologiſta igitur cum dicit, Bonarſcium non de Regibus Gallorum, ſed de tyrannis loqui: etſi manifeſtiſſimè, vt probauimus falſò loquitur: non tamen mentiri, ſed æquiuocationis beneficio vti dicendus. *Tyrannus* enim publica notione in Schola Sorbonæ, & alijs antiquæ ſimplicitatis, legitimo principi oponitur, & eum ſignificat, qui imperium non ſuum, per vim aut malas artes, inuaſit. In doctrina vero Hildebrandica Tyrannus audit quamuis legitimus Rex, qui à Pontifice fuerit excommunicatus. In hac ambiguitate ludere Apologiſtam, & ferè omnes huius doctrinæ auctores, cæci ſunt, qui non vident: Principum ſuorum hoſtes ſunt profeſſi, qui vident & negare tamen ſuſtinent. Par omnino & ſimilis Apologiſtę ingenuitas, cum aliquanto poſt negare non reformidat, eundem Bonarſcium octauo capite libri primi, Guignardum deſignaſſe cum totis ingenij viribus quemdam ordinis Ieſuitici deprędicat, & in cœlitum refert numerum: qui propter ſcripta ſeditioſa, (furore illorum temporum, hic quoque abreptus, cuius equidem doleo vicem: ſincerè loquor, καὶ οὐκ ὀνειδίζω τύχαις) & contra Regum noſtrorum iura, ſupplicio fuit Lutetię affectus. Minus miror Apologiſtam ingenio

Latebras ad ſe occulendum.

Et fortunam illius non exprobro.

ingenio heic vti ſuo. Nam Scribanius cum illa ſcribebat, Ordinem ampliſſimum, cuius decreto ſupplicium illud fuerat exactum, reueritus, nomen eius quem cœlo donabat, non eſt auſus enuntiare. Voluiſſe illum, ſed magno aliquo metu fuiſſe impeditum, declarant hæc ex illius capitis indigitamentis verba: *Tenebris ego te nunc condam amica lux: patere, fors dabo te aliquando clariſſimum ſidus liberiore campo.* Iterum: *Recludam te illuſtris Vrna clariſſimi ſideris fida cuſtodia.* Apparet voluiſſe, & vehementiſſimè quidem voluiſſe nominare, nec auſum tamen: alio tempore conſtituiſſe nomen ſideris noui effari, & quidem, ſicut olim Pindarus fecit, * σὺν τόκῳ τὸ χρέος καταθεὶς, præſens ſilentium fœnore luculento velle penſare. Metus autem cauſſam fuiſſe hanc nemo ambigit: ne fortè ea res Societati veſtræ ante paucos tum menſes Lutetiam admiſſæ fraudi eſſet. & hoc Bonarſcium ipſum ſignificare voluiſſe, non auſim quidem pro certo affirmare, qui oraculorum interpretem non profiteor: ſuſpicor tamen ex iſtis verbis: *Tegat illa membrana dignitatis.* Et ſtatim: *Satis magnam carnificinam tenue velamentum tegit.* Quicquid huius ſit, Guignardum certè ſequens diſputatio de cauſſa ſupplicij, ita perſpicuè demonſtrat, vt ne Sol quidem meridie claro ſit clarior. Nam ſuauiludius eſt Apologiſta, cum argutatur, non ſentire auctorem illo capite de Guignardo, quia illum de quo ſentiebat, appellet *vltimum nihil amplius dolituræ domus innocuum piamentum.* Non enim poſſe nominari vltimum, qui ſolus ex illo ordine pœnas in Gallia luerit. O argutias! Iam primum iſtud falſum eſt:

* *Sorte cum fœn. ore ſoluês.*

nam & alij ſententiam paſſi, vt Alexander Haius, qui perpetui exilij damnatus: deinde quàm nugatorium eſt, exactam verborum proprietatem ab eo ſcriptore exigere, cui nihil placet niſi nouum & inſolens? Sed iniuriam facit Bonarſcio Apologiſta, ignorans cum Iuriſconſultis ipſum eſſe ſic locutum: qui vltimum poſſe dici non abnuunt, eum quem ſequitur nemo, etiamſi præcedat nemo. Si per grauiora tua ſtudia licet tibi, inſpice ſodes duo illa Amphitheatralia capita: non dubitabis hoc ſentire Auctorem, hoc docere: noſtros Reges, Francorum inquam Chriſtianiſſimos Reges, non minoris dumtaxat excommunicationis telo peti poſſe à Papa: verùm etiam maioris illius fulmine afflari, quæ Principes aut mente aut viribus deſtitutos, (nam hiis ſolis metuitur id fulmen:) Regnis verè ſuis exuit, & ſubditos impia audacia armat in Chriſtos Domini, Dominos ſuos: quod ſi propter doctrinæ huius aſſertionem, legibus antiquis & piiſſimis pœnæ à quoquam fuerint exactæ, hunc in beatorum Chriſti Martyrum, ô nouam & doctrinæ Chriſti contrariam doctrinam! numerum eſſe referendum, pro martyre colēdum. Hæc vbi cognoueris, non peto à te vt facias quod ante paucos annos Iohannes de Roa fecit in Hiſpania: qui Ieſuita quum eſſet, profeſſionem mutauit, & factus Auguſtinianus librum ſcripſit, *De iuribus principalibus defendendis & moderandis iuſte.* Quem librum ait Baronius Annalium Tomo ſexto, Romæ ſe exſpectare incredibili cupiditate, vt ſtatim publicè cremandum curet: hoc ego à te non peto, illud te vehementer ro-

go, vt de Apologiſtæ fide & ſinceritate erga Reges Chriſtianiſſimos, quid ſentire nos oporteat ipſe ſtatuas. Nam equidem inter peſtilentis alicuius doctrinæ auctorem, & eiuſdem defenſorem, quid admodum interſit, non video. Sed omittamus Amphitheatralem iſtum ſcriptorem, melioris omnis doctrinæ pus atque venenum.

Tertius ordine Cardinalis Bellarminus ſequitur: in cuius crebro repetita defenſione vellem Apologiſtam, quàm acrem ſe ſuorum ſymmyſtarum, & nominatim huius propugnatorem oſtendit: quod in cauſſâ iuſtâ iuſtè in eo reprehendere nemo poſſet: tam ciuem bonum & dignitatis ſecuritatiſque Regum noſtrorum, ac Principum etiam aliorum a Deo inſtitutorum ſtudioſum, probaſſet. Quod pietas, quod fides ſubditi, quod imitatio IESV, quod recens Regis noſtri cædes, exigebant ab illo, vt ſeriò faceret. Nunc quis Principum ſuorum amans, & de ſalute eorum ſollicitus, patienter ferat, eum ſine exceptione auctorem defendi & laudari, idque Pariſiis, cuius doctrinæ ceu Principibus inimicæ, exitiabilis & funeſtæ, Ordinis ampliſſimi Patres nigrum theta nuper adeo præfixerunt? Quid? An illi Senatus Pariſienſis inane nomen ſine re videtur? & nihilne ſibi metuit, qui tam manifeſtò Patrum ampliſſimorum auctoritatem aſpernatur? At vir magnus eſt Cardinalis Bellarminus, & de Romana Eccleſia benè meritus. Non iam diſputo benè an ſecus de Eccleſia Romana eſſe meritus dici queat, is cuius ſcripta tãtũ iuſtiſſimæ inuidiæ Sedi illi & Pontifici, nihil tam inſolens

ſibi fortaſſe vindicanti, conflarunt. poterat certe Bellarminus & de R. E. & de vniuerſo nomine Christiano mereri haut paullo melius, ſi ingenium quo excellit & doctrinam, pio charitatis feruore ſuccenſus, ad tollendam potius quam augendam Eccleſiæ ſciſſuram contuliſſet; ſi quāto ſtudio & diligentia nonniam* τύφον κοσμικῆς ἐξουσίας, quem Patres Epheſini Concilij olim fugiendum in Eccleſia monebant, vt & Patres Carthaginenſes typhum ſeculi: ſed Principibus terribilem Papæ omnipotentiam, & ſpiritum ſuperbiæ Eccleſiæ exitiabilem, tot lucubrationibus ſuis acerrimè propugnauit; tantum ſtudij & diligentiæ impendiſſet, vt malis Eccleſiæ, per aliquot iam ſecula aſſiduè gementis, & ad priſtinam diſciplinam reuocari geſtientis, aliquod pro ſua virili, remedium procuraſſet. Tunc verè magnus Bellarminus ab vniuerſi Orbis Chriſtianis audiret: tunc vnanimi cōcentū, Principes pariter & Principum ſubditi, laudes eius nomenque celebrarent. Nunc, quo pacto ſine perfidiæ notâ fideles Principum ſubditi laudabunt, quæ contra Regum iura, & in Principum certam pernitiem Cardin. Bellarminus ſcripſit tam multa? quæ tibi quum ſint non incognita, eorum commemoratione hoc loco ſuperſedebo. Quare deſinat, moneo, Apologiſta, piis & prudentibus hominibus, quos ſalus & ſecuritas Regis Chriſtianiſſimi & * θεοστεφοῦς Ludouici XIII. & Auguſtiſſimæ Principis, Reginæ matris, habet ſollicitos: quorum oculis mentis obuerſantur quotide, tot horrenda bella, iam inde a temporibus Hildebrandi ex hac cauſſa in Euro-

* *Typhum ſecularis potentiæ.*

* *à Deo coronati.*

pa exorta & crudeliſſimè geſta : tot rebelliones, proditiones, cædes & parricidia noſtro ſeculo ab hoc fonte profecta : qui denique Gallici imperij maieſtatem illibatam & ſartam tectam conſeruari & ad poſteros tranſmitti cupiunt : deſinat inquam, nominis Bellarminiani μορμολύκιον & inane terriculamentum obijcere. Ad populum phaleras : ad pueros hanc * μορμώ. Viri graues ſunt, qui ſe huic doctrinæ opponunt, pietate erga Deum, fide erga ſuos Principes, conſtantia in dictis factiſque, admirabiles. Hi doctrinam Gregorij VII. & Bonifacij VIII. grauiſſimis Edictis ſæpe olim & nuper admodum à ſe damnatam ſemper exſecrantur, ſemper exſecrabuntur. Neque vero indignari debet Cardinalis Bellarminus, hanc in Gallia prodigioſam doctrinam improbari, reijci, explodi: quam conſtat neque fuiſſe hactenus vnquam in regno Francorum probatam, neq. antiquis Eccleſiæ Patribus, per longam plurium ſeculorum ſeriem, fuiſſe cognitam : & cum diſciplina atque exemplo Domini IESV è diametro manifeſtiſſimè pugnare. At per Deum immortalem ! quid illis venerat in mentem, qui ſibi tibique, mi Duce, perſuaſerant, Apologiam iſtam, quę tot locis Bellarmini ſcripta aduerſus Sereniſſimum magnę Britaniæ Regem tuetur, & quæ Carnettum Martyrem toties dilaudat, eidem Regi prudentiſſimo ratione vlla poſſe probari? Exiſtimarunt illi videlicet, Regem IACOBVM, multorum aliorũ Principum ſimilem, ſuſque deque illa habere, neq; ad ipſius cognitionem libros eius argumenti peruenire. Itaque facilè eſſe Maieſtati illius perſuadere

* *Mormos infantium terriculamentum.*

quicquid luberet. Qui ſi Regem noſſent, tantæ temeritatis nunquam ſeſe obligaſſent. Nihil enim illum fugit eorum, quę à veſtris hominibus aut quibuſuis alijs de hac Pontificis temporali poteſtate ſcriptitantur: adeóque Maieſtatem eius nihil iſtorum latere patiuntur ſui miniſtri, quos habet vbique fidiſſimos: vt hanc ipſam Apologiam ante plures menſes, vix dum abſoluta eius in Gallijs editione, & nactus ſit, & percurrerit, ſi quam fortè ingenuę mentis & ſincerę notam obſeruaret: ac mox cognito libri genio, cum hoc elogio reiecerit: *Qui hoſtes meos defendunt*, inquiens, *hoſtes mei ſunt. Qui proditionis manifeſtæ compertos, ac voluntate ſaltem parricidas laudant & Martyres faciunt, pro communibus omnium Principum proditoribus & parricidis haberi digni ſunt.* Rectè ſanè hoc & prudenter, vt omnia, Rex maximus: nam quid aliud de eò libro maieſtatem ipſius par erat iudicare, cuius pars magna Bellarminum hoſtem ipſius manifeſtum, & nouos cœlites Garnettum atque Oldcornum tuetur & beatos prędicat? Ac de Bellarmino quidem, plura nunc non addemus; qui ſuum illum librũ cõtra Barclaium, à Barclai filio memoriæ & doctrinæ Patris ſtrenuo vindice, & à pluribꝰ alijs, videbit breui ſoricina nænia confeſſiorem redditũ. Porrò pergamus. Cardinalem Cardinalis excipit, Bellarminum Toletus: Societatis quidem eiuſdem, at mentis, vt verè affirmare poſſe videor, non eiuſdem. Multa enim Toletus ſcripta edidit, multos in ſacras literas eximios Commentarios conſcripſit: in quibus nullum, quod ſciam doctrinæ Hildebrandicæ veſtigium, niſi

fortè leuiter impreſſum, apparet. Memini cùm ante annos viginti & quod excurrit, Toleti in Euangelium Iohannis Commentarij ad Theodori Bezæ manus primum perueniſſent: qui tum fortè eundem diuinum Euangeliſtam in publicis lectionibus exponebat: virum illum, vt erat doctiſſimus pariter & doctorum candidiſſimus æſtimator, impensè Toleti illud opus mihi in priuato colloquio laudaſſe. & merito. Nam in eius ſcriptis quæ legi, cum excellente rerum philoſophicarum & Theologicarum notitia, par certat modeſtia: quæ iudicio meo tum in alio quouis ſcriptore, tum in Theologo potiſſimum, laus eſt vel præcipua. Ac licet non negauerim Toletum in ornando Romano Pontifice admodum liberaliter aliquando agere: noua tamen portenta ſententiarum, qualia Bellarminus è fœcundo ſuo pectore multa prompſit, apud illum non inuenies. Nihil dicam de libro contra Barclaium, qui quantus quantus eſt totus eſt, nō τεράστιος, verùm τέρας & portentum noui generis: ſed vel vnicus recognitionum puſillus libellus, in quo Bellarminus κρείττων αὐτὸς αὑτοῦ ſcilicet * γενόμενος & ſcripta ſua recenſuit, quàm fœtus eſt nouarum & mirabilium ſententiarum? vnam aut alteram exempli gratia afferam. *Paſce oues meas*, hoc eſt, ait Bellarminus, *regio more impera.* Et hæ ſunt Cardinalis Illuſtriſſimi * δευτέραι φροντίδες, quibus nihil melius ab eo poſſumus expectare. Tale & illud: *Paulus de iure Cæſari ſubiectus non fuit, nec ad eum appellauit tanquam ad ſuperiorem ſuum.* Item iſtud ex eodem libello. *Pontifex olim de iure Imperatori ſubiectus nō fuit.*

* *Seſeipſū ſuperans.*

* *Secundæ curæ.*

Et id genus alia multa ad Romani Pontificis in terris degentis * ἀποθέωσιν nouo audaciæ exemplo excogitata : quæ aliquis fortaſſe credat Iudæus Apella : at nemo credet gnarus veteris fidei, veteris diſciplinæ & hiſtoriæ. Dolebunt potius veri Chriſtiani omnium nouitatum aſpernatores, per iſtiuſmodi nouas inuentiunculas ad priſcam fidem abolendam , Deus omen auertat, viam muniri. Enimuero Cardinalis Toletus etſi eruditiſſimus , & Bellarmino vti dicebamus longe moderatior , homo tamen erat , & falſas opiniones cum ſuſcipere ipſe, tum alijs tradere poterat : quum præſertim in ea ciuitate & inter eos verſaretur , qui diſſentientes à ſe in iis maximè capitibus , quæ ad potentiam Pontificis amplificandam faciunt, haut facilè, ſicut accepi, eſſent laturi. Quæ igitur ex illo afferri ſolent , de vi maioris excommunicationis in tollenda Principibus iuriſdictionis exercendæ facultate; quæ item de vſu æquiuocationis & retentione mentali, ea quocunque tandem auctore prodantur , explodenda , & cum deteſtatione Chriſtianis omnibus cenſeo deſpuenda:& eo quidem vehementius, quò maiore probitatis opinione fuerit, qui illa docet. Quare Toletum nos quidem hic non defendimus:quod ſolito candore facere Apologiſta conatur : miramur magis, virum aliàs probum , adeo abominandis dogmatis & nomen ſuum & ſcripta maculaſſe. Nam & Ieſuitas nominare poſſum quibus illa perfidiæ magiſtra æquiuocatio , humanæ ſocietati perdendæ inuenta, non probatur, vt quidem in ea diſputatione Toleti explicatur. Sed non ſine cauſſa dubitare hîc

*Deificationem.

animad-

animaduerti viros graues; fueritne illa verè Toleti ſententia, quæ hodiè in illius Inſtructione, ſiue Summa Caſuum, legitur. Liber enim ille poſt mortem demum auctoris, niſi fallor, eſt editus: & quidem ſine vlla præfatione, quæ fidem faceret omnia eſſe Toleti genuina. Tum autem editiones illius circumferuntur ita variæ, & inuicem diſcrepantes, vt ſuſpicio ſit multa * γνησίοις adiecta eſſe, quæ auctor fortaſſe ſi viueret, obolo transfoderet: atque inter illa hæc duo forſitan loca fuerunt; de quo tamen nihil affirmamus. Sane etiam in Maldonati Ieſuitę ſcriptis, quæ poſtquam ipſe diem clauſit ſupremum, ſunt edita, nonnulla, auctoritate quadam cenſoria, fuiſſe mutata & temporis præſentis opinionibus accommodata, audiui qui affirmarent, viros fide dignos. Tranſit deinde ad Marianam Apologiſta; cuius Inſtitutionem Principum occidendorum (ſic iure appello eam Marianæ diſputationem;) cùm damnat, facit quod virum probum decet. Sed an ſeriò damnat * ἐξ ἄκρου μυελοῦ ψυχῆς, vt ait Euripides, an extremis labiis, & cum aliqua ſubtilitate? non abs re dubito. Video enim non eſſe veſtrę Societatis hunc morem, vt quod alij laudant, alij vituperent. Marianam autem partim apertè laudant, partim hanc ipſam illius diſputationem defendunt, P. Ribadeneira, Scribanius, qui ſe mentitur Bonarſcium, Gretſerus, Martinus Becanus, & plures fortaſſè alij, quos non vidi. Cur hoc vehementer magis magiſque indies ſuſpicer, accipe. Allatus eſt non ita pridem ad Sereniſſimum Regem liber Anglicus, hîc deprehenſus, neſcio vnde è re-

* *Genuinis.*

* *Ex intimâ medulla animi.*

gionibus tranſmarinis in hanc Inſulam ad eos miſſus, qui Romano Pontifici adhærent. Suſpicari licet ex Epiſtola auctoris, ſcriptum eſſe librum in Italia; quem etiam ibidem fuiſſe editum nonnulla ſuadent; non minimè autem illa verba, PERMISSV SVPERIORVM, quæ imâ paginâ primâ habentur. Eius libelli duę partes ſunt. Prior epiſtolam continet P. Cotonis declaratoriam ad Reginam in ſermonem Anglicum verſam: poſterior diſſertationem aduerſus eos, qui poſt Henrici Magni cædem accuſare doctrinam veſtram ſunt aggreſſi. In hac parte, vbi primò doctrinam de occidendis Principibus ordini veſtro non probari teſtatus eſt: vbi etiam multa narrauit (ſed ficta omnia & falſa) de præmiis à Ludouico XIII. Rege Chriſtianiſſimo, & auguſtiſſima Regina in vos collatis, penſandæ iniuriæ quam ab oſoribus veſtris accepiſtis: mox ad Marianæ ſeriam defenſionem Anonymus ille ſcriptor ſe accingit: præfatus, propterea id à ſe fieri, quia P. Coton in Epiſtola ſua, ſiue modeſtiæ, ſiue breuitatis cauſſa, vel potius tempori ſeruiens, Marianam reliquerit indefenſum; velle itaque ſe quod Epiſtolæ illi deeſt ſupplere; & operâ eâdem cum Ieſuitas, tum Eccleſiam Catholicam à ſuſpicione prauæ doctrinæ liberare. Affirmat igitur, Marianam tota illa diſputatione non de Regibus loqui, ſed de tyrannis: quod diabolicum eſſe mendaciũ affirmamus nos: nam de Henrico III. Rege legitimo, non de aliquo inuaſore Mariana loquitur; tum addit, tractari eo loci quæſtionem à plurimis agitatam: quos omnes quum moderatione ſuperauerit Maria-

na, non auſus liquidò affirmare, quod alij certò definiunt: ſatis ex eo poſſe intelligi, illos qui Marianæ librum eiuſmodi doctrinæ obtentu Lutetiæ condemnarunt, non Marianam ſed Ieſuitas, immo non Ieſuitas, ſed ipſum IESV Chriſti ſanctiſſimum nomen, ô blaſphemum os! odiſſe. Ipſa Auctoris verba hîc ſubiiciam: vt per eos qui iſthic Anglicè norunt intelligas nihil me comminiſci: They are enemies of that holy name of IESVS, that condemned Mariana for any ſuch doctrine. Hoc eſt ad verbum: *Illi ſunt inimici ſancti nominis Ieſu, qui condemnarunt Marianam propter talem doctrinam.* En tibi, mi Fronto, vnius Ieſuitæ, aut è magnis Ieſuitarum patronis vnius, ſed non ſolius, iudicium de prudentiſſimis Senatus Pariſienſis Patribus, qui illam Inſtitutionem Marianæ vltricibus flammis meritiſſimè addixerunt. Quod ſi huic ſcriptori fidem habemus, ne P. quidem Coton aliter ſentiebat, quando Epiſtolam illam ad Reginam matrem ſcribebat: ſed animum diſſimulans, Phocylidæ præceptum vſurpabat, * Καιρῷ λατρεύειν μηδ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισι. Ego malo credere magnam iſtum terræ filium, P. Cotoni iniuriam facere: vides tamen, mi Fronto, quàm longè abſint ab eo multi hodie, vt Marianę illam diriſſimam diatribam deteſtentur. Et quare, obſecro, parricidarum magiſtrum exſecrarentur, quibus parricidia placent, parricidę laudantur, & beatitudine martyrum digni cenſentur? Planè eiuſdem hominis eſt, Marianæ probare iudicium, & proditores ac parricidas conſecratione dignos iudicare. Nam Sixti V. orationem, vt puto,

* *Tempori ſeruire, neq; ventis reſiſtere.*

non ignoras circumferri vere an falſò, in Conſiſtorio Romano poſt Henrici III. cędem habitam. Neque te fugit Romanorum Cenſorum iudicium, qui alia quędam Mariana ſcripta nuper notarunt, iſtud non notarunt, in quam partem à rerum peritis ſit acceptum. Nam in hac re, ſi vnquam in aliâ, iure licet de illis Ariſtarchis regulam iuris ciuilis vſurpare: *Qui tacet conſentire videtur.* Excuſat tamen illos Apologiſta alicubi, & nihil pronunciatum Romæ aduerſus parricidialem Marianæ Inſtructionem ait, propterea quod nemo fuerit, qui eo nomine auctorem deferret & accuſaret. Mirum verò, quum de Marianæ libris inſtituta ſemel eſſet cognitio, nemini Cenſorum illorum veniſſe in mentem huius diſputationis, illâ quam notabant millies, imo μυριάκις millies pernitioſioris. At latebat eos liber ille Marianæ. Hoc verò quis credat? quis non videat dictu eſſe ridiculum? niſi quod, alijs vtuntur oculis cum res Papæ agitur, alijs cum res Principum: in illis Argo oculatiores ſunt: in his talpa cæciores. Marianæ igitur diſputationem, quæ lectores ad Principum ſuorum parricidia inſtituebat, non viderunt: ſanctiſſimum Senatus Pariſienſis decretum contra parricidam Caſtellum, quia in eo pauca verba erant Papæ ingrata, viderunt, & æternùm deteſtando exemplo, Cenſuræ ſuæ illud ſubijcere non dubitarunt: ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὸν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. Sed neglectis rationibus omnibus, quæ ſuadere contrarium valerent, agamus cum Apologiſta benignè, & credamus ipſum verè ἀπὸ εἰλικρινείας ſine fuco & fallacijs, ſimplicitate Gallica,

non leuem aliquem hiantis & malè parati calami errorem in Mariana damnare ; ſed totam illam eius diſſertationem deteſtari , ſicut locis aliquot profitetur : adhuc tamen hæret in luto; nec quî ſe expediat honeſtam ſatis rationem video. Nam quare aliorum cauſſam tuetur , qui aduerſus proteſtantes Germanos Marianam magno ſtudio defenderunt ? Ego non capio quomodo poſſit Apologiſtæ conſtare facti ratio; cùm defēdi alijs probat eum ſcriptorem , quem ipſe non ſemel grauiſſimis verbis deteſtari ſe oſtendit. Iam quod in illo ſermone pronuntiat, libros alios reperiri de quibus omnes ſileant, millies Mariana periculoſiores , quos libros intelligat , aut quorum accuſet ſilentium , multi, opinor , iuxta mecum ignorabunt. quibus autem periculoſiores? non ſanè Principibus;quorum maieſtas minuitur , dominatio deſtruitur, vita petitur , per Marianæ doctrinam. De animarum fortaſſe periculo dicet ſe locutum & hæreſi; ſed de eo nūc quæſtio non eſt,neque verò ſi id ageretur, difficile eſſet quà rationibus, quà Patrū teſtimonijs probare, peſtilentiſſimā hæreſin eſſe doctrinam Hildebrandicam. Fallor verò aut non defuturi ſunt, qui ex illis Apologiſtæ verbis coniecturam faciant, necdum ſatis intelligere eum magnitudinem criminis à Mariana admiſſi ; quando parricidam Henrici III. Regis Chriſtianiſſimi , non ſecus ac * διογενῆ aliquem Heroem, laudibus in cœlum tulit, & alios vt ſimilia ſuſciperent parricidia diligenter inſtituit. Vide verò ingenium hominis & candorem. VVecheli heredes grauiſſimè accuſāt, quo-

** Ioue natum.*

rum ſumptibus poſteriorem Marianæ editionem curatam dicit: eos non accuſat Ieſuitas, qui VVecheli heredibus eius conſilij fuerunt auctores, qui Moguntiæ Typographo Baltazari Lippio poteſtatẽ imprimendi fecerunt; qui ſingula folia cùm ederentur videre potuerunt, & ſilentio ſaltem ſuo, factum probarunt. At quæ hæc eſt iniquitas? quæ * προσωποληψία? aut quid eſt nocentem abſoluere; innocentem premere, ſi hoc non eſt? VVecheli heredes mercatores ſunt, neq; literarum vllam peritiam profitentur: & Francofurdi ad Mœnum degunt. Significatum illis eſt à Ieſuita nõ vulgaris exiſtimationis allatum eſſe ex Hiſpania Marianæ librum, ſemel iam Toleti editum cum approbatione ſuperiorum Societatis Ieſuiticæ, & Regis Catholici priuilegio: eum noua lima perpolitum bono publico in Germania editum iri. ab illis nihil amplius petitum, niſi vt ſumptus facerent: de cætero ne ſoliciti eſſent: Moguntiæ enim curâ Patrum S. I. librum iri editum. Ita dictum, ita factum eſt. * ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. VVecheliani pecunias, vt quidem iſte ait, dederunt: cætera omnia Ieſuitæ adminiſtrarunt, idque Moguntiæ: vbi VVecheli heredes, aut quos vis alios Proteſtantium gratia multum pollere, audiui hactenus nunquam. At Ieſuitæ quid ibi poſſint, & Patres Archiepiſcopalis Collegij, Chriſtianus orbis iam nouit. Et non pudebit Apologiſtam eius editionis culpam omnem in VVecheli heredes transferre? nòn pudebit palàm, vt Poeta ait * ἀναίτιον αἰτιάασθαι? Parricidam Henrici IV. lectione Marianæ ad ſcelus concipiendum fuiſſe ſtimulatum, alios affirmare ſcio,

** Acceptio perſonarum.*

** Simul factum, ſimul dictum.*

** Inſontem accuſare.*

alios negare. Literarum nullam eum habuiſſe cognitionem à pluribus accepi : quare concedamus Apologiſtæ quod ſcribit; nihil parricidæ illi cum Mariana fuiſſe commercij. Sed quod addit idem auctor Apologiæ; non ſolùm falſum fuiſſe eum rumorem; verum etiam quodammodo eſſe optandum, vt ille Alaſtor Marianam legiſſet: nos eius voti gratiam illi facimus, & mecum, ſcio, omnes ſubditi fideles. Eſt enim falſiſſimum eos, qui cædes Principum ſuorum cogitant, lectione Marianæ vllo pacto ad mutandum propoſitum poſſe adduci. Nam quid inuenient quod eò ducat? Videbunt Theologum è Societate IESV certo conſilio hanc quæſtionem tractare, *An liceat Regem legitimum puta Henricum* III. *Regem Galliarum Chriſtianiſsimum, poſtquam à paucis ſeditioſis ſed doctis* (nam his arbitrium permittit Mariana, vt de capite Principis ſui ſtatuant) *cœperit Tyrannus appellari, occidere?* Videbunt concludi ad extremum, licere; videbunt infandam Satanæ progeniem, fraterculum Iacobum Clementem, ob patratum parricidium magnificis verbis in cœlum tolli. Hæc ſcilicet prodigium hominis, Rauaillacum dico, adduxiſſent, vt ſcelus deteſtaretur. Velim igitur doceat me Apologiſta, quibus verbis Marianæ vtendum fuerit, quibus argumentis, vt ſcopum aſſequeretur ſuum: & ſubditis perſuaderet, pium eſſe facinus Regem ſuum cùm opus foret occidere. Admirantur Græcorum Critici maximum poetarum, qui Agamemnonem inducit ſuis reditum in patriam ſuadentem oratione quadam miro artificio figurata & verbis, ſi accipias ſimpliciter, planè contrarium

ſuadentibus. An exiſtimat Apologiſta Marianam eodem artificio in illa diſputatione vſum? hæc quidem mira philoſophia eſt, paucis nota: cuius ſi Ordinis ampliſſimi Patribus veniſſet in mentem, in Marianæ ſacerrimum librum, nunquam, credo, adeo ſeuerè animaduertiſſent. At ne ſîrit Deus immortalis, Deus per quem regnant Reges ne ſîrit, vt qui malo erga Principes ſuos animo ſunt, (ecquis autem Principum tam felix, aduerſus quem nemo ſubditorum malè ſit animatus?) in Marianæ librum incidant, & eum ſimilemue alium ſcriptorem in conſilium adhibeant.

Emanuelem Sa defendit poſt hæc Apologiſta: in quo miſeret me hominis fruſtra laborantis; vt qui * ὁδοῦ παρούσης ἄτραπον ζητεῖ. Vera defenſio erat vnica & ſola hæc; vt fateretur Auctor, multa Emanuelem ſi minus animo malo, certè per imprudentiam ſcripſiſſe, & ſuis illis Aphoriſmis inſeruiſſe, Principibus nimis periculoſa, & proinde bonis omnibus deteſtanda: verum iſta in poſtremis editionibus Lutetiæ fuiſſe ſublata. Huiuſmodi oratio & ſpeciem aliquam ingenui candoris præ ſe ferret, & ſpem nonnullam lectoribus relinqueret, poſſe olim fortaſſe, etiam aliorum è veſtra diſciplina hominum ſimiles ſententias emendari à vobis, aut tolli. Nunc fatetur quidem Apologiſta, eſſe nonnulla ſublata ex illis Aphoriſmis; ſed erraſſe tamen Auctorem cùm illa ſcriberet; hoc verò negat & pernegat. Quidni autem? aquam è pumice citius expreſſeris, & Herculi clauam priùs extorſeris,

**Quum pateat via, ſemitam quærat.*

quàm

quàm ex ore Apologiſtæ erroris alicuius confeſſionem elicias, quoties de Ieſuitarum aliquo agitur. Nam in fide quidem Ieſuitam errare non poſſe, atque adeo eſſe hoc vnicum * τῶν ἀδυνάτων, cæteris, quæ ſolent à Poetis plurima commemorari, poſthac adnumerandum, ſi neſcis, mi Fronto, & puto neſcire, docebo te, ab Apologiſta doctus, hoc ipſum diſertis verbis affirmante. Sic ille capite tertio, eius exemplaris quod ad Sereniſſimum Regem fuit miſſum paginâ CXIX. *Iungantur in vnum, ait, dies cum nocte, tenebræ cum luce, calidum cum frigido, ſanitas cũ morbo, vita cũ morte: & erit tum ſpes aliqua poſſe in caput Ieſuitæ hæreſim cadere*, Magnum hoc, Deus bone! & ſingulare Societatis veſtræ priuilegium. Loiola nimirum Auctor veſter, ſuis omnibus, vt iam diſco, præſtat beneficium; quod IESVS Chriſtus * ὁ Θεάνθρωπος & ipſa bonitas, ſingulis Chriſtianis abſolute nunquam promiſit. Enimuero Apologiſtæ parum eſt viſum, ſi tantum Societati veſtræ tribueret, quantum Patribus in Concilio congregatis, & vt Scholaſtici loquuntur, repræſentatiuæ Chriſti Eccleſiæ, tribui vulgo ſolet, niſi etiam ſingulis Ieſuitis * ἀναμαρτησίαν περὶ πίστεως largiretur, quod peculiare Papæ, & quidem in Petri ſella ſedentis, (nam alioquin & Papas errare in fide, docuerunt ſatis Marcellinus, Liberius, Felix Honorius primus, Iohannes duo, XXII. & XXIII. atq. alii:) priuilegium eſſe, hactenus audiebamus. In quo an Summum Pontificem Paulum V. σύμψηφον & conſentientem ſit habiturus, non eſt me-

* *eorum quæ fieri nequeunt.*

* *Deus & homo.*

* *facultatem vt non poſſint errare circa fidem*

um quærere, ipſe viderit. Gratulor interim Apologiſtæ, quod tam inuſitatę inſolentiæ dictum ei non exciderit, ſedente Romæ aliquo Sixto Quinto: qui ſi iam viueret, doceret illum (niſi falſa ſunt quæ de eius animo erga Ordinis veſtri Patres narrantur:) Petri Succeſſoris Petri Apoſtoli verbis,* τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν: doceret ipſum ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ aſſidue cogitare, *Euenire cuique poſſe quod cuiquam poteſt.*

*Humilitatem induere, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autē dat gratiam. 1. Pet. 5. 5.

*In timore & tremore. 1. Cor. 2. 3.

Τοῖος γὰρ ἀνθρώποισι θυμὸς Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
Θνητοῖς ὁποίην Θεὸς ἐφ᾽ ἡμέρην ἄγει.

Mens Glauce talis ſuppetit mortalibus,
Qualem benignus ſuggerit in dies Deus.

Sed nihil humilis, nihil mediocris ſpirat hic Scriptor, qui etiam alio Apologiæ iſtius loco, vocem docti viri & magni poetæ laudat huiuſmodi, *Imperium literarum eſt penes Ieſuitas.* Scire credo, voluit Apologiſta, celeberrimæ Academiæ Pariſienſis eruditiſſimos profeſſores, & inclytam Sorbonam, omneſque adeo qui literas vbique colunt, qua iam conditione viuerent, ſub quorum imperio militarent, & quos Imperatores colere, ipſi manipulares aut gregales, deberent, Nimis hoc quidem profecto candide, at quam prudenter, hoc rerum ſtatu, idque Lutetiæ, haut ſcio, illud ſcio, in ipſa Lutetia, ne alia loca commemorem, viros extare doctrina & dignitatibus pręſtantes, qui hanc adeo ambitioſam iactationem, & ridiculum non minus quàm ſuperbum,* φρύαγμα μεγαλαυχήματος, ſibillo ſint excepturi,

*ingentis arrogantiæ fremitum perſtrepentem.

quique imperare ſe Ieſuitis non Ieſuitas ſibi æquum eſſe ſint dicturi. Verum è diuerticulo in viam. Quæro ex te, eruditiſſime Fronto, nihil ne Sa peccauerit, cùm hæc ſcriberet, hæc Confeſſarios doceret, *Clerici rebellio in Regem nō eſt crimē læſæ Maieſtatis, quia non eſt Principi ſubditus.* Nihil ne etiam cum iſta. *Tyrannicè gubernans iuſte acquiſitum dominiū; nō poteſt ſpoliari ſine publico iudicio, lata vero ſententia poteſt quiſq. fieri executor. Poteſt autem a populo, etiam qui iurauit ei obedientiā, ſi monitus non vult corrigi.* Nimis ſcire velim tuum ſuper hijs iudiciū. Nam equidem cùm è nuperis Pariſienſium typographorum editionibus iſta animaduerterem eſſe ſublata, putabam inter vos conſtare, nequiter ea ac pernitioſe dici ſcribique. Sed erraſſe me ex Apologia hac didici: cuius Auctor in Aphoriſmis Sa nullum obſeruat vitium, niſi quod homines quidem infirmi, ait, male eius verba interpretabantur. Quinam autem, obſecro iſti ſunt infirmi & * ὀλιγόπιστοι ij nimirum, qui in doctrina Hildebrandica nondum ſatis magnos progreſſus fecerunt, qui tenerioris adhuc frontis ſunt quàm vt palàm profiteri audeant, Regem ſuum alij neſcio cui Regi ſubditum eſſe, in temporalibus pariter ac ſpiritualibus, ius in illum habenti vitæ & necis, qui inducere in animum nondum poſſunt, rebellionem in legitimum Principem à Clerico profectam, leſæ Maieſtatis crimen dici non debere. Iſti proculdubio ſunt, quorum imbecillitati & tenellæ adhuc conſcientiæ à correctoribus Pariſienſibus eſt

* *Exigua fidei.*

conſultum; ſceleratis quibuſdam Aphoriſmis è conſpectu eorum ad tempus ſublatis, qui, propter infirmitatem ſcientiæ & conſcientiæ ſuæ, ſine graui ſcandalo legere eos non poterant. Planè vt in Eleuſinijs olim ſacris & alijs opertaneis, non ſtatim ad arcanorum omnium notitiam tyrones admittebantur; ſed per gradus & longa temporum interualla, epoptæ ad percipienda * τὰ ἄῤῥητα σύμϐολα, & ſanctiora ſacrorum accedebant: ita doctrina Hildebrandica temporibus eſt diuiſa, neque * ἀϑρόως & ſemel tota ſolet tradi; tempore ſiquidem opus eſt, vt ingenitam omnium etiam paganorum animis opinionem de reuerentia & fide Principibus debita, etiam dyſcolis, etiam perſecutoribus, homines Chriſtiani paullatim deponant: vt regnum Chriſti non eſſe huius mundi regnum (quod Chriſtus ipſe dixit) dediſcant: & contra, regnum Vicarij Chriſti regnum eſſe huius mundi, atque adeo mundum vniuerſum complecti, (quod Papæ multi dixerunt, & hodie plurimi acerrimè defendunt.) diſcant ſibique perſuadeant: vt *Paſce oues meas*, doceantur eſſe, *Regio more impera:* vt Clericos omni Principum iuriſdictione, in quorum terris nati ſunt & degunt, eſſe penitus exemptos credant; atque hanc eſſe veram Libertatem Eccleſiaſticam, vt omnes ſiue priuati ſiue Principes, ſoli Papæ & eius miniſtris humilem ſeruitutem ſeruiant. Hæc theoremata & ſimilia hijs quæ tanta contentione Romæ à Bellarmino, & paſſim vbique locorum à Bellarmini conſectaneis, Hilde-

* *Symbola quæ enuntiare nefas.*

* *ſimul*

brandici dogmatis aſſertoribus, pro fidei Catholicæ articulis, proh dólor ! obtruduntur: ſunt illa * μικρὰ μυστήρια quibus longo tempore initiari eum oportet, qui ſit futurus * οἰκεῖος ἀκροατὴς capiendo magno arcano de Romani Pontificis omnipotentiâ in Regibus deponendis & regnis auferendis, atque ad alios ex vtilitate Eccleſiæ, hoc eſt, Papæ voluntate transferendis. Apologiſta verò cum Sa excuſat, & ait, eum, quando negat Clericos rebellione crimen læſę Maieſtatis incurrere, non id agere, vt Clericorum crimen hoc pacto minuat: ſed contra potius, vt multò id reddat atrocius: ſerióne loquitur, an ludit ? Ludit certe, & ſimplicitati lectorum illudit. At tu mone illum ſodes, quęrat Marrucinos, fatuos, ſtultos, & * παραφόρους καὶ φρένας ἐκπεποταμένους, quibus tam lepidum commentum narret. Sereniſsimus Rex huius ſermonis fraudulentam vanitatem & intelligit, & eius auctorem deteſtatur. Ecquis verò puer fraudem non deprehendat, qui modò non ignorauerit, quid in veſtrorum ſcriptorum libris hodie Libertas Eccleſiaſtica nuncupetur, & quam vim habere illam Hildebrandicæ diſciplinę doctores contendant? Sciat Apologiſta, non ignorare ſapientiſsimum Regem, quid de exemptionibus Clericorum Cardinalis Bellarminus, quid de vi mirifica libertatis Eccleſiaſticę, cùm alij aliâs ſępe, tum nuper in controuerſia Ser. Reipub. Venetę cum Pontifice Maximo, Iohannes Antonius Bouius Carmelita & plurimi alij Romæ in oculis ipſius Papę ſcripſerint & do-

** parua myſteria*

** idoneus auditor.*

** Deliros, & quorum capitibus mens auolarit. Theocr.*

cuerint. Sciat non latere Regem, auſum eſſe Marianam in illius ipſius operis de quo ante diximus, lib. I. cap. X. hoc præceptum Regi Catholico dare. *Neminem*, inquit, *ex ſacrato ordine ſupplicio* QVAMVIS MERITO *ſubijcito*. Eſt & illud friuolum ac ludicrum, quod pro magno tamen ab Apologiſta iactatur: verba quæ ſupra retulimus, ex Aphoriſmis Sa tuiſſe detracta. Nam hoc ſimpliciter ita dictum, nego eſſe verum, immo falſiſſimum eſſe pertẽdo. Extant enim hodieque illa omnia in Editionibus Antuerpiæ & Coloniæ curatis. Quod autem in ijs quæ Lutetia à paucis annis prodierunt, non compareant, quis fraudem non ſuſpectet? aut quis tam * εὐήθης & fungus, qui intelligat, cauſſam, cur illa Pariſiis omitterentur, quum alibi retinerentur, fuiſſe aliam nullam, niſi hanc: quod Henrico Magno regni habenas tractante, exitialis hæc Principibus doctrina non tam liberè ab eius aſſertoribus Luteciæ docebatur atque fit alibi? Sunt qui dicant, etiam Roma prodiiſſe eorundem Aphoriſmorum quandam editionem, locis aliquot emendatam. Verum id quoque iure merito cordatis fit ſuſpectum. Nam quare Romani in Aphoriſmis Emanuelis quicquam mutarent eiuſmodi, qui dies noctesque id agunt, vt ea dogmata probent eſſe Catholicæ fidei vel præcipuum caput? certè tanti momenti articulum, vt qui aliter ſentiat Chriſtianus eſſe nequeat. Proferatur vel Papæ vel Ariſtarcharum Romanorum ſententia, aduerſus hanc illorum Aphoriſmorum doctrinam, palàm &

* *fatue ſimplex.*

quanta par eſt ſeueritate pronunciata. Tunc credere incipiemus, bona fide, non ad fucum faciendum, fuiſſe illa ſublata. Tunc viri pij, qui pro Eccleſiæ pace & concordia Deo Opt. Max. preces cum gemitu & ſuſpiriis aſſidue fundunt, mutare ſententiam incipient, & credere deſinent, quod ferè iam ipſis eſt perſuaſum: fruſtra aliquid moderationis ab illa ciuitate exſpectari, in qua Illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus, & tot alij minorum gentium ſcriptores, iuſſu Pontificis, vt multi exiſtimāt: aut permiſſu ſaltem: quod negari non poteſt: iura Principum & Regum Maieſtatem * γυμνῇ κεφαλῇ, quod aiunt, nouis quotidie paradoxis ceu machinis quibuſdam & tormentis bellicis oppugnant & funditus nituntur euertere. **nudo capite*

Venimus ad Andream Eudæmonoiohannem Cydonium è Creta. Simul ad res Anglicas in quarum mentione fidem illius Apologiſta ſequitur, deuenimus. Ergo de rebus magnæ Britanniæ, quarum præcipue gratia, occaſione è literis tuis nata, vt initio dixi, hæc mihi ſcriptio eſt inſtituta, ſi lubet mi Ducæe, paucis agamus. Quanquam quid opus iam de iſtis? aut quid de illis dici poteſt, quod non dictum ſit prius, & ſæpe repetitum? Cui autem bono toties eadem? Video enim certum hoc eſſe fixumque, non dicam huic Apologiſtæ, aut germano Cretenſi Andreæ, ſed omnibus omninò partium veſtrarum ſcriptoribus: vt rerum quæ hîc contigerunt veritatem ægrè admittere ad aures velint: cognitam verò vt palam agnoſcant & fateantur, nullo pacto poſſe adigi. Pla-

cet veras narrationes animis obfirmatis repudiare: placet falſas ſictaſque conſectari: mentiri denique, ſine vllo exiſtimationis ſaltem ſuæ reſpectu, aut mentientibus aſſentiri, placet ac lubet. Deum immortalem! quis veſtros homines * ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι aut quis illos faſcinauit, vt prudentes ſcientes veritati, vinci ad extremum neſciæ, filiæ Solis, Naturæ ſorori, vt eſt apud Tertullianum, tanta pertinacia cornua obuertant? Eſt pretium operæ hominum eiuſmodi ſpectare iniquitatem & amentiam. Nam cùm de rebus Moſchorum Moſchis non inuiti omnes credamus, Turcis de rebus Turcorum, Iaponibus de rebus Iaponum: neque vlla tàm Barbara gens eſt aut fera, cui propriam ſuarum rerum hiſtoriam narranti, non plus fidei ſimus habituri, quàm cuiuis alij extero & alienigenæ: de rebus tamen Anglorum iſti veris Anglis fidem omnem abrogant: aliis credunt neſcio quibus, longè remotis, odio & maleuolentia corruptis, poſtremò Græcis & quidem Cretenſibus. Iam quum ſit ſcriptū, *in ore duorum aut triū ſtabit omne verbum*, iſtis nulla copia teſtium, nulla dignitas perſonarum, non priuata ſcripta, non publica Acta: ac ne ipſa quidem Regis optimi, quo veritatem nemo pluris æſtimat, quo nemo illi magis deuotus: tamen ne hic quidem efficere potuit, vt redire ad ſeſe, pudori ſuo conſulere & deſinere falſa comminiſci aut probare, propterea velint. Quid agas? ſtat ſententia adamante fixa: in eos qui de religione non

* *Impediuit veritati ne fidem haberent.*

Matt. 18. 16.

eadem

eem Lupam denique Anglicanam, paſſim hodie appellant, & vt talis fuiſſe ab omnibus credatur, quantum ingenij viribus valent, annituntur? Texuntur multis paginis, ſed magna ex parte vacuis, eorum catalogi, qui toto regni eius tempore, quod longiſſimum fuit, vel ob proditionem, vel ob nefas aliud legibus regni vetitum, ſupplicio ſunt affecti: deinde iſtud eſſe Anglicanum martyrologium miſeris populis, & rei veritatem ignorantibus, perſuadetur. Quinetiam, ad conflandam Eliſabethæ maiorem inuidiam, ſimplici narrationi pictura eſt adiecta, hoc eſt mendacia mendacijs ſunt cumulata, ſcelera ſceleribus, portenta portentis. Videre eſt in eorum libris de perſecutione Anglicana, Catholicorum alios ferarum pellibus inſutos à rabidis canibus dilaniari; alios ad equorum præſepia alligatos fæno ibi paſcendos. Cernas alibi glires peluibus incluſos Catholicorum viſcera excedentes. Omitto alias ſuppliciorum diras & horribiles ſpecies, in cerebris fingentium pingentiumque impiè & ſceleſtè natas, neque in hoc regno viſas vnquam aut videndas. Dicas cùm ſcripta iſtorum legas, quamdiu ἡ μαχαιρῖτις Eliſabetha regnauit, vicos vrbium Anglicarum ſanguine Catholicorum inter dira tormenta effuſo ſemper maduiſſe. Adeo, ne ad tentandam quidem inter membra Eccleſiæ Dei concordiam, locum relinqui vllum voluerunt; neque ſpem vllam bonis ſupereſſe. Enimuerò non ſemel aut iterum, ſed ſæpiſſimè, idque à viris optimis reſponſum eſt; mitiſſimæ Reginæ & omnibus pijs voluptatem

nullam, verùm contra dolorem longè grauiſſimum, mortes Catholicorum Pontificiorum ſolitas afferre: cæterùm omnia iſta ſupplicia, de quibus tantæ tragœdiæ excitantur, partim falſiſſima eſſe; partim ſi quæ vera ſunt (& ſunt nō nulla; pauciora tamen per totum ſpatium Regni Eliſabethæ, quod fuit annorum quinque ſupra quadraginta, quàm per quatuor annos Reginæ Mariæ:) ea horribili carmine Bullæ Pij V. duobus annis minimum eſſe poſteriora: illum; illum eſſe fontem proditionum penè quotidianarum, quæ in caput maximæ Reginę; ope diaboli ſunt contextæ, ope Dei immortalis ſunt detectæ. Porrò ex proditionibus leges natas eſſe, multò quàm priùs ſeueriores. Harum legum pœnas qui poſteà ſubierunt, de fulmine Pontificis & dura neceſſitate, quæ ab inuita Reginâ, & prudentiſſimis ipſius Conſiliarijs eas leges expreſſit, cur iure meritò quererentur, habuerunt: de ipſa autem Regina, aut ijs qui fuêre tum illi à Conſilijs cur quererentur? Licuit Romano Pontifici Pio V. Reginam diris deuouere, omnes ſibi morigeros Reges, Principes, populos, in ipſius perniciem & ruinam vniuerſi Regni excitare, in eámque rem omnem lapidem mouere: Reginæ & Proceribus ipſius, quò peſtem impendentem auerterent, leges ferre, quæ ſunt latæ, non licuit? Quondam Romanus Senatus, poſtquam patresfamilias aliquot ſeruorum ſuorum conſpiratione perijſſent, Senatuſconſulto, quod Silanianum eſt dictum, ſeruos omnes ſub tecto heri occiſi repertos, nullo ſontis aut inſontis diſcrimine, ca-

pitis damnauit. Non defuerunt in Ordine ampliſſimo, quibus ea lex durior videretur. Sed erat tanti ſalus & ſecuritas ciuium Romanorum, cui vt conſuleretur, ne illa quidem ratio eſt repudiata, quæ aliquid ex iniquo trahebat: quod exiſtimarent magni illi prudentiæ ciuilis Antiſtites, paucorum priuatorum iniuriam publica vtilitate abunde compenſari. Legerunt dubio procul in antiquis hiſtorijs, & hoc legitimæ ſeueritatis exemplum & plura alia non minùs memorabilia, inimici huius regni; legerunt, inquam, & ſi quid in illis eſt æquitatis, aut diſciplinæ Politicæ, probârunt. quare igitur latas pro ſecuritate Eliſabethæ leges damnant? cur tantopere quiritantur? Si fateri verum licet, tot clamorum hæc vera cauſſa eſt. Vt ſicarijs Cornelia lex non placet, neque Remmia quadruplatoribus; ita illis qui Principum alicuius vitam habent inuiſam, quiue aliquid de Marianæ doctrinâ deguſtarent, leges illæ ſupra modum diſplicent, quæ ipſum præſtant innoxium & ſecurum. Iam quod dicitur, religionis ſuæ cauſa Catholicos morte affici ſolitos regnãte Eliſabetha: grauiſſimum id quidem eſſe crimen, ſi verè obijceretur, libenter fatemur: ſed qui ſciamus falſò obijci, meram eſſe calumniam, meram ſycophantiam affirmamus. In hoc regno, mi Ducæe, legib. viuitur, legibus in ſontes animaduertitur. Quomodo igitur religionis cauſſa morte affici Catholici in Anglia potuerunt? quum nulla vnquam in hoc regno lex fuerit rogata, quæ Religionis Catholico Romanæ modeſtam ſine factione, aut res nouandi cupiditate, profeſſio-

nem morte afficeret? Quin ea fuit Reginæ Eliſabethæ clementia, vt multos ſæpe legibus regni damnatos, ipſa abſolutos dimitterit; ſi modò agnoſcere eius legitimum imperium, & Hildebrandicę doctrinæ magis pernitioſis capitibus vellent renunciare. Hac moderationis prudentia, non autem religionis mutatione, Iohannes Hartus Ieſuita poſt longi cum Iohanne Rainaldo viro eruditiſſimo diſputationem, & vitæ ſuæ conſuluit, & libertatem ſibi peperit: magna vel eo nomine dignus laude, quod damnata Edmundi Campiani obſtinatione in aſſerenda Pontificis Romani poteſtate temporali, ſiue potius omnipotentia, alijs bene ſentiendi exemplum quod ſequerentur præbuit. Et vero ſecuti ſunt, cum Ieſuitæ nonnulli, vt Boſgrauius: tum alij plures, vt Rishtonus & Hortonus; omnes eo nomine vitam & libertatem nacti. Qui ſi adhuc vitali aura apud vos fruuntur, & liberè loqui audent, verbis ſine dubio; ſin autem, etiam ſilétes, præſentia ſua mendacij omnes arguunt; qui Catholicos veſtros ſolius religionis cauſſa ſolitos in Anglia tradi carnifici impudentiſſimè dictitant. Atenim nemo ignorat rerum huius Inſulæ peritus, non in odium religionis Catholicæ, quæ in Eccleſia Anglicana paucis emendatis & ad priſtinam ſimplicitatem, reuocatis, quoad eius fieri poterat, cũ maximè viget, leges latas fuiſſe quæ ab aliquot annis obtinent; ſed temporum neceſſitatib. eas fuiſſe expreſſas aduerſus Romanos Pontifices, poteſtate ſua licenter nimis abutentes; & tunc quando illæ ferebãtur Reginæ Eliſabethæ fulmine à ſe afflatę

vitam eripere cupiétes, atque omnia in eius regno ſurſum deorſum permiſcere ſatagentes. Si Pij V. Bullam infauſtam, quæ * ἀρχέκακον πῆμα, iure dici queat, legiſti, & quæ deinceps ad ſententiam atrocem executioni mãdandam cogitauit, parauit, quantumque in ipſo erat effecit, apud Gabutium & Catenam ſcriptoreſque alios Italos, & ipſius Pij encomiaſtas, aliquando obſeruaſti; non potes dubitare veriſſimum eſſe quod iam dixi. Vt interim nihil hoc loco referam, quod facillimum eſſet, de antiquis Romanæ Curiæ in Reges Angliæ, Ordinem Eccleſiaſticum, & cum Proceres tum populum, iniurijs, vexationibus & angarijs, alibi locorum nunquam auditis, & modum fidemque ſuperantibus rapinis; quorum malorum tot hodiéque extant teſtes locupletiſſimi, quot rerum Anglicarum ab annis ſexcentis ſuperſũt ſcriptores: tot teſtimonia ineluctabilia, quot ferè paginis conſtant Matthæi Paris hiſtoriæ, viri omnium citimæ ætatis hiſtoricorum Anglorum (niſi cui placeat VVillielmum Malmesburienſem excipere) eruditiſſimi, & Romanæ alioquin Sedis acerrimi defenſoris. Equidem poſtquam hoc genus Auctorum diligentius verſaui, ſatis intellexi, Angliam quando rerum potiente HENRICO VIII. Pontifici Romano nuntium remiſit, grande illud & æternum memorabile facinus ad extremum pepeEriſſe, quod dudum malis victa, per aliquot ſecula maximis cum ærumnis ſuis parturiebat. Poſſem hoc tibi ſexcentis argumentis demonſtrare, ſi id nunc agerem. Adieram huc tantum

* *malum vnde alia ſcaturierunt.*

prophetiam cum primis memorabilem, viri pietate & doctrina maximi, Roberti Lincolnienſis Epiſcopi, qui ſub Pontificibus Gregorio IX. Celeſtino IV. Innocentio IV. vixit, ac demum ſub Alexandro item IV. moriens, ante annos CCCLVIII. poſteaquam illa ipſa, qua obijt nocte & præcedente, longam querimoniam apud circumſtantes presbyteros ac monachos de infeliciſſimo Eccleſiæ ſtatu effudiſſet; Papam omnium malorum cauſſam eſſe confirmans, eumque propterea hæreticum, & eatenus Antichriſtum appellans, tandem in his verbis beatam animam Deo reddidit: *Non liberabitur* (inquiens) *Eccleſia ab Ægyptiaca ſeruitute, niſi in ore gladij cruentandi.* Norat videlicet ſanctiſſimus Præſul, & verè Dei plenus, non ſolere eos, qui ſiue iura ſiue iniurias Pontificum defendunt, quicquam remittere, aut querimonijs cuiuſquam, licet æquiſſimis, vel tantillum moueri. Itaque multo ante futurum in Anglia diuinauit, quod tandem aliquando factum videmus; vt Reges Angliæ cum vniuerſo Clero, & cunctis Laicis, dura ac longa captiuitate, atque vt ipſe loquebatur, è *ſeruitute Ægyptiacâ*, vi & armis ſeſe in libertatem aſſererent. Non ignoro varias eſſe hominum ſententias de occaſione quam arripuit HENRICVS VIII. magni incepti perficiendi: ſed mihi grauiſſimè errare videntur, qui in HENRICI facto hærent, neque ad priora tempora animum reuocant. quemadmodum enim mortis cauſſam nemo ſapiens vltimæ quæ hominem rapit horæ tribuit; ſed prioribus vi-

tæ temporibus, per quæ moriendi cauſſæ paulatim ſunt contractæ: ſic, repudiatæ, &, tanto cum omnium ordinum applauſu reiectæ auctoritatis Pontificię, altius repeti cauſſæ debēt, in antiquis Anglorum Hiſtoriis inueniendæ. Quare, etiamſi Henricus VIII. non fuiſſet; viam tamen fata inueniſſent, & quod factum eſt futurum fuit: quodque in Anglia videmus accidiſſe, etiam in alijs regnis, ne dubita, eueniet, cùm erit menſura plena, & Deus volet. Nam * οὐκ ἀθεεὶ mutationem hanc Anglicanam eſſe factam, longa pax inſecuta, quies publica, inaudita felicitas primo Reginæ Eliſabethæ, deinde Sereniſſimi Regis Iacobi, videntur probare. Atque has Anglorum veteres hiſtorias, ſi iſti adeo animoſi Curiæ Romanæ Patroni, quanta pareret diligentia euoluerent; ſi candidè res memoria Patrum & heic & Romæ geſtas æquis ponderibus examinarent, atque ijdem Summo Pontifici eorum quæ legiſſent veritatem ſimpliciter exponerent: næ illi rem facerent cum Eccleſiæ vniuerſæ vtilem, tum ipſi Pontifici maximo apprimè honeſtam. Sperarem facilè eo pacto futurum, vt cauſſas rerum in Anglia nouatarum melius & Pontifex & * οἱ ἀπ᾽ αὐτοῦ caperent: prorſuſque fore confiderem, vt de Eliſabetha Anglorum honeſtius ſentirent: & rationes ad defenſionem illius à fidelibus eius ſubditis ſæpiſſimè allatas, quas modò breuiter attigimus, non adeo ſuperciliosè & malignè reijcerent. Verùm age, Eliſabetham mittamus, Principem vel fatente inuidia, Illuſtriſſimā, & cuiuis priorum Regū vel nominatiſſimorum comparandam. Quid?

* *Non ſine numine.*

* *Qui ab eo denominantur.*

an cum Sereniſſimo Rege IACOBO, nunc
Dei gratia feliciſſimè regnante, (qui vti-
nam regnet quam diutiſſimè, bono ſuorum
ſubditorum ſtatus, Regi Chriſtianiſſimo con-
iunctiſſimus:) multò aliter hodie agitur? an
illi ſua virtus admirabilis, & illa diuina in ne-
gotiò de religione moderatio, quicquam apud
veſtros profuit? An cauſſæ Pontificiæ patroni,
inter lenitatem æquitatemque tanti, tam eru-
diti Principis, tam paci ſtudentis, & præfracta
** Inſolen-* atque * ἀνάγωγα quorundã * δοξησισόφων in-
tia. genia diſcrimen vllum ſtatuerunt? Nihil minus:
** Opinio-* totum enim quod poſtulant, aut nihil aufe-
ne ſcientiæ rant, oportet iſti homines, ſi volumus Catho-
turgentiũ. lici aut Chriſtiani dici: minoris non impetra-
ueris ab illis earum appellationũ vſurã. Omnia
ſine exceptione probãda ſunt, etiam quę priora
ſecula ignorarunt. Alioquin ſtatim audies; *Qui
peccat in vno, reus eſt omnium*. Nec refert, ſi illud
vnum, neque ſacris literis fuerit contentum,
neque priorum ſeculorum Concilijs cautum.
cuiuſmodi illud eſt, famoſum & funeſtum Ec-
** antè &* cleſiæ (ſic mens ominatur, neque aliter iudi-
retro cer- cant prudentes * πρόσσω καὶ ὀπίσσω ὁρῶντες) dog-
nentes. ma de temporali Pontificis poteſtate, & iure
deponendi Reges ac regna dandi. Sereniſſimus
itaque Rex Iacobus, qui hanc doctrinam vt
priſcæ Eccleſiæ inauditam, reſpuit, vt perniti-
oſam ſuo alijſque aliorum Principum impe-
rijs, Eccleſiæ vero exitiabilem, deteſtatur, ex-
ſecratur, abominatur, Cardinali Bellarmino
Catholicus non eſt, ne Chriſtianus quidem.
Quid igitur eſt? Iuliano ſimilem appellat Car-
dinalis

dinalis cum ſuo diri ominis Torto; ipſe torquendis Scripturis, quò ambitioni ſeruiat, tam Iuliano apud B. Cyrillum ſimilis, quàm Rex Iacobus eſt diſſimilis. At enimuero teſtis eſt vniuerſa hæc maior Britannia, & hoc norunt etiam in cętera Europa quamplurimi, Sereniſſimum Regem, quando voluntate Dei & legibus regni ad hanc, virtuti ipſius non minùs quàm generi & ſanguini debitam, Coronam eius Maieſtas eſt accita; inter reliquas animi dotes verè regias infinitum etiam quoddam deſiderium ſecum attuliſſe, (non temerè profectò in illo horridiore axe conceptum; ſed celitus à Deo infuſum,) concordiæ in Eccleſia Dei omni ratione honeſta procurandæ. Et quum Maieſtati ipſius perſuaſiſſimum eſſet, nullam ſe Deo immortali victimam gratiorem, nullum ὁλοκαύτωμα acceptius poſſe offerre, quàm ſi ſubditos ſuos à varietate opinionum ad mentium vnionem, à diſſentionibus ad conſenſum in verè antiqua fide primæuæ Eccleſiæ traduceret: vt huius, alteri Ioſiæ conuenientiſſimi, voti compos fieri poſſet, quid ille ſtatim initio regni ſui non fecit? quid comitatis, humanitatis & benignitatis deſiderari potuit, quod non abundè eius Maieſtas illi parti ſubditorum ſuorum obtulerit, præſtiterit? Non ad aulica miniſteria, amicitiam & familiaritatem cum Ipſius Maieſtate; non ad honores aditus, nullum denique beneficentiæ genus eſt illis denegatum. Videres breui ſpatio tẽporis multos ex Romana formula Catholicos, ad dignitatẽ Equeſtrem per Regis munificentiam conſcendere. Videres derepente, neſcio

vnde ex ignotis locis, agmina Catholicorum veſtrorum prodire, verſari in luce, in aulam, in ipſa interioris admiſſionis cubicula Palatij, ſine difficultate ventitare atque admitti. Et quum multos quotidie Rex pietate admirabilis, de controuerſiis huius temporis cum illis ſermones haberet; erant qui vltro manus darent; erãt qui à propoſito non dimouerentur; omnes ſua libertate vtentes, omnes religioſum animum Principis ſui, & in tam alta adeo exquiſitam omnium hodiernarum controuerſiarum peritiam & facundiam attoniti ſtupentes. Reſtabat vna nota, quæ Catholicos Pontificios & Catholicos Proteſtantes (ô quando hæc diſtinctio ceſſabit, & fiet vnus grex, vnum ouile!) inuicem ſepararet; mulcta quædam florenaria per ſuperiorum temporum turbas veſtris impoſita. Hanc differentiam * ὁ θαυμάσιος Rex Iacobus non patiens, ſtatim ſuſtulit; mulctam vetuit exigi; exactam iuſſit reſtitui. At ſcin quomodo? non obiter aut dicis cauſſa, more Principum, quos non voluntas facit liberales, ſed frontis infirmitas chreſtologos; verùm planè ſerio; ita vt magna pecuniæ vis (duo & quinquaginta millia florenorum ſemel ſunt relata) ex ea cauſſa collecta eò rediret vnde fuerat ablata. Quid multa? Sola ferè iam erat virtutis aut vitij nota, qua ciues à ciuibus, qui non parum diuerſa conditione prius viuebant, diſtinguerentur; cætera pari conditione inter ſe agitabant. O verè tum beatos partium veſtrarum Catholicos, ſua ſi bona noſſent, & ſuo ſe pede metiri didiciſſẽt. Nam præter publicam profeſſionem & * παῤῥησίαν τῆς ἰδίας θρησκείας, quã ſperare in hoc tegno,

* admirabilis.

* libertatem propriæ religionis.

eò tempore, magna fuiſſet ſtultitia, quid reſtabat, quod poſſent viri prudentes iure deſiderare? At dices, ſcio mi Ducæe, non fuiſſe diuturnum hanc veſtrorum in iſtis regionibus ſtatum. Et verè dices. Neque enim clementiſſimo Regi ſuâ clemẽtiâ, quamdiu optabat, vti licuit. Optabat autem ſemper vti: feciſſetque adeo: niſi per illos ipſos ſtetiſſet, ad quos hic tantæ bonitatis fructus perueniebat. Fictæ & ſimulatæ virtutes ſtabiles non ſunt & temporibus metuunt mutari. Sereniſſimi Maioris Britanniæ Regis excellentiſſimæ virtutes, atque illa cũ primis bonitas, χρηςό᾽της & benignitas, quas in eius Maieſtate vel ipſi hoſtes prędicare cogũtur, naturę ipſius, non minus quàm ſpirandi & reſpirandi facultas, ſunt coalitæ, nunquam mutaturæ cum bono Deo, nunquam mutandæ. Non igitur Rex animum priorem erga ſubditorum ſuorum illam partem mutauit; ſed illi ſubditi erga ſuum Regem, ſuum εὐεργέτlω, fidem perfidia mutantes (de parte loquor, non de omnibus Catholicis veſtris: ne hoc ſirit Deus!) vim indoli naturæque ipſius attulerunt, & ad repudiata priùs conſilia inuitum traxerunt: neque prius à furore deſtiterunt, quàm indulgentiſſimi Domini ſui Maieſtatem coegerunt, ſi ſe, ſi ſuos, ſi publicum ſtatum, vellet ſaluos, legibus, quarum vim hactenus inhibuerat, vim ſuam permitteret. Cum quidem, & Rex & omnes patriæ ſuæ amantes, ſunt coacti ſummæ prudentiæ teſtimonium Reginæ Eliſabethæ Conſiliariis reddere; qui ſolam hanc impediendi veſtros, ne res nouarent & Rempublicam à fundamentis verterent, rationem expeditam & efficacem, nec minùs neceſſa-

Propenſio ad benefaciendum.

riam eſſe iudicarunt, ſi aliquantò durius habe-
rentur. Nam quis iam conſilium hoc damnare
audeat, aut mitius aliquid Regi prudentiſsimo
ſuggerere? poſtquam veſtrorum adeo multi, ſi-
mul ac mollius à benigniſſimo Principe ſunt ha-
biti, καταπέψαι μέγαν ὄλβον, & *æquâ cõmoda
mente pati*, vitio humani ingenij non valentes,
melioris ſe fortunæ capaces non eſſe, rebus ipſis
comprobarunt. Regi enim, à quo beneficia, ne
ſpe quidem vnquam antea ſibi concepta, acce-
perant, eam gratiam retulerunt, vt ad delendam
è memoria hominum ipſius Maieſtatem vnà
cum affectibus eiuſdem omnibus, Regina con-
iuge, Principe Henrico & cætera ſobole tota,
nec non Proceribus Regni vniuerſis, ingenij vi-
res omnes conferrent. Equidem inuitus facio,
quod malorum præteritorum memoriam hoc
loco renouem; qui potius optarem, aut nun-
quam veſtros ea hîc tentaſſe, quæ ſceleſtiſſime
tentarunt: aut, quia facta infecta fieri nequeunt;
poſterioribus ſaltem conſiliis & fidelitatis argu-
mentis à ſe editis, contractã ignominiã penitus
deleſſe. Verũ cogit me inſtituti ratio, pauca hoc
loco de rebus à veſtris Catholicis hic geſtis diſ-
ſerere. Noui enim & te & multos alios, viros
probos certorum hominũ veteratoria malitia
deceptos, de rebus, quæ ſunt hic geſtæ & quæ
geruntur quotidie, falſa credere, falſa opinari:
& quum mentiendi animum non habeatis; ſæ-
pe tamen in earum rerum mentione falſa dice-
re. Video Apologiſtam, quum plus fidei tri-
bueret mendaciſſimo nebuloni, portentoſiſſi-
mo falſarum rerum hamaxario, certo & ger-
mano Cretenſi Andreæ Eudæmonoiohanni,

Concoquere magnam felicitatem.

*ὃ τὸ ςόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, quàm publicis Actis, quàm Regis veraciſſimi affirmationi conſtanti, quàm teſtimonijs ſexcentorum fide digniſſimorũ virorum, de pręſenti Catholico-Romanorum in Anglia ſtatu, deque perſecutione religionis cauſſa hic cum maximè vigente; multa pro veris narrare, quæ ficta ſunt & falſa: pulueraríæ, coniurationis, cui par immanitas ne inter paganas quidem & feras gentes prioribus ſeculis vnquam fuit audita, maniſeſtiſſimè conuictos, eoque nomine *δικαιωθέντας, pro inſontibus habere & veris Chriſti martyribus; multas item alias ineptas & caſſas veritate nugas libro ſuo inſerere. Video denique pleroſque omnes veſtros ſcriptores, quoties Anglicana attingunt, ita palàm *ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, vt ſpem omnem rei benè gerendæ inſtrenuè mentiendo videantur locare, ridiculè iſtud quidem & ſtultè;

*Cuius os maledictione & amaritudine plenũ eſt. Rom. 3.

*Supplicio affectos.

*Reſiſtere veritati.

Οὐ γὰρ ἐπὶ ψεύδεσσι πατὴρ Θεός ἔσσετ' ἀρωγός. *Hom.*

Qui fidunt falſis, nunquam his Deus auxiliatur.

Propterea rem me tibi non ingratam exiſtimaui facturum, Fronto erudítiſſime, ſi veram cauſſam hoc loco tibi exponerem, cur veſtri duriore aliquanto conditione in iſto regno ſint hodie, quàm eſſent primis Iacobi Regis temporibus. Nihil autem tibi ex me dicam, qui ſum in Anglia, vt ſcis, *ξένος καὶ παρεπίδημος; ſed ea dicam, quæ ex ore Sereniſſimi æquiſſimíque Regis perſæpe accepi: quę Proceres Illuſtriſſimi, & omni reuerentia digniſſimi Præſules, alij que ex omnibus Ordinibus viri graues & moderati, non ſemel mihi dixerunt. poſtremò ea dicam ti-

*Peregrinus & aduena.

bi, que Anglos multos partim hîc, partim in Gallia mihi notos viros, cęteroquin veſtrorum omnium dogmatum tenaciſſimos, animaduerti ſentire. Et ſunt horum nonnulli, quod fortaſſe miraberis, qui Romam eo propoſito profe-
Abrupta. cti, vt rei veritate expoſita pręcipitia & παρα-κεκινδυνευμένα certorum hominum conſilia, patriæ exitiabilia, & Religioni Romano-Ca-
Probroſa. tholicę * ἐπονείδιστα megiſtanibus ibi probarent, & omnes violentas rationes deprecarentur: deinde cognito plus Romæ antagoniſtas ſuos quàm rectè monentes valere, reuerſi in patriam mœſti & gementes, acquieſcere præſenti ſtatui ac cõditioni ſatius duxerũt, & Chriſtianæ profeſſioni cõuenientius, quàm turbulẽtis Tribunis, aut perditiſſimis Catilinis potius, ſocios ſeſe adiungere. Quid quod auſus eſt non nemo Anglus Romæ P. Perſonio Ieſuitæ, quem ſuperiorum omniũ ab annis fermè XXX. ſuſceptarum proditionum & conſcium & architectum fuiſſe credebat, diem dicęre, & in ius ad Patrum Inquiſitioni Pręfectorum conceſſum vocare, rationem ibi rerum à ſe, aut conſilijs ſuis geſtarum reddidurum? hoc, inquam, Anglus eſt auſus, vir bonus & cum ſactis tum alijs omne genus literis apprimè eruditus: ſed generoſæ mentis incepto defuit ſucceſſus; ſicut ipſe mihi ſæpe narrauit. Igitur mutationis paullò ante memoratæ, quę altero demum anno regni Iacobi contigit, cauſſam eſſe comperior, non mutatũ Regis animum, in clemẽtia & benignitate conſtantiſſimi, (appello teſtes omnes qui nôrunt:) ſed pręposterum nonnullorum è Romano-catholicis zelum & immoderatam cupiditatem, Romanam

fidei formulá, ſiue bonis ſiue malis artibus; patere quæſo te, dicere me quod res eſt; promouẽdi, & liberam eius profeſſionẽ paſſim toto hoc regno inſtaurandi. quod Zelotæ iſti quum ſibi perſuaderent alia fieri ratione nulla poſſe, niſi euerſa funditus Republica; quò deſtinata perficerent, omnia ſibi fas eſſe tentare, & nullum non ſcelus experiri, pium opus & Deo gratum fore, in animum induxerunt, Hic nimirum eſt ille male ſanarum mentiũ, dirus morbus, quem iam olim nonnullos è Chriſtianis legimus inuaſiſſe, & ad rixas in Eccleſia Dei ciendas tranſuerſos egiſſe. Gregorius Nazianzenus, quod te non latet, quodam loco pronunciat, fœdam illam Eccleſiarum lacerationem, de quâ toties & ipſe, & magnus Baſilius conqueruntur, ab hoc potiſſimum fonte manare. Multos enim pietatis zelum obtendentes, pietatis arcem, metropolin omnium virtutum Chriſtianarũ, charitatẽ perdidiſſe; & in ſtudia varia, partes & factiones Eccleſiæ membra diſtraxiſſe.

*- Ζῆλος δὲ Θεοῦ, inquit, λύσε δεσμὸν ἀθέσμως· Ἀρμονίην τ' Ἀγάπης, ἧς τοὔνομα μοῦνον ἐλείφθη.

* *Zelus Dei ſoluit impie vinculum & compagem charitatis, cuius ſolũ nomen eſt relictum.*

Hæc Theologus de ſuis hominibus; qui ſi ad nouiſſima hæc tempora perueniſſet, quas Deus bone! querelas inſtitueret; cernens hodie multos, præpoſtero iſto zelo percitos, religionis & pietatis obtentu, impiè & irreligioſiſſimè, non vt olim verbis tenus lites ſerere, & vmbratilibus velitationibus inuicem decertare; ſed rebelliones, proditiones, cædes & lanienas innocentium populorum crudeliſſimas, legitimorum dominatuum euerſiones, ac Principum ſuorum teterrima parricidia auſos

eſſe ſuſcipere. Paulus quidem Apoſtolus, quem zelo ſanctiſſimo pariter & feruentiſſimo flagraſſe, ac fide in Filium Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, omnes qui nunc viuunt mortales longè ſuperaſſe, nemo grauatè opinor concedet; monitus, eſſe qui iactarent probari ipſi vetus dictum, *faciamus mala vt bona eueniant*; clamat blaſphemiam iſtos loqui; eſſeque eorum * τὸ κρίμα ἔνδικον; quaſi anathema maranatha aduerſus profanos homines pronuntians. At zelotæ hodierni, licet eandem cum Paulo Chriſti doctrinam profiteantur prædicare; quoties tamen eius aliquò inferendæ voluntas eos cepit, Deum immortalem! quàm B. Paulo ſunt contrarij! & ſeueriſſimè ab illo damnatam ſententiam vt probant! vt libenter vſurpant! Quid in alijs Europæ partibus noſtra & patrum memoria ab eiuſmodi zelotis in eum finem ſit factum, non eſt inſtituti mei commemorare. In hoc verò regno quæ facinora deſignarint, quibuſue ſceleribus ſuos hic ritus introducere ſint conati, quoniam ad rem facit & tua id ſcire te intereſt, paucis indicabo. Vt igitur omnes illas tam frequentes, adeoque exſecrabiles proditiones miſſas faciam, quibus Reginæ Eliſabethæ charum ſuperis caput eſt appetitum; aduerſus hunc optimũ & verè * γαληνότατον Regem Iacobum vt regno ipſum aut iuitio excluderent, aut admiſſum deturbarent, homines * τῷ πνεύματι ζέοντες, ſed non ſecundum Pauli doctrinam, quas fraudes non excogitarunt? quas nocendi artes ſiuerunt intactas? Id egiſſe omnibus viribus zelotas Anglos, vt Regem à debita

** damnationem iuſtam.*
Rom. 3. 8.

** Sereniſſimum.*

** Spiritus feruentes.*
Rõ. 12. 11.

debita ſibi iure maiorum & regni legibus ſucceſſione, multò ante legitimum tempus excluderent, pactiones clariſſimè arguunt, cum Heſperiæ Rege ab illis factæ; & potentiſſimi illius Principis vniuerſo mundo notiſſimus conatus Reginam Elizabetham armis expellendi & regni huius occupandi. Poſtea verò quàm periculum illud ingens Dei Opt. Max. virtute, & glorioſiſſimæ Reginæ fœlicitate admiranda, erat depulſum & profligatum; Cleones iidem in ſcelere ſemel ſuſcepto obſtinati, breuia duo à Clemente VIII. impetrarunt, quibus iubebantur omnes Romano-Catholici operam dare, quantùm in ipſis eſſet, vt poſt Elizabethæ obitum, *Rex eligeretur, omni ſanguinis propinquitate ſpreta, ad religionem Catholicam benè affectus.* Henricus Garnettus Ieſuita in Anglia Prouincialis, de quo plura nobis paulò poſt erunt dicenda, duo in eandem ſententiam breuia ſub extrema tempora vitæ Elizabethæ, vt poſtea ex ipſiuſmet confeſſione voluntaria, liquidò conſtitit, Roma accepit: quorum alterum Archipreſbytero & reliquo Clero Anglicano erat inſcriptum: alterum Principibus & Nobilibus Angliæ Catholicis; vt cōmuni omnium ordinum opera negotium procuraretur, ſi quâ fortè perduci ad exitum poſſet. En ergo tibi nouam, & Apoſtolis atque omnibus priſcæ Eccleſiæ Patribus inauditam religioni conſulendi rationem. Qui ſedentem in ſolio auito Reginam deijcere fruſtra toties tentauerant, ne idem ſolium tempore ſuo hæres legitimus occupet, iubentur cauere: & priuatis hominibus,

prophetiam cum primis memorabilem, viri pietate & doctrina maximi, Roberti Lincolnienſis Epiſcopi, qui ſub Pontificibus Gregorio IX. Celeſtino IV. Innocentio IV. vixit, ac demum ſub Alexandro item IV. moriens, ante annos CCCLVIII. poſteaquam illa ipſa, qua obijt nocte & præcedente, longam querimoniam apud circumſtantes presbyteros ac monachos de infeliciſſimo Eccleſiæ ſtatu effudiſſet; Papam omnium malorum cauſſam eſſe confirmans, eumque propterea hæreticum, & eatenus Antichriſtum appellans, tandem in his verbis beatam animam Deo reddidit: *Non liberabitur* (inquiens) *Eccleſia ab Ægyptiaca ſeruitute, niſi in ore gladij cruentandi.* Norat videlicet ſanctiſſimus Præſul, & verè Dei plenus, non ſolere eos, qui ſiue iura ſiue iniurias Pontificum defendunt, quicquam remittere, aut querimonijs cuiuſquam, licet æquiſſimis, vel tantillum moueri. Itaque multo ante futurum in Anglia diuinauit, quod tandem aliquando factum videmus; vt Reges Angliæ cum vniuerſo Clero, & cunctis Laicis, dura ac longa captiuitate, atque vt ipſe loquebatur, *è ſeruitute Ægyptiacâ*, vi & armis ſeſe in libertatem aſſererent. Non ignoro varias eſſe hominum ſententias de occaſione quam arripuit HENRICVS VIII. magni incepti perficiendi: ſed mihi grauiſſimè errare videntur, qui in HENRICI facto hærent, neque ad priora tempora animum reuocant. quemadmodum enim mortis cauſſam nemo ſapiens vltimæ quæ hominem rapit horæ tribuit; ſed prioribus vi-

tæ temporibus, per quæ moriendi cauſſæ paulatim ſunt contractæ: ſic, repudiatæ, &, tanto cum omnium ordinum applauſu reiectæ auctoritatis Pontificię, altius repeti cauſſæ debẽt, in antiquis Anglorum Hiſtoriis inueniendæ. Quare, etiamſi Henricus VIII. non fuiſſet; viam tamen fata inueniſſent, & quod factum eſt futurum fuit: quodque in Anglia videmus accidiſſe, etiam in alijs regnis, ne dubita, eueniet, cùm erit menſura plena, & Deus volet. Nam * οὐκ ἀθεεὶ mutationem hanc Anglicanam eſſe factam, longa pax inſecuta, quies publica, inaudita felicitas primo Reginæ Eliſabethæ, deinde Sereniſſimi Regis Iacobi, videntur probare. Atque has Anglorum veteres hiſtorias, ſi iſti adeo animoſi Curiæ Romanæ Patroni, quanta parerat diligentia euoluerent; ſi candidè res memoria Patrum & heic & Romæ geſtas æquis ponderibus examinarent, atque ijdem Summo Pontifici eorum quæ legiſſent veritatem ſimpliciter exponerent: næ illi rem facerent cum Eccleſiæ vniuerſæ vtilem, tum ipſi Pontifici maximo apprimè honeſtam. Sperarem facilè eo pacto futurum, vt cauſſas rerum in Anglia nouatarum melius & Pontifex & * οἱ ἀπ' αὐτοῦ caperent: prorſuſque fore conſiderem, vt de Eliſabetha Anglorum honeſtius ſentirent: & rationes ad defenſionem illius à fidelibus eius ſubditis ſæpiſſimè allatas, quas modò breuiter attigimus, non adeo ſuperciliosè & malignè reijcerent. Verùm age, Eliſabetham mittamus, Principem vel fatente inuidia, Illuſtriſſimã, & cuiuis priorum Regũ vel nominatiſſimorum comparandam. Quid?

* *Non ſine numine.*

* *Qui ab eo denominantur.*

an cum Sereniſſimo Rege IACOBO, nunc Dei gratia feliciſſimè regnante, (qui vtinam regnet quam diutiſſimè, bono ſuorum ſubditorum ſtatus, Regi Chriſtianiſſimo coniunctiſſimus:) multò aliter hodie agitur? an illi ſua virtus admirabilis, & illa diuina in negotiò de religione moderatio, quicquam apud veſtros profuit? An cauſſæ Pontificiæ patroni, inter lenitatem æquitatemque tanti, tam eruditi Principis, tam paci ſtudentis, & præfracta atque * ἀνάγωγα quorundã * δοκησισόφων ingenia diſcrimen vllum ſtatuerunt? Nihil minus: totum enim quod poſtulant, aut nihil auferant, oportet iſti homines, ſi volumus Catholici aut Chriſtiani dici: minoris non impetraueris ab illis earum appellationũ vſurã. Omnia ſine exceptione probãda ſunt, etiam quę priora ſecula ignorarunt. Alioquin ſtatim audies; *Qui peccat in vno, reus eſt omnium*. Nec refert, ſi illud vnum, neque ſacris literis fuerit contentum, neque priorum ſeculorum Concilijs cautum. cuiuſmodi illud eſt, famoſum & funeſtum Eccleſiæ (ſic mens ominatur, neque aliter iudicant prudentes * πρόσσω ϗ ὀπίσσω ὁρῶντες) dogma de temporali Pontificis poteſtate, & iure deponendi Reges ac regna dandi. Sereniſſimus itaque Rex Iacobus, qui hanc doctrinam vt priſcæ Eccleſiæ inauditam, reſpuit, vt perniti-oſam ſuo alijſque aliorum Principum imperijs, Eccleſiæ vero exitiabilem, deteſtatur, execratur, abominatur, Cardinali Bellarmino Catholicus non eſt, ne Chriſtianus quidem. Quid igitur eſt? Iuliano ſimilem appellat Cardinalis

** Inſolentia.*

** Opinione ſcientiæ turgentiũ.*

** antè & retro cernentes.*

dinalis cum ſuo diri ominis Torto; ipſe torquendis Scripturis, quò ambitioni ſeruiat, tam Iuliano apud B. Cyrillum ſimilis, quàm Rex Iacobus eſt diſſimilis. At enimuero teſtis eſt vniuerſa hæc maior Britannia, & hoc norunt etiam in cętera Europa quamplurimi, Sereniſſimum Regem, quando voluntate Dei & legibus regni ad hanc, virtuti ipſius non minùs quàm generi & ſanguini debitam, Coronam eius Maieſtas eſt accita; inter reliquas animi dotes verè regias infinitum etiam quoddam deſiderium ſecum attuliſſe, (non temerè profectò in illo horridiore axe conceptum; ſed celitus à Deo infuſum,) concordiæ in Eccleſia Dei omni ratione honeſta procurandæ. Et quum Maieſtati ipſius perſuaſiſſimum eſſet, nullam ſe Deo immortali victimam gratiorem, nullum ὁλοκαύτωμα acceptius poſſe offerre, quàm ſi ſubditos ſuos à varietate opinionum ad mentium vnionem, à diſſentionibus ad conſenſum in verè antiqua fide primæuæ Eccleſiæ traduceret: vt huius, alteri Ioſiæ conuenientiſſimi, voti compos fieri poſſet, quid ille ſtatim initio regni ſui non fecit? quid comitatis, humanitatis & benignitatis deſiderari potuit, quod non abundè eius Maieſtas illi parti ſubditorum ſuorum obrulerit, præſtiterit? Non ad aulica miniſteria, amicitiam & familiaritatem cum Ipſius Maieſtate; non ad honores aditus, nullum denique beneficentiæ genus eſt illis denegatum. Videres breui ſpatio tẽporis multos ex Romana formula Catholicos, ad dignitatẽ Equeſtrem per Regis munificentiam conſcendere. Videres derepente, neſcio

vnde ex ignotis locis, agmina Catholicorum veſtrorum prodire, verſari in luce, in aulam, in ipſa interioris admiſſionis cubicula Palatij, ſine difficultate ventitare atque admitti. Et quum multos quotidie Rex pietate admirabilis, de controuerſiis huius temporis cum illis ſermones haberet; erant qui vltro manus darent; erāt qui à propoſito non dimouerentur; omnes ſua libertate vtentes, omnes religioſum animum Principis ſui, & in tam alta adeo exquiſitam omnium hodiernarum controuerſiarum peritiam & facundiam attoniti ſtupentes. Reſtabat vna nota, quæ Catholicos Pontificios & Catholicos Proteſtantes (ô quando hæc diſtinctio ceſſabit, & fiet vnus grex, vnum ouile!) inuicem ſepararet; mulcta quædam florenaria per ſuperiorum temporum turbas veſtris impoſita. Hanc differentiam * ὁ θαυμάσιος Rex Iacobus non patiens, ſtatim ſuſtulit; mulctam vetuit exigi; exactam iuſſit reſtitui. At ſcin quomodo? non obiter aut dicis cauſſa, more Principum, quos non voluntas facit liberales, ſed frontis infirmitas chreſtologos; verùm planè ſerio; ita vt magna pecuniæ vis (duo & quinquaginta millia florenorum ſemel ſunt relata) ex ea cauſſa collecta eò rediret vnde fuerat ablata. Quid multa? Sola ferè iam erat virtutis aut vitij nota, qua ciues à ciuibus, qui non parum diuerſa conditione prius viuebant, diſtinguerentur; cætera pari conditione inter ſe agitabant. O verè tum beatos partium veſtrarum Catholicos, ſua ſi bona noſſent, & ſuo ſe pede metiri didiciſſēt. Nam præter publicam profeſſionem & * παῤῥησίαν τῆς ἰδίας θρησκείας, quā ſperare in hoc regno,

* *admirabilis.*

* *libertatem propriæ religionis.*

eo tempore, magna fuiſſet ſtultitia, quid reſtabat, quod poſſent viri prudentes iure deſiderare? At dices, ſcio mi Ducæe, non fuiſſe diuturnum hanc veſtrorum in iſtis regionibus ſtatum. Et verè dices. Neque enim clementiſſimo Regi ſuâ clemētiâ, quamdiu optabat, vti licuit. Optabat autem ſemper vti: feciſſetque adeo: niſi per illos ipſos ſtetiſſet, ad quos hic tantæ bonitatis fructus perueniebat. Fictæ & ſimulatæ virtutes ſtabiles non ſunt & temporibus metuunt mutari. Sereniſſimi Maioris Britanniæ Regis excellentiſſimæ virtutes, atque illa cū primis bonitas, χρηςότης & benignitas, quas in eius Maieſtate vel ipſi hoſtes prędicare cogūtur, naturę ipſius, non minus quàm ſpirandi & reſpirandi facultas, ſunt coalitæ, nunquam mutaturæ cum bono Deo, nunquam mutandæ. Non igitur Rex animum priorem erga ſubditorum ſuorum illam partem mutauit; ſed illi ſubditi erga ſuum Regem, ſuum εὐεργέτην, fidem perfidia mutantes (de parte loquor, non de omnibus Catholicis veſtris: ne hoc ſirit Deus:) vim indoli naturæque ipſius attulerunt, & ad repudiata prius conſilia inuitum traxerunt: neque prius à furore deſtiterunt, quàm indulgentiſſimi Domini ſui Maieſtatem coegerunt, ſi ſe, ſi ſuos, ſi publicum ſtatum, vellet ſaluos, legibus, quarum vim hactenus inhibuerat, vim ſuam permitteret. Cum quidem, & Rex & omnes patriæ ſuæ amantes, ſunt coacti ſummæ prudentiæ teſtimonium Reginæ Eliſabethæ Conſiliariis reddere; qui ſolam hanc impediendi veſtros, ne res nouarent & Rempublicam à fundamentis verterent, rationem expeditam & efficacem, nec minùs neceſſa-

Propenſio ad benefaciendum.

rïam eſſe iudicarunt, ſi aliquantò durius habe-
rentur. Nam quis iam conſilium hoc damnare
audeat, aut mitius aliquid Regi prudentiſsimo
ſuggerere? poſtquam veſtrorum adeo multi, ſi-
mul ac mollius à benigniſſimo Principe ſunt ha-
biti, καταπέσσειν μέγαν ὄλβον, & *æquâ cõmoda* *Concoquere magnam felicitatem.*
mente pati, vitio humani ingenij non valentes,
melioris ſe fortunæ capaces non eſſe, rebus ipſis
comprobarunt. Regi enim, à quo beneficia, ne
ſpe quidem vnquam antea ſibi concepta, acce-
perant, eam gratiam retulerunt, ad delendam
è memoria hominum ipſius Maieſtatem vnà
cum affectibus eiuſdem omnibus, Regina con-
iuge, Principe Henrico & cætera ſobole tota,
nec non Proceribus Regni vniuerſis, ingenij vi-
res omnes conferrent. Equidem inuitus facio,
quod malorum præteritorum memoriam hoc
loco renouem; qui potius optarem, aut nun-
quam veſtros ea hîc tentaſſe, quæ ſceleſtiſſime
tentarunt: aut, quia facta infecta fieri nequeunt;
poſterioribus ſaltem conſiliis & fidelitatis argu-
mentis à ſe editis, contractã ignominiã penitus
deleſſe. Verũ cogit me inſtituti ratio, pauca hoc
loco de rebus à veſtris Catholicis hic geſtis diſ-
ſerere. Noui enim & te & multos alios, viros
probos certorum hominũ veteratoria malitia
deceptos, de rebus, quæ ſunt hic geſtæ & quæ
geruntur quotidie, falſa credere, falſa opinari:
& quum mentiendi animum non habeatis; ſæ-
pe tamen in earum rerum mentione falſa dice-
re. Video Apologiſtam, quum plus fidei tri-
bueret mendaciſſimo nebuloni, portentoſiſſi-
mo falſarum rerum hamaxario, certo & ger-
mano Cretenſi Andreæ Eudæmonoiohanni,

* οὗ τὸ ςόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, quàm publicis Actis, quàm Regis veraciſſimi affirmationi conſtanti, quàm teſtimonijs ſexcentorum fide digniſſimorũ virorum, de pręſenti Catholico-Romanorum in Anglia ſtatu, deque perſecutione religionis cauſſa hic cum maximè vigente; multa pro veris narrare, quæ ficta ſunt & falſa: pulueraríæ coniurationis, cui par immanitas ne inter paganas quidem & feras gentes prioribus ſeculis vnquam fuit audita, manifeſtiſſimè conuictos, eoque nomine * δικαιωθέντας, pro inſontibus habere & veris Christi martyribus; multas item alias ineptas & caſſas veritate nugas libro ſuo inſerere. Video denique pleroſque omnes veſtros ſcriptores, quoties Anglicana attingunt, ita palàm * ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, vt ſpem omnem rei benè gerendæ inſtrenuè mentiendo videantur locare, ridiculè iſtud quidem & ſtultè;

* Cuius os maldictione & amaritudine plenũ eſt. Rom. 3.

* Supplicio affectos.

* Reſiſtere veritati.

Οὐ γὰρ ἐπὶ ψεύδεσσι πατὴρ Θεὸς ἔσσετ' ἀρωγός. Hom.

Qui fidunt falſis, nunquam his Deus auxiliatur.

Propterea rem me tibi non ingratam exiſtimaui facturum, Fronto eruditiſſime, ſi veram cauſſam hoc loco tibi exponerem, cur veſtri duriore aliquanto conditione in iſto regno ſint hodie, quàm eſſent primis Iacobi Regis temporibus. Nihil autem tibi ex me dicam, qui ſum in Anglia, vt ſcis, * ξένος καὶ παρεπίδημος; ſed ea dicam, quæ ex ore Sereniſſimi æquiſſimíque Regis perſæpe accepi: quę Proceres Illuſtriſſimi, & omni reuerentia digniſſimi Præſules, alij que ex omnibus Ordinibus viri graues & moderati, non ſemel mihi dixerunt. poſtremò ea dicam ti-

* *Peregrinus & aduena.*

bi, que Anglos multos partim hîc, partim in Gallia mihi notos viros, cęteroquin veſtrorum omnium dogmatum tenaciſſimos, animaduerti ſentire. Et ſunt horum nonnulli, quod fortaſſe miraberis, qui Romam eo propoſito profe-

Abrupta. cti, vt rei veritate expoſita pręcipitia & παρα-κεκινδυνευμένα certorum hominum conſilia, patriæ exitiabilia, & Religioni Romano-Ca-

Probroſa. tholicę * ἐπονείδιστα megiſtanibus ibi probarent, & omnes violentas rationes deprecarentur: deinde cognito plus Romæ antagoniſtas ſuos quàm rectè monentes valere, reuerſi in patriam mœſti & gementes, acquieſcere præſenti ſtatui ac cōditioni ſatius duxerũt, & Chriſtianæ profeſſioni cōuenientius, quàm turbulẽtis Tribunis, aut perditiſſimis Catilinis potius, ſocios ſeſe adiungere. Quid quod auſus eſt non nemo Anglus Romæ P. Perſonio Ieſuitæ, quem ſuperiorum omniũ ab annis fermè XXX. ſuſceptarum proditionum & conſcium & architectum fuiſſe credebat, diem dicere, & in ius ad Patrum Inquiſitioni Pręfectorum conceſſum vocare, rationem ibi rerum à ſe, aut conſilijs ſuis geſtarum redditurum? hoc, inquam, Anglus eſt auſus, vir bonus & cum ſacris tum alijs omne genus literis apprimè eruditus: ſed generoſæ mentis incepto defuit ſucceſſus; ſicut ipſe mihi ſæpe narrauit. Igitur mutationis paullò ante memoratæ, quę altero demum anno regni Iacobi contigit, cauſſam eſſe comperior, non mutatũ Regis animum, in clemẽtia & benignitate conſtantiſſimi, (appello teſtes omnes qui nôrunt:) ſed prępoſterum nonnullorum è Romano-catholicis zelum & immoderatam cupiditatem, Romanam

lei formulã, ſiue bonis ſiue malis artibus; pa-
te quæſo te, dicere me quod res eſt; promouẽ-
, & liberam eius profeſſionẽ paſſim toto hoc
gno inſtaurandi. quod Zelotæ iſti quum ſibi
rſuaderent alia fieri ratione nulla poſſe, niſi
erſa funditus Republica; quò deſtinata perfi-
rent, omnia ſibi fas eſſe tentare, & nullum non
elus experiri, pium opus & Deo gratum fore,
animum induxerunt, Hic nimirum eſt ille
ale ſanarum mentiũ, dirus morbus, quem iam
im nonnullos è Chriſtianis legimus inuaſiſſe,
ad rixas in Eccleſia Dei ciendas tranſuerſos
giſſe. Gregorius Nazianzenus, quod te non la-
t, quodam loco pronunciat, fœdam illam Ec-
eſiarum lacerationem, de quâ toties & ipſe, &
agnus Baſilius conqueruntur, ab hoc potiſſi-
um fonte manare. Multos enim pietatis ze-
m obtendentes, pietatis arcem, metropolin
mnium virtutum Chriſtianarũ, charitatẽ per-
idiſſe; & in ſtudia varia, partes & factiones Ec-
eſiæ membra diſtraxiſſe.
*- ζῆλος δὲ Θεοῦ, inquit, λύσε δεσμὸν ἀθέσμως· Ἁρμονίαν τ' Ἀγάπης, ἧς τοὔνομα μοῦνον ἐλείφθη.
Hæc Theologus de ſuis hominibus; qui ſi
d nouiſſima hæc tempora perueniſſet, quas
eus bone! querelas inſtitueret; cernens ho-
ie multos, præpoſtero iſto zelo percitos, re-
gionis & pietatis obtentu, impiè & irreligio-
ſſimè, non vt olim verbis tenus lites ſerere,
vmbratilibus velitationibus inuicem decer-
re; ſed rebelliones, proditiones, cædes &
nienas innocentium populorum crudeliſſi-
as, legitimorum dominatuum euerſiones, ac
rincipum ſuorum teterrima parricidia auſos

* *Zelus Dei ſoluit impie vinculum & compagem charitatis, cuius ſolũ nomen eſt relictum.*

eſſe ſuſcipere. Paulus quidem Apoſtolus, quem zelo ſanctiſſimo pariter & feruentiſſimo flagraſſe, ac fide in Filium Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, omnes qui nunc viuunt mortales longè ſuperaſſe, nemo grauatè opinor concedet; monitus, eſſe qui iactarent probari ipſi vetus dictum, *faciamus mala vt bona eueniant*; clamat blaſphemiam iſtos loqui; eſſeque eorum * τὸ κρίμα ἔνδικον; quaſi anathema maranatha aduerſus profanos homines pronuntians. At zelotæ hodierni, licet eandem cum Paulo Chriſti doctrinam profiteantur prædicare; quoties tamen eius aliquò inferendæ voluntas eos cepit, Deum immortalem! quàm B. Paulo ſunt contrarij! & ſeueriſſimè ab illo damnatam ſententiam vt probant! vt libenter vſurpant! Quid in alijs Europæ partibus noſtra & patrum memoria ab eiuſmodi zelotis in eum finem ſit factum, non eſt inſtituti mei commemorare. In hoc verò regno quæ facinora deſignarint, quibuſue ſceleribus ſuos huc ritus introducere ſint conati, quoniam ad rem facit & tua id ſcire te intereſt, paucis indicabo. Vt igitur omnes illas tam frequentes, adeoque exſecrabiles proditiones miſſas faciam, quibus Reginæ Eliſabethæ charum ſuperis caput eſt appetitum; aduerſus hunc optimũ & verè * γαληνότατον Regem Iacobum vt regno ipſum aut iuitio excluderent, aut admiſſum deturbarent, homines * τῷ πνεύματι ζέοντες, ſed non ſecundum Pauli doctrinam, quas fraudes non excogitarunt? quas nocendi artes ſiuerunt intactas? Id egiſſe omnibus viribus zelotas Anglos, vt Regem à debita

** damnationem iuſtam.*

Rom. 3.8.

** Sereniſſimum.*

** Spiritus feruentes.*

Rō. 12.11.

ebita ſibi iure maiorum & regni legibus ſuc-
ceſſione, multò ante legitimum tempus exclu-
derent, pactiones clariſſimè arguunt, cum
Heſperiæ Rege ab illis factæ; & potentiſſimi
illius Principis vniuerſo mundo notiſſimus co-
natus Reginam Elizabetham armis expellendi
& regni huius occupandi. Poſtea verò quàm
periculum illud ingens Dei Opt. Max. virtute,
& glorioſiſſimæ Reginæ fœlicitate admiranda,
erat depulſum & profligatum; Cleones iidem
in ſcelere ſemel ſuſcepto obſtinati, breuia duo
à Clemente VIII. impetrarunt, quibus iube-
bantur omnes Romano-Catholici operam da-
re, quantùm in ipſis eſſet, vt poſt Elizabethæ
obitum, *Rex eligeretur, omni ſanguinis propin-
quitate ſpreta, ad religionem Catholicam benè af-
fectus.* Henricus Garnettus Ieſuita in Anglia
Prouincialis, de quo plura nobis paulò poſt
erunt dicenda, duo in eandem ſententiam bre-
uia ſub extrema tempora vitæ Elizabethæ, vt
poſtea ex ipſiuſmet confeſſione voluntaria, li-
quidò conſtitit, Roma accepit: quorum alte-
rum Archipreſbytero & reliquo Clero Angli-
cano erat inſcriptum: alterum Principibus &
Nobilibus Angliæ Catholicis; vt cõmuni om-
nium ordinum opera negotium procuraretur,
ſi quâ fortè perduci ad exitum poſſet. En ergo
tibi nouam, & Apoſtolis atque omnibus priſcæ
Eccleſiæ Patribus inauditam religioni conſu-
lendi rationem. Qui ſedentem in ſolio auito
Reginam deijcere fruſtra toties tentauerant, ne
idem ſolium tempore ſuo hæres legitimus oc-
cupet, iubentur cauere: & priuatis hominibus,

vt regnum cuius naſcuntur Reges, non fiunt, ſuametipſorũ auctoritate & electione propria, cui velint deferant, modò ſit Pontificius, fit poteſtas. Veſtrorum nempè Catholicorũ iſtud hodie eſt priuilegium admirandum; vt, non dicam graues ciues & Senatores illuſtres in vnum congregati (quamquam ne hoc quidem licitũ) ſed retrimenta hominum, ſine vllo publico conſilio, regna auferendi, & ad quos voluerint cumq; transferendi, leges denique omnes & iura ſpecie pietatis abolendi, poteſtatem ſibi vindicent: quod nulla, opinor, religio, quamuis prophana atque impia, præter veſtram (veſtram dico, quam multi è veſtris ſibi fingunt) aut iam concedit, aut prioribus ſeculis vnquam legitur conceſſiſſe. Neque mirum. Nulla enim eſt, nulla vnquam fuit religio, quæ Pontificem vnde hæc omnis poteſtas *τερατώδης deriuatur, ceu *διοπετὴς numen coleret, mundi totius Dominum, ſolum Imperatorem & Regem verum Orbis terrarum; cui fas ſit cæterorum omnium Regum ac Principum capitibus ludere; deque eorum imperijs, & vita pro libidine ſua ſtatuere, *ſiue directè*, *ſiue indirectè*, *in ordine ad ſpiritualia*: agnoſcis nouam atque barbaram locutionem nouæ prorſuſque barbaræ diſciplinæ. Sunt tamen qui negent, Breuia illa eo conſilio fuiſſe impetrata, vt Regi Iacobo præiudicium vllum fieret. Verùm hæc major profectò amentia eſt, ne dicam impudentia, quàm vt ita ſcribentium ratio vlla haberi debeat. Nam cuius igitur latus mucro ille petebat? puerile, inſipidum & ridiculum

* *Portentoſa.*
* *Cœlo delap-ſum.*

mendacium. Porrò hæc lutea Breuia, magnas ad excludendum Iacobum, turbas excitatura, ſi petitiones * ἐκτενεῖς Zelotarum Anglorum per Chriſtophorum Vvrightum ipſi delatas, (quum ſtatim à Reginæ morte eo fine in Hiſpaniam fuiſſet miſſus) non eſſet piè & ſapienter Rex Hiſpaniarum aſpernatus; mox ad ſuadendam eiuſdem Sereniſſimi Regis dejectionem quam vim habuerint, paulò poſt videbimus. Riſit enimuero Deus immortalis ex alto impias impiorum molitiones; & pro ſua prouidentia atque iuſtitia ita res diſpoſuit, vt ſimul ac Regina Elizabetha fatis conceſſit, Rex legitimus legitimè à prudentiſſimis regni Proceribus accitus, imperij huius hæreditatem cerneret, populi totius votis expetitus, incredibilique omnium alacritate exceptus. Oſtendimus verò iam antè auſpicia regni Iacobi qualia fuerint, & quantam Romano-Catholici occaſionem tum habuerint, Regis optimi clementiam incomparabilem prædicandi; & * ἐκ τῶν παρόντων τεκμαιρόμενοι τὰ μέλλοντα, meliora indies ſperandi. Verùm quid profuit? Docuit enim paullo poſt experientia, humanitatis officijs velle certare cum hominibus zelotis; hoc verò nihil eſſe aliud, niſi operam ludere & littus infelix arare. Nam quum beneficiorum hæc natura ſit; præſertim autem eorum, quæ inopinata aut expectatione maiora obueniunt, vt dantem accipienti concilient, & vel infenſiſſimorum hoſtium odia atque inimicitias minuant: (ſic leones tigreſque, & quaſuis alias feras animantes, eſca porrecta,

* *Aſſiduas.*

* *è præſentibus coniecturam facientes de futuris.*

manſuetudinem aliquam videmus induere, & poſita feritate, ita cicurari, vt ſocietatis ſpeciem quandam cum hominibus colant;) veſtrorum tamen Catholicorum, vel, vt melius dicam, Zelotarum Anglorum animos inſperata Regis indulgentia, antè nobis expoſita, adeò non mitigauit, vt non ſecus ac ſi beneficijs irritarentur; quæ, auctore Polybio, immanitatis vltima linea eſt; eo ipſo tempore quo melius cum ipſis agi incipiebat, de auctore fœlicitatis ſuæ perdendo; ô feras indomitas atque intractabiles! cœperint cogitare. Niſi tamen verior eſt eorum ſententia, qui feralia conſilia non tunc primùm, ſed multò antè fuiſſe ſuſcepta exiſtimant; idque animis ita obſtinatis, vt ne inopinata quidem Regis benignitas reuocare ipſos à diro propoſito potuerit. Quicquid huius ſit, Vvatſonus & Clercus, duo Sacerdotes, vti vocant, ſeculares, Regem vix in Angliam ingreſſum, nondum certè coronatum, anno CIↃ IↃ CIII. machinatione clandeſtina tollere de viuis ſunt aggreſſi. Prima hæc conſpiratio in Regis perniciem poſtquam in Angliam appulit, in apertum & hominum cognitionem venit: ſed alias quoque tempore eodem fuiſſe texi ceptas, & monuerunt ijdem Vvatſonus Clercuſque, & quæ deinceps ſunt ſecuta comprobarunt. Dixerunt illi, ſæpèque ac conſtanter affirmarunt, ſe quum ſua conſilia Ieſuitis in Anglia tum degentibus communicaſſent, petijſſentque ab ijs, vt tam præclari ſcilicet incepti participes eſſe vellent; reſponſum tuliſſe,

non poſſe Ieſuitas illis ſeſe adiungere: vt qui ſuam ipſi quoque parilem telam orſi, memorabilem in æuum technam pararent, tempore opportuno exitum habituram. Et omninò ita erat. Nam etſi anni demum CIϽIϽCV. menſe Nouembri patefacta eſt ſequens coniuratio, quam è re puluerariam vocant; prima tamen eius initia anno primo regni Iacobi & ſecundi principio iacta eſſe; ex illorum Preſbyterorum teſtimonio conſtat liquidò; tum multò magis ex ijs, quæ infandæ proditionis huius rei apud Iudices, rebus perditis, ſunt confeſſi. Planè ex indubitatæ fidei Actis, quæ de hac tota coniuratione publicè ſunt edita, poteſt intelligi, Catisbeium, huius dramatis primum actorem, ſtatim vt de Rege armis pellendo, & auxilijs Hiſpanicis ſpes eſt amiſſa (altero autẽ tertioue menſe à Regis aduentu ea ſpes decollauit;) ipſum nulla interiectâ morâ, à vi aperta ad dolos & Sinonias artes ſeſe contuliſſe. Neque multò poſt, cum machinationem per puluerem tormentarium, ipſo haut dubiè Satana, qui à principio homicida eſt, ſuggerente, idem excogitaſſet; alijs deinde vt ſeſe dabant opportunitates horribile ſecretum indicaſſe, & incepti ſocios ſibi acciuiſſe. Scitum eſt, rerum magnarum tardas eſſe molitiones; vt mirandum non ſit, proditionem puluerariam, quâ maius auſum haut temerè ſit inuenire, anno CIϽIϽCIII. delineatam; ſequenti, rebus neceſſarijs adornatam, vſque ad anni CIϽIϽCV. menſem Nouembrem fuiſſe tractam. Quin illud potius omni admiratione digniſſimum,

inter homines natos eſſe aliquem repertum, qui ſcelus ita inhumanum, ita impium excogitaret; ſemel excogitatum probaret; adeoq; ad facinus patrandum animo obſtinato pergeret, vt ne tam longi quidem temporis interuallo, morſus conſcientiæ vllus, aut pœnitentia aliqua mentem ſubiret. Quid loquor de pœnitentia? Certum eſt, pleroſque complicum ad ſuſcipiendum ſcelus perſuaſione meriti eſſe impulſos: cum nihil dubitarent, rem ſe aggredi, non dicam leuis apud Deum offenſæ; ſed contra meriti ingentis. Itaque Iohannes Grant perduellium vnus, quo die ſupplicium de ipſo ad portam Occidentalem Eccleſiæ Cathedralis ſancti Pauli erat Londini ſumendum, monitus à Sacerdote, viro pio & erudito, rediret nunc ſaltem ad ſe, & magnitudinem ſceleris reputans, veniam delicti à Deo, ſeriò pœnitens peteret; alacris & fiduciæ plenus reſpondit; ſatis ſe acceptum habere, in ſuſcepto negotio adeo nihil fuiſſe delicti, vt è contrariò confideret, generoſi incepti id eſſe meritum, quod pro ſatisfactione omnium ſuorum in cætera vita peccatorum abundè ſufficeret. En religionis præpoſterus zelus quid poſſit! En Zelotæ homines Principibus & Rebuspublicis quàm ſint metuendi! Nam quid ſatis tutum ab ijs eſſe poteſt, qui cædes infandas & deteſtanda parricidia diſſidentium à ſe in Religionis cauſſa, viam eſſe in cœlos & ſedes beatorum compendiariam autumãt? vt propter huiuſmodi exempla, adeo præſertim crebra hodie rerum imperiti

& ſanctiſſimæ atque innocentiſſimæ Religionis Chriſtianæ imperiti, non immeritò ſint illud vſurpaturi,

Tantum relligio potuit ſuadere malorum.

Nam obſecro te Fronto humaniſſime, ecquod poſt homines natos coniuratione pulueraria maius aut horribilius ſcelus fuit vnquã ſuſceptum? ecquod ferinæ crudelitatis tetrius exemplum legiſti vnquam editum? Vt populus Romanus vnam ceruicem haberet, Caligulæ, Principis furioſi & humani ſanguinis auidiſſimi, narrant hiſtoriæ votum fuiſſe; ſed votum duntaxat, prætereaque nihil. Zelotæ Angli, non vouerunt illi quidem fortaſſe, vt vniuerſa maior Britannia ceruicem vnam haberet, vno ictu præcidendam: ſed quod longè maius eſt, ſubtiliſſimam rationem noui Siſyphi vel Autolyci excogitarũt, quâ id ipſum ferè in Anglia effectum darent, quod Romæ Caligula voluit, nec potuit. Regem enim, Reginam, Principem Henricum, cũ fratre Eboracenſi Duce, item cunctos regni Proceres, cunctos Epiſcopos; cum ipſo flore cæteri ordinis Eccleſiaſtici, magiſtratus præterea maiores omnes, minores pleroſque omnes, necnon aliam populi multitudinem infinitam, vno impetu disflaſſe & in aerem impulſos, ô crudelitatẽ inauditam! mẽbratim ac fruſtillatim diſcerpſiſſe; quid futurũ erat aliud, niſi magnæ Britanniæ caput vna veluti ceruice nixum amputaſſe, & reliqui corporis trunco vitam eripuiſſe? Et Caligulæ quidẽ votum, vt erat temeritate ſubitanea conceptum, ita fortaſſe ſi eius exſequendi poteſtas

ex inopinato eſſet ipſi facta, pænitentia fuiſſet emendatũ. Zelotæ Angli, non repentè neque temere, ſed deſtinato conſilio parricidiũ, omnia prioris æui exempla ſupergreſſum, ſuſceperunt: ſemel ſuſceptum iugi meditatione cōcoxerunt, & ad conſummationem illius cupiditate ſumma anhelantes, integrum fermè triennium in tanta immanitate obfirmati, durauerunt. Tum autem quę comparatio Imperatoris pagani & mente capti, cum Optimi Regis ſubditis, cum hominibus qui ſe Chriſtianos dici haberique vellent, denique cum ſalutaris Chriſti doctrinæ præconibus, & ijs quidem Ieſuitis? Nam quod negat Apologiſta, teterrimæ huic proditioni fuiſſe quenquam immixtum è ſocjetatis veſtræ Patribus: vellem ita eſſet. Non enim tã multi hodie dira illa conſilia amplecterentur, ſi veſtra Societas * ἥτις νῦν, ἅτε ἀκριβεστάτη αἱρέσεως οὖσα ἐπιπολάζει, illa ſe ex animo deteſtari ſerio oſtendiſſet. Sed longè aliter veſtros eſſe animatos, facta, vt de ſcriptis taceam, euincunt. Quare ſiue prudens ſiue imprudens errat turpiter Apologiſta, & quicunque idẽ cum illo ſentiunt. Enimuerò coniurationis puluerariæ negotio Ieſuitas minimum quatuor interueniſſe, certo certius eſt. quatuor illorum nomina fuerunt hæc: Henricus Garnettus in hoc regno ab annis XIX. Prouincialis, Hallus, qui & Oldcornus: Oſvvaldus Teſmondus ſiue Grenvvellius, & Iohannes Gerrardus. Ac cæteri quidem, pro ſua quiſque virili, ſingula quæ res aut tempus poſtulare viderentur, exſequentes, negotium per partes curarunt;

** Quæ nunc celebratur maximè, tanquam omnium exactiſſima.*

Henricus

Henricus verò Garnettus, vt qui dignitate ſupra alios emineret, magnęque auctoritatis homo eſſet, propter longum rerum tractandarum vſum, prudentiæ & ſolertiæ laude inter Anglos Pontificios longè clariſſimus, de vniuerſo negotio cum vnico fere duntaxat Catiſbeio ſolitus fuit communicare, cæterorum omniũ conſcientiam ſollicitè refugiens: quod non ſemel in Epiſtolis ipſius, propria manu ſcriptis, legere memini, rationem huius conſilij infra exponemus. Ad hunc in rebus dubijs, ceu ad oraculum, Catisbeius doli totius architectus, ventitans, aut Grenvvelium ſuam vicem miſſitans, oracula petebat. Et erat is Garnettus, in quo ſi Hildebrandicæ diſciplinæ amorem excipias, neque rectum iudicium, neque doctrinam, * πρακτικὴν præſertim, deſideraret. In Actis condemnationis ipſius lego hoc illi tributum elogium; *quod à Deo & meliore natura dotibus fuerit ornatus multis, quod fuerit arte eruditus, linguarum vſu peritus.* Poſtremo, *præſtantes eius dotes ſi a proditionis ſcelere ſeparatæ ſeorſim expenderentur; miſericordiã poſſe cõmouere.* Meretur hic candor Illuſtriſſimorum Heroum & æquiſſimorũ Iudicum, qui de Garnetti cauſa cognouerunt, vt etiã in cæteris quæ de eodem pronunciarunt & mox ſcriptis prodiderunt, fides eis ab omnibus habeatur. Nã inſulſus plane eſt Andreas Eudæmonoiohannes * ὁ Κρὴς, qui prolatis ſuperioribus elogijs, probare nititur, Garnettum nullius ſceleris conuictum, odio duntaxat religionis, aut Ieſuitici nominis, fuiſſe

* *quæ verſatur in actione.*

* *Cretenſis.*

damnatũ. ea hominis ſiniſteritas eſt, ea væcordia & malitiæ furor. Sed de iſto Cretenſi, patre mendaciorum pariter ac patrono, paullo poſt. Interim ad ſermonem inſtitutum reuertamur; ſi prius tamen teſtificati hoc loco fuerimus, teſtem Deum ipſum appellantes, nihil quicquã nos ſtudio calumniandi de hoc viro dicturos eſſe, aut quod non liquido conſtet nobis eſſe veriſſimum. Nam præter Acta publica, incõcuſſæ fidei monimentum, quicquid mendax Cretenſis allatret, illas quoque Garnetti Epiſtolas diligenter legimus, quas de ſe & rebus ſuis in arce Londinẽſi ſcripſit plurimas. poteramus quidem hoc labore ſuperſedere, quum ex ijs literis * τὰ κυριώτατα dudum deſcripſerit & publicauerit, integerrimus reuerendiſſimuſque vir, Dominus Epiſcopus Elienſis, auctor Torturæ Torti; de cuius alta doctrina in omni genere diſciplinarum, quicquid dixero minus erit; ſed vt ſcires non alienis teſtimonijs, verùm propriis oculis credidiſſe me, feci non invitus, vt dictas Epiſtolas inſpicerem, & quę in illis ſcribebantur diligenter obſeruarem. Apparet verò ex vniuerſâ narratione, quæ Actis publicis continetur, & ex illis ipſis Epiſtolis. Henricum Garnettum zeli præpoſteri feruore ſideratum, & cæco ſtudio Romanæ Religionis promouendæ accenſum; ea geſſiſſe, aut geri permiſiſſe, quæ nemo verè Chriſtianus & pius ab honeſto viro, nedum primæ notæ Theologo, exſpectauerit; ſed ab homine potius omni planè probitatis, hu-

* *Præcipua quæque.*

manitatis & ſinceræ pietatis ſenſu deſtituto. Puluerariæ coniurationis fuiſſe ipſum conſcium, ne illi quidem negant qui pro martyre haberi volunt. Nos autem certò ſcimus, & ſine vlla hæſitatione affirmare audemus, P. Garnettum ſceleris illius non tantum fuiſſe conſcium; verùm etiam approbatorem & genere quodam auctorem. Nam etſi principem illum proditorum Catisbeium, doli totius primarium architectum, initio machinationis ipſum conſuluiſſe, non ſatis conſtat: non tamen rationes deſunt euidentiſſimæ, quæ id ipſum pene euincant. Illud certè liquet, mox cum facinoris ſocios idem quæreret, eas difficultates incidiſſe, quarum gratia adire ad Garnetti oraculum oportuerit, vt rem eſſe licitam cunctis perſuaderetur. Ipſe quidem Catiſbeius, pro ea conſuetudine & familiaritate, quæ illi cum Garnetto intercedebat, non ignorans ad excludendum Regem Iacobum Breuia duo ipſum Roma accepiſſe; nihil hæſitans in hac ratiocinatione acquieſcebat: *Quem voluit Papa aditu prohiberi, eum ſine dubio vult admiſſum deturbari.* Sed quum non iam dubitaret Catisbeius, ad Regē deijciendum omnes ſibi licitas eſſe fraudes, κακουργήματα ac dolos: quia tamen placitæ machinationis ea ratio erat, vt Rex cum Proteſtātibus tolli aliter non poſſet, niſi vt multi Pontificij eodem * γαγγαμῶνι ἄτης inuoluti ſimul perirent: ſuper hoc dubio Catisbeius, vt & ſe & alios ſcrupulo moleſto liberaret, non multo

* *Reti perditionis. Aeſchyl.*

poſt anni CIↃ IↃ C IV. initium, vt Acta inſinuant, Garnettum conſuluit. Non dico quid Theologus Ieſuita reſponderit: nam id iam non ago: ſed hoc volo, tam ex hoc colloquio & pluribus alijs Catisbeij cum ipſo, quàm ex Grenvvelli ſæpe repetitis ſermonibus, de quibus & Acta & plurimas Garnetti Epiſtolas teſtes habemus; luce clarius probari, Patrem hunc Ieſuitam coniurationis nefariæ non minus conſcium fuiſſe, quàm aliũ quemuis complicũ. Neque verò ſolum arcani conſcius Garnettus, ſed pleriſque coniuratorum vt Vvinintero, Rookvvodo, & ipſi Fauxio incendiario, qua fuit auctoritate, audendi auctor extitit, cũctãtibus & horreſcẽtibus priuſquam probari rẽ tanto viro ex verbis Catiſbeij cognoſſent: ſicut fusè narratur Actione in proditores priore. iccirco vbi tempus aduenit, dolum, quẽ diu Zelotæ iſti fouerant, excludẽdi: quum inter cõiuratos cõueniſſet, vt Coughtonã omnes cõuenirent de rebus neceſſariis in cõmune cõſultaturi inter cæteros adfuit Garnettus, omniáq. ibi egit, quę à cõiurationis cõſcio, ſuaſore & cupidiſſimo incentore agi par erat. Omitto alia eius rei indicia in Actis diligenter expoſita: poſtea vero ab Epiſcopo Elienſi ita perſpicuis argumẽtis demõſtrata, vt ne ipſi quidẽ hoſtes profeſſi veritatis, poſſint iã de eo dubitare. Tantũ afferã huc, quò res ſit teſtatior, apertiſſimam ipſius Garnetti confeſſionem, ex literis propria manu ſcriptis Dominica in Ramis palmarum: quarum eſt inſcriptio, *Ad dilectiſſimos Patres*

& Fratres: His grauiter ipſi ſuccēſētibus, quod proditionē ſibi innotuiſſe confeſſus eſſet, ita reſpondet. *Nam quid facerem? Primò accuſabant me reliqui omnes cōiurati: Secūdò, Catisbeius vſus ſemper apud eos fuerat auctoritate mea, quâ adduxit penè omnes, vt benè ſentirent de negotio, quo factum, vt ad vnum omnes me haberent pro reo. Tertiò, duo quidem Corycai inaudierant me cum Oldcorno colloquentem, atq; tota de re apud eum differentem, quid ad obiecta ſingula reſponſurus eſſem? Quartò, literæ etiam à me aurantiarum ſucco ſcriptæ ad D. Annam neſcio quomodo in illorum manus peruenerant, quibus ſententiam meam non obſcurè confeſſus ſum.* Plura, ſi lubet, ex eadē epiſtola deſcripta quibus idē confirmatur, legere potes in Tortura Torti. Prætermitto ſimiles confeſſiones, partim pro tribunali, partim alia occaſione factas, vt legere eſt in Actis & in eadem quam modò nominaui Tortura Torti, exactiſſimæ fidei & diligentiæ ſcripto. Quãobrem hoc primum eſto crimen Garnetto obiectum; quod Pauli Apoſtoli doctrinam, aut oblitus, aut inſuper habens, vt bonum quod exiſtimabat, eueniret, malo conſenſerit, atque adeo totis viribus malum procurarit, quo maius aliud non temerè à conditu mundi Sol adhuc vidit. Non vtique hoc facturus, ſi Ieſu-Chriſti à quo appellationem ſibi acciuerat, verum ſeſe imitatorem voluiſſet præſtare. Nam vbi benigniſſimus Dominus noſter Garnetto ſtragem horrendam molienti, vel exemplo præiuit, vel præcepto? Aut quis putet Filio Dei, Agno illi

Immaculato. * ἀμώμῳ, qui pro ſua inexhauſta miſericordia, tollit peccata mundi, diras eiuſmodi cædes & parricidia è præpoſtero zelo ortum habentia, placere poſſe? qui meminerit, Iacobum & Iohannem Apoſtolos, propter ſimilis nonnihil zeli votum, vt Samaritas, Regem Meſſiam non recipientes, ignis de cælo cadens conſumeret; grauiter à Chriſto fuiſſe reprehenſos, zelum legitimum ab illegitimo verbis illis, ſi attendimus, diſtinguente: * οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: quo ſpiritu, inquit, ducamini, neſcitis: bono zelo agi vos creditis, cùm Samaritas dedi exitio optatis: ego verò zelum illum crudelem, ſanguinarium, & deſtruentem, à meis non exigo; charitatem exigo, patientem, peccata tegentem, ædificantem. hanc probo, hanc præſtari ab ijs volo, quibus pacem meam ſum relicturus, * τὸ γὰρ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν θυσιῶν. Non, inquam, facturus quod fecit, Garnettus fuit, ſi ſatis meminiſſet grauiſſimæ ſententiæ, qua Dominus Principem Apoſtolorum Petrum ſeuerè caſtigauit, poſtquam zelo percitus, æquiſſimo illo quidem, ſed non ſecundum ſcientiam, Malchi auriculam præcidiſſet, * πάντες, ait Seruator mundi, οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται, peribunt quicumque pietatis obtentu, aut zelo præfeſtuido impulſi, perdere alios aggredientur. Garnettum igitur & cæteram coniuratorum manum, qui præpoſtero iſtiuſmodi corrupti zelo, cædes, tam atroces præſertim, parabant, quis du-

* *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.* Luc. 55.

* *Diligere proximum tanquā teipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificijs* Mat. 12. 33.

Matth. 26. 52.

bitat iuſtiſſimas pœnas Deo & hominibus pependiſſe? de ſupplicio corporis loquor: nam verè pœnitentibus, ſicut ad extremum viſus eſt pœnituiſſe Garnettus, Dei miſericordiam ſperamus non fuiſſe præcluſam. Hoc verò Garnetti crimen, quàm graue aſſertoribus doctrinæ Hildebrandicæ videatur, non ſcio: omnibus pietate non fucata pijs & bonis ciuibus, ac Principum ſubditis fidelibus, inexpiabile ſcimus videri; planèque eiuſmodi, cui neque nomen ſatis aptum, neque par ſuplicium vllum queat inueniri. Accipe nunc, Fronto eruditiſſime, Garnetti eiuſdem crimen aliud, aut crimina potius varia, ei de quo diximus connexa. Non enim virtutes ſolum conſertæ ſunt inuicem, mutuòque ſeſe conſequuntur: ſed & vitia quoq; nexu adeo arcto inter ſe colligântur, vt non facilè cuiquam ad inſignitum aliquod ſcelus, niſi per plura alia ſcelera, pateat via. Scias in Garnetto hoc apparuiſſe veriſſimum: qui illud vnum ſcelus quum intenderet, vt Rege & regia domo extincta (quod Deus omen auertat) ſublatiſque omnibus, qui credebantur ipſius cônatibus poſſe obſtare, res in Anglia nouaret; quo ſui huius voti poſſet compos fieri, quot quantiſque ſceleribus alijs ſe obſtrinxit? Nihil hic fingimus, nihil ſtudio partium damus; multo minus mortuo, & ſententiam paſſo inſultamus. Apage hanc plus quam barbaram inhumanitatem; licet multis hodie falſo creditis Chriſtianis nimis vſitatam. quin potius, ſicut affectu ſincero

ſortem hominis miſeramur; ita & vicem noſtram dolemus, qui vt veritati aduerſus prodigia hominum patrocinemur, inquirere accuratius in defuncti facta; & peccata illius (quæ melius premerentur ſilentio, ſi per hoſtes veritatis liceret:) proferre in lucem vel inuiti cogimur. Ita vero mihi ſit Deus propitius in die illa, vt hoc non odio cuiuſquam, ſed ſolo amore veri impulſus facio. Quare de hoc viro non omnia quæ ſunt mihi comperta commemorabo: ſed ea ſolum, quæ ad cauſſam proditionis faciunt. Quod dixi Garnettum vnius ſceleris patrandi ſtudio multis ſeſe contaminaſſe: tam facile probatu id mihi iam eſt, quàm fuit ipſi difficile & * ἀδύνατον illam abyſſum euitare, vbi ſemel zelus religionis prępoſterus à recta conſiliorum via abduxit. Quid faceret? Poſtcaquam enim * ἀναγκαίαν ἑαυτῷ vt contra Iulianum ait Gregorius Nazianzenus, τὴν ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων ᾔδει πεποιηκώς, exedendum illi erat quod ipſe ſibi intriuerat. Serò enim vbi iam longè à portu prouecti ſumus, in altum ea conſilia reſpicimus, quibus erat in terra locus. Non ſolent vero zelotæ à ſcopo, quem ſibi ſemel propoſuerunt, vllò ſiue diuini, ſiue humani iuris reſpectu reuocari: faciléque omnes, ſi opus eſt, ad finem optatum per pietatis & humanitatis leges calcatas pergunt; quod vtinam patria noſtra ſuperiore ciuili bello minus eſſet experta. Quid magis inhumanum aut belluinum, quam præ ſtudio vindictæ in amicos & inimicos pariter ſæuire? omnes nullo diſcrimine velle perdere? Atqui

** Impoſſibile.*

** Senſit ſe per illa quæ tam fuerat auſus deſperata audacia neceſſitatem ſibi impoſuiſſe.*

Garnetus

Garnettus veſter à Catiſbeio conſultus, eſſétne licitum, ſontes inſonteſque ſimul perdere, ſi alteri ſine alteris exſtingui non poſſent, ſemel ita reſpondit in priuatis ſuis ædibus: *Licere, ſi tantum ex ea re boni prouenturum eſſet, quantum aliquot inſontium necem compenſare poteſt.* Iterum in Campis ſuburbanis, quibus a Palude nomen, in hanc ſententiam: *Et poſſe & licere, cum ſontibus inſontes exſufflari, magnique adeo meriti rem fore, ſi id magno alicui bono Catholicis cederet.* Conſtat de veritate huius reſponſionis primum ex Actione in Proditores poſteriore, & breui oratione Illuſtriſſimi viri Domini Comitis Northamptoniæ; qui inter Primores regni ſedens, & Garnettum ipſum compellans, hiſtoriam omnem hanc fuſè narrauit; quæ ſi parum certa eſſet, aut aliquid dubij contineret, cur tacuit Garnettus? cur ſilentio ſuo rem approbauit & faſſus eſt? Sed & ratione alia, clara eiuſdem rei veritas eſt comprobata. Seruantur enim duæ * ἰδιόχειροι ipſius epiſtolæ, quibus res omnis ingenuè exponitur. Scripta eſt earum epiſtolarum altera pridie Nonas Aprilis, altera III. Eidus menſis eiuſdem. Poteſtne verò aliquis me docere quanam è ſchola Theologus hic iſtam doctrinam hauſerit? Certè quidem, ſi aliqua eſt, quæ ita doceat, & ad hanc rabiem homines incitet, Chriſtiana illa non eſt; Antichriſtiana eſt; Satanica eſt. Homicida namquam Sathan & nunc & à principio, verus certuſque Abaddon & Apollyon. At Domini noſtri Ieſu Chriſti doctrina, toto genere ab hac diuerſa, apertè cum ea pugnat. Scilicet

** propria manu ſcripta.*

tam diris cruciatibus deartuari diſcerpique innoxios cum noxijs vellet Filius Dei, Deus ipſe æternus, qui olim impiorum Sodomitarum integræ vrbi veniam ſe indulſurum promiſit, ſi vel decem in vniuerſo populo probi & Dei timentés potuiſſent reperiri; qui in Euangelio ſuo zizanijs iubet parci, ne cum mala ſemente aliquid fortaſſe bonæ ſimul auellatur; qui in eodem illo ſalutari nuncio, vindictæ cupiditatem ſeueriſſimè ſuis interdicens, exemplum manſuetudinis per totam vitam præbuit: *λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων, οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι ἀδίκως. neque aliud remedium aduerſus omnes iniurias ſuos docet, niſi fugam, patientiam & preces: vt ſpe gaudentes, quod ait Apoſtolus, in tribulatione patientiam præſtantes, aſſiduéque orantes, victoriam de inimicis ſuis reportent. His ſolis armis Apoſtoli ſunt vſi, cùm prædicationis Euangelij prima per Orbem terrarum fundamenta iecerunt. Hæc ſola norant veteris Eccleſiæ Patres, cùm opus ab Apoſtolis inchoatum feliciſſimè vrgeates, *vltius ſe miſcere morti* (noſti verba Gregorij Magni) ne tum quidem fas duxerunt, quando ad Chriſtianos ſumma iam rerum peruenerat. Nemo illorum religionem Chriſti aliquò inferre cupiens, armis rem geſſit temporalibus, aut puluerem tormentarium ſibi parauit; nemo bellum cum vllo Principe ſuſcepit, nemo dixit, vt hoc regnum ad rectam fidem conuertam, regem & vniuerſum nomen Regium inaudito proditionis exemplo occidam: tum autem quicquid

* *Cùm malediceretur non maledicebat, cùm pateretur non comminabatur; tradebat autem iudicanti ſe iniuſte.*
1. Pet. 2. 23.
Rom. 12. 12.

in eo regno eminet* ἀΐδῃ προϊάψω. ac ſi ita res popoſcerit, in amicos & inimicos pariter ſæuiam. id namque Deo gratum eſt futurum & facientibus meritorium. Hæc non Chriſti aut priſcæ Eccleſiæ placita ſunt; ſed hujus ſeculi aut proximorum exitiabilia inuenta. Hi fructus Hildebrandicæ doctrinæ; quæ Imperatorum, Regum ac Principum petens capita, multis perſæpe Europæ prouincijs ferro flammaque ſæuiens, quod ex hiſtorijs ſcimus, horrendam vaſtitatem intulit. Quod autem Catiſbeius rem primò ſic propoſuit *θετικῶς, vt ad hypotheſin non deſcenderet: eſſet hoc alicuius fortaſſe momenti ad minuendum Garnetti crimen; niſi & voce in iudicio apud Dominos Delegatos, & ſcripto in epiſtolis quæ extant illius, ſæpiſſimè falſus eſſet; Catiſbeij hæc verba ſtatim percuſſiſſe animum ſibi, vt repentè conijceret, magnum aliquid, hoc eſt nefariam aliquam proditionem, ipſum cogitare. Deinde iam probauimus totius fraudis conſcium fuiſſe Garnettum, non minus quàm complicum quemlibet. Quum igitur in ſententia ſemper ipſe manſerit, neque reſponſum vnquam reuocauerit, ſed contra, conſummationem incepti omnibus ſemper viribus procurauerit: nullum eſt dubium, quando ita primùm reſpondit, rei ipſum fuiſſe intelligentem, neque vllo errore lapſum. minus autem ille quò pertinuerit, inferius oſtendemus. Et de crudelitate quidem immani Garnetti, poſtquam Zelota eſt factus, hæc dicta ſunto.

Orco demittam. Hom.

* *In theſi.*

De æquiuocatione verò, hoc eſt mentiendi & peierandi arte, quæ eidem tantoperè eſt probata, quid dicemus? aut quid pro rei magnitudine dici poteſt? Æquiuocandi ſcientia ætate noſtra inuenta, (quæ & maledicendi artem huic affinem & geminam prima protulit:) quos auctores habuerit non facilè dixerim. Conſtat, multos veſtri ordinis Theologos, fortaſſe & alios, verùm illos ego non vidi, eam artem magna cura & explicuiſſe & aſſeruiſſe. Sed qui præcipuè Æquiuocationem excoluerunt, eos video fuiſſe Anglos. Extant Ieſuitæ Perſonij Angli, qui Romæ diu vixit & mortuus eſt, diſputationes eius argumenti, acres & prolixæ, à doctiſſimis huius Regni Theologis, præſertim à Thoma Mortono Decano VVintonienſi moderatiſſimi ingenij viro, confutatæ & iugulatæ. Extat etiam libellus ab eruditis Pontificiis in hoc ipſo regno ſcriptus, & hoc titulo publicatus, ac typis expreſſus; *Æquiuocationis Tractatus*: Blackvvelli Archipreſbyteri & Henrici Garnetti ſuffragijs *vt valdè doctus* (verba ſunt Archipresbyteri) *& verè pius & Catholicus* comprobatus. Nam Apologiſta, qui negat in ſecunda Apologia, vllum vnquam eiuſmodi tractatum in rerum natura fuiſſe, & qui eius meminerunt vocat impoſtores; quantus & quàm inſignis ipſe eſt impoſtor? Si ſexcentorum Anglorum teſtimoniis credere non vult, qui partim viderunt legeruntque eum librum, partim hodieque ſeruant; ſi Actis publicis, vbi res fusè exponitur, fidem vult abrogare; at ſuo ſaltem conſe-

craneo Andreæ Eudæmonoiohanni,ſcio, credet. Cuius Apologiam ſi inſpexerit capite ſecundo, leuitatem & imprudentiam ſuam, ne quid grauius dicam, velit nolit, cogetur agnoſcere. Quod autem Apologiſta idem, *Solos eſſe dicit homines Dei amantes, quibus æquiuocatio placeat*: & aliquanto prius, cæcitatem eorũ Catholicorum è veſtris lamentabiliter deflet, (putes cùm legas, de primario aliquo fidei noſtræ articulo agi:) qui perſuaderi ſibi non patiuntur, boni viri eſſe, nedum Chriſtiani, æquiuocare: videndum eſt, quo iure hæc dicantur. Nam ſi appellatione æquiuocationis ſimplicem quandam & modeſtam reticentiam ſignificet, aut diſſimulationem conſiliorum, in hac miſera vita ſæpe neceſſariam: planè cum ipſo ſentio: qui multa alibi de iſta ſimulatione aut diſſimulatione, quam magnus Auctor,* πολιτικὴν συνυπόκρισιν nominat, diſputo, eiuſque fines & legitimum vſum oſtendo. Verum hæc περιστατικὴ* prudentia nihil quicquam prorſus commune habet cum nuper nata mẽtiendi arte, quam Æquiuocationis auctores docent & mordicus tuentur. Naturam huius æquiuocationis paucis hoc loco iuuat explicare: idq́ue non è tractatu ſolùm de quo diximus, aut Perſonij ſcriptis, ſed ipſius Garnetti verbis, quæ fideliter ex illius autographo deſcripta ſunt, & in Latinum ſermonem verſa. Is enim vir, quamdiu in Arce Londinenſi manſit captiuus, hac conſuetudine eſt vſus: vt ſiue Rex iuberet, ſiue Domini Delegati exigerent, aut etiam occaſio alia exiſteret, ſine vl-

* *Politicam ſimulationẽ aut diſſimulationem.*

* *temporum neceſſitate expreſſa.*

lā difficultate ſententiam ſuam ſcripto conſignaret: vnde illa copia chartarum manauit, manu ipſius exaratarum ac ſubſcriptarum, quæ in Archiuis huius Regni diligenter ſeruantur. Garnettus igitur de toto hoc argumento quid ſentiret explicare iuſſus, die Martij viceſimo anni CIↃ IↃCVI hoc reſponſum dedit. *De Æquiuocatione ita cenſeo. In rebus moralibus & communi vſu vitæ, quando veritas inter amicos requiritur, vti æquiuocatione haut licet: id enim ſocietati hominum magno malo cederet. quare huic remedio in iſtis nullus locus. Quoties vero de neceſſaria defenſione agitur, deque iniuria aliqua euitanda, aut damno, aut de conſequendo aliquo non parui momenti bono, ſine vllo cuiuſquam periculo, tum licita eſt æquiuocatio.* Attende mirabilem diſtinctionem Inter priuatos non licet æquiuocare, hoc eſt mentiri & peierare, apud magiſtratum licet, modo id ſit vtile. Deum immortalem! quæ hæc noua Theologia eſt? Nam illa, *ſine vllo cuiuſquam periculo*, videbimus deinceps, quam vim habeant in hac arte. reuera enim non niſi ad ſpeciem adijciuntur. Subijcit deinde Garnettus, æquiuocationis exemplum Couentrienſe, ſermonibus multorum in Anglia iactatum, ex illo Æquiuocationis tractatu, vbi ſic narratur & defenditur. *Graſſante per Angliam peſtilentia, quidā Londino, vbi vis maxima erat mali Couentriam venit. Ad portā vrbis occurit magiſtratus, qui delato iureiurādo ipsū interogat, veniat necne Londino? Ille negat ſtrenuè & dictis iuri iurādo fidē facit.* An peccauit? Negant ma-

giſtri in illo Tractatu. cauſſam afferunt hanc. *Principali enim*, aiunt, *& finali propoſita quæſtionis ſcopo: ſcilicet, an ſic venit vt ciuitati peſtem afferret, reſponſum dedit: licet immediatus quæſtionis ſenſus fuit, ſcire vtrum Londino ſit profectus necne. De hoc bona conſcientia iurare vt poſſet, perſuaſio præſtabit, aut ſcientia certa, quā iurans habuit, vel peſtem non iam eſſe Londini, vel aërem non eſſe ibi infectum, neque prætereuntes inficere: vel ſe equo vehentem citato curſu abſque noxa tranſiiſſe.* Hæc eſt deciſio illorum magiſtrorum: qui vt illuſtrent nouam doctrinam, admirabilem proferunt theoriam, non planetarum quidem, ſed neſcio cuius abſtruſioris doctrinæ, de differentia *propoſitionis verbalis* & *reſeruationis*, ſiue *retentionis mentalis*: item de *propoſitione ſcripta* vel *mixta*. Nā hæc ſunt artis mirificæ vocabula * ἴπεγμα. nondum apud veteres Philoſophos aut Beatos Patres, quod meminerim, mihi inuenta. Appellatur autem in hac arte, vt hoc quoque addam, Propoſitio mixta, quæ partim vocis prolatione, partim ſilentio conſtat: quando animi ſenſum, partim verbis exprimimus, partim ſilentio premimus & in mente reſeruamus. Ridere licet veteres, qui crediderunt boni viri & amantis veritatis orationem cum mente debere conſentire, & ſimplicem eſſe: quoniam * Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Homerus etiam, quem omnium ætatum ſapientes ſunt demirati, pueriliter cum vulgo errauit, cum ſub Achillis perſona grauiſſimé hominem deteſtatur, qui aliud in mente celat, aliud lingua loquitur.

* *Propria eius artis.*

* *Simplex eſt veritatis oratio.*

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς αἴδαο πύλῃσιν
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

Haut minus ille mihi exoſus quàm ianua Ditis,
Mẽs aliud cui tecta tegit quàm lingua loquatur.

Sed & Regius vates cum inter notas perdi-tiſſimorum hominum, hanc etiam ponebat, * *quod vnuſquiſque ad proximũ ſuum corde & corde loquantur*, parũ attendebat. Ignorabant videlicet antiqui hanc de propoſitione mixtâ & reſeruatione mẽtali doctrinã, apud magiſtra tũ præcipuè vſurpandã. de qua Philoſophum in * Περὶ ἑρμηνείας nihil ſcripſiſſe, (is erat locus proprius vbi natura propoſitionum omnium explicatur:) non eſt mirandum. adhuc enim tantum arcanum homines latebat: de cuius re-uelatione, eſt quod ſeculo noſtro gratulemur. Redeamus nunc ad Garnettum: qui in illo, de quo diximus ſcripto, poſt allatum hoc exemplum, cum ſuperioribus magiſtris con-ſentiens, rationem deciſionis ita explicat. *Poſ-ſum eo caſu* inquit *iurare. Pono enim rem mihi fo re cõmodiſſimã, vt in vrbem admittar, ex eaque re nullum dãnum aut noxam poſſe ad Couentri-enſes peruenire. Nam ciuitas quidem Couentria aliud nihil ſpectat, quàm vt à morbo ſit immunis: quæ ſi exploratum haberet me valere, & à peſti-lentia eſſe liberum, ſine mora me admitteret* Hæc P. Garnettus. vbi vides cautionem ſuperio-rem non eſſe neglectam, ne cum alieno peri-riculo fiat æquiuocatio. Sed quid ſi fallatur æ-quiuocans & inſcius peſtem ſecum geſtet? Nam hoc ſæpe euenire, ne pueri quidem ig-norant. Quare res nugatoria eſt iſta cautio.

Pſal. 11, 2.

* *De interpretatione.*

Nam

Nam exempli gratia: Fur quidam in ius vocatus eſt, & an ſit fur interrogatus, negat ſe eſſe furem. quidni enim? faciet namque periculi vitandi cauſſa. quare ex ſuperiore doctrina licet, cum hac tamen aut ſimili reſeruatione mentali: *Non ſum fur, vt in hac vrbe furtum faciam.* Simul enim apud ſe ſtatuet, vrbe illa excedere: vt ſine alieno periculo poſſit beneficio æquiuocâtionis frui. Sed hac cautione quã bene cauetur vrbi? Nam fieri poteſt, vt ſimulac dimiſſus à magiſtratu fuerit, oblata occaſione ad ingenium redeat. *αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος*, & ipſa olera olla legit, quod aiunt. Iterum dico, futilis, fallax & nugatoria eſt illa cautio. Proferamus aliud exemplum ex eodem Tractatu. Quidam poſt contracta ſponſalia per verba de præſenti mox ad alias nuptias conuolans, fidem ſuam alteri ſponſæ ſimiliter per verba de præſenti obligat. Vocatur in ius ad Epiſcopi conſiſtorium, & præſtito iureiurando verum dicere iubetur: deinde interrogatus, annon priori ſponſæ per verba de tempore præſenti ſeſe obſtrinxerit: negat ille & pernegat. Quærunt Magiſtri, an hoc ſit peccatum, & reſpondent ſic: *Iudicis quæſtio eo tendebat, vt iuſtum necne eſſet prius matrimoniũ cognoſceret. quũ igitur reus id matrimoniũ pro irrito & illegitimo haberet, nullo cõſciẽtiæ periculo, iurare poteſt nõ feciſſe quod fecerat, cũ hac vtiq; retentione mentali, Eo animo vt id eſſet legitimum matrimonium.* Quis negabit mihi quantiuis pretij eſſe hanc æquiuocationis doctrinam?

**Ipſum ferrũ trahit virũ. Hom.*

M

quæ vt his quidem ſubtiliſſimis doctoribus placet, tam facile omnia ſecus admiſſa aut ſcelera poteſt excuſare. Sed illud quoque fateantur omnes oportet, per hanc nouam diſciplinam, ad omnia quamuis execranda * μιάσματα latam patefieri non feneſtram, ſed ianuam: vt meritò facturi ſint homines facinoroſi, & ad omnem impietatem proiecti, ſi aſſertores æquiuocationis pro bene meritis patronis habuerint, & omni obſeruantia coluerint. Hoc melius ſequentia demonſtrabunt. Eſt & ſcitum eiuſdem diſciplinæ, ab auctore libelli defenſum, & à Garnetto ipſo, cum verbis tum ſcriptis, quæ ipſi vidimus: Licere criminis alicuius reo peierare, & omnimodis factum negare; ſi ab eo interrogetur, qui auctoritatem legitimam non habet: etiam apud legitimum iudicem licere: non tamen * ἀδιορίστως, ſed cum hac exceptione, *tantiſper dum probationes deficiunt.* Atque iſtud axioma egregie in rem ſuam vertit P. Garnettus toto iudicij ſui tempore. Nam ex eius ore nulla vnquam fuit prius expreſſa veritas, quàm teneri ſe * ἀφύκτως indubitatæ fidei teſtibus aut teſtimoniis cognoſceret. Quoniam autem Rex clementiſsimus quæſtionem de eo per tormenta haberi vetuerat: vt aliquid fieret, nec ſemper lateret veritas, excogitatum eſt à viris prudentibus, vt Garnetto & Oldcorno Ieſuitis, qui in eadem Arcis parte vicinis cubiculis ſeruabantur ſermones vná ſerendi poteſtas fieret, quos exciperent viri honeſti ad id miniſterium electi, in proximo latentes. Poſt hęc

* *piacula.*

* *indefinitè.*

* *ineuitabiliter.*

iuſſus Garnettus pro tribunali ſeſe ſiſtere, & an vllum ſibi cum Hallo ſiue Oldcorno fuiſſet colloquium interrogatus, petitione etiam adiecta, vt ſine æquiuocatione verũ diceret; *pertinaciſſimè per animi ſui ſalutẽ iurãs, negauit, idq; toties cum tantis tamq; horrendis execrationibus repetijt, vt audientium animis graue vulnus infligeret.* Non mea ſunt hæc verba, ſed viri Illuſtriſsimi Domini Comitis Saliſburienſis, ipſum Garnettum compellantis, cùm inter quinque Illuſtriſsimæ dignitatis Comites vnâ cum alijs primarijs totius regni viris iudex in ea cauſſa ſederet. Mox vt Halli confeſsione & teſtimonijs eorum qui ſermones exceperant, irretitũ vndique ſe teneri Garnettus animaduertit; pudore ſuffuſus, miſer ſenex, veniã delicti ſic petijt, vt beneficio æquiuocationis id ſibi licere contenderet. Nam dixit: *cùm aliquis de crimine à magiſtratu interrogatur, is magiſtratui reſpondere antequam teſtes fuerint producti non tenetur: quia nemo tenetur prodere ſeipſum.* Atque hęc conſtans fuit illius ſententia, in qua ſemper manſit, omnia pernegãs & facti rationem hanc poſtea afferens. Quadam etiam die magiſtratum vltro accuſare auſus eſt, quod legitimis probationibus inſtructus, non eſſet veritus ipſum interrogare. Rem exponam pluribus ex ſcrinijs publicis. Die viceſimo ſeptimo Aprilis interrogatus per presbyteratum ſuum: recténe feciſſet quando coram magiſtratu negauit, manibus etiam appoſitis (nempe ſacro Euangelij codici) ſe neque nuncium miſiſſe, neque ſcripſiſſe ad Teſmun-

dum ſiue Greenvvellum Ieſuitam: ex quo vnâ fuerant Coughtonæ: quum ſciret id eſſe falſum, Reſpondit: *Nihil ſe feciſſe non legitimum: ſed magiſtratus rem illegitimam feciſſe & malam: qui de eiuſmodi rebus ſe interrogarint per presbyteratum ſuum, quando ipſi literas à ſe ſcriptas haberent. Neque enim fuiſſe animum ſibi eas denegare: ſiquidem ſciuiſſet eas in poteſtatē magiſtratus deueniſſe. Nunc quia crederet illas literas non eſſe interceptas, rem negaſſe, idque fieri à ſe legitimè potuiſſe.* Ecce rem nouam, noua iura. Reus Maieſtatis magiſtratibus præſcribit, quo pacto de ſceleribus ſuis debeat interrogari: & ſi non pareatur à magiſtratu, grauiſſime cum eo expoſtulat. Satis iſtud, Satis iſtud quidem pro imperio: niſi quod per hanc præſtigiarum plenam doctrinam *nouus ſeclorū naſcitur ordo*, ac propterea *Ἄνω ποταμῶν χωροῦσι παγαί. Legi etiam ſcriptum aliud, Garnetti reſponſiones quaſdam continens ad varias ipſi propoſitas quæſtiones die decima Aprilis, vbi leguntur hæc ipſius verba. *Si quis ſuſcepit aut ſuſcepturus eſt conſiliū Regis occidēdi is non tenetur verū fateri, licet adducatur ad legitimum magiſtratū, donec probationes extiterint ad conuincendū ipſum idoneæ.* Credo te mi Frōto, pro tua humanitate, inhorruiſſe: doctrinâ enim iſtâ ne excogitari quidem alia efficacior videtur poſſe, ad tollendos Principes & vniuerſæ hominum ſocietatis iura conturbanda. Exiſtimo etiam, ſatis te iam ex iis quæ diximus cognoſcere, quale genus monſtri ſit illa Æquiuocatio, quam Theologi Pontificij, ac

**fluuiorum fontes tendūt in ſuperiora.*

præſertim Ieſuitæ, in hoc regno tam acriter defenderunt. Vnum tamen adhuc cum primis memorabile exemplum afferam; vt eò melius intelligas defenſores & approbatores æquiuocantis doctrinæ, quale ſit hominum genus, quàm veritatis & fidei inimicum, & Dei, qui eſt ipſa veritas, in ipſo etiam mortis articulo contemnens. Accipe igitur veram hiſtoriam, & ex vno diſce omnes. Franciſcus quidam Treshamus fuit, inter proditores non obſcurus; qui poſt coniurationem Catisbeianam captus & à magiſtratu iuſſus dicere, ſiquid de coniurationibus aduerſus regnum ſciret: reſpondit; ſibi hoc compertum eſſe, conſpirationis ſub mortem Eliſabethæ initæ, qua Regis Hiſpaniarum copiæ aduocabantur contra Sereniſſimum Regem Iacobum, Garnettum fuiſſe cum primis auctorem. neque hoc magiſtratus neſciebat: nam Garnettus ipſe, diplomate fretus, quo priorum delictorum omnium veniam menſe Ianuario anni CIↃIↃCIV. à Regia Maieſtate impetrauerat, non grauatè & Dominis Delegatis, & alijs etiam id ipſum erat confeſſus non ſemel. Sed id Treshamus ignorabat: qui paullò poſt naturali morte publicum ſupplicum lucrifaciens, tribus duntaxat antequam ageret animam horis, ſuaſu, vt creditur, vxoris, famulo ſcriptum dictauit, atque ipſe manu moribunda ſubſcripſit: quo priorem confeſſionem veriſſimam, & ex certa ſcientia profectam, antiquabat, pérque ſalutem animæ ſuæ iurans confirmabat, ſe Garnettum ipſis

ſedecim minimum annis proximis non vidiſſe. Mandauit etiam, vt hæc charta ſe mortuo ad Dominum Comitem Salisburienſem deferretur, vti iuſſerat factum eſt, & delata charta: eâque per eundem Illuſtriſſimum prudentiſſimumque Comitem Garnetto pro tribunali oſtenſa, qui ſæpius iam, vt modo dicebamus, coram illo maximorum virorum conſeſſu faſſus, negotij illius Hiſpanienſis participem ſe fuiſſe: nouo caſu deprehenſus hæſit, iudicium ſuum ſilentio tegens. Sed non eſt paſſus ſolertiſſimæ induſtriæ Comes ipſum tacendo Dominis Delegatis alludere. Itaque Garnettum interrogauit de Threshami facto quid iudicaret. qui reſpondens, *Veriſimile eſt*, ait, *æquiuocationis beneficio ipſum vti voluiſſe*. Et hæc quidem de iſta re in Actis. Sed nolo prætermittere vberiorem eiuſdem ſuper hoc Treshami facto reſponſionem, *quam inter chartas, quæ mihi iubente Rege ſunt communicatæ, inueni. Ait ibi: videri quidem ſibi exemplum Threshâmi non temerè eſſe imitandum: putare ſe tamen ignorantiam hominis excuſare ipſum poſſe. Nihil enim feciſſe, niſi quod ritè ſe facere poſſe exiſtimaret. Non probare ſe, quod nulla neceſſitate exigente, vltro ad æquiuocationem tam abruptam proſilierit: quum præſertim de proditione, re grauiſſima, ageretur. *Verùm ſi quis quærat*, inquit, *an liceat in ipſo mortis articulo Treshami æquiuocantis exemplum imitari, vrgente aliqua neceſſitate, vt periculo amici: ſanè licet. idque probare poſſumus argumento à Confeſſionibus du-*

cto. Nam Theologi conſentiunt, poſſe quædam in Confeſſione omitti, quoties notabile aliquod periculum immineat, ſi confitens omnia ſigillatim expoſuerit, quorum eſt ſibi conſcius. atque hoc ius, ait. quum durante vita vnicuique fas ſit vſurpare, cur non etiam à moriente vſurpetur? Vides quàm non ægrè potuerit hic Pater adduci, vt in ipſo momento quo ad iudicium Dei ſe ſiſteret, æquiuocatione homines falleret: atque vt ego interpretor veritati ſimul & Præſidi veritatis Deo, renuntiaret. Nam quia commune nihil habent veritas & mendacium: qui ludicris fretus argutijs ad eius caſtra palàm tranſit, de quo ſcriptum eſt, ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, annon manifeſtè à Domino noſtro Ieſu Chriſto deſciſcit, qui eſt * *Mendax*
* αὐτοαλήθεια, & qui vt ſuos amori veri aſſuefa- *eſt & pater*
ceret præceptum dedit, * *Sit veſter ſermo, Eſt* *eius* Ioh. 8. 44.
aut Non? Pórrò æquiuocandi diſciplina non * *Ipſa veri-*
hoc ſolum permittit hominibus, vt ſimplici *tas,*
affirmatione mentiatur: ſed etiam vt fidei fa- Matth. 6.
ciendæ gratia nihil eorum prætermittant, quæ 37.
inter mortales eò valere cenſentur. Iurabunt igitur, ſacra Euangelia tangent, & quiduis aliquid facient; atque adeo ſi opus ſit, ſumptione corporis Chriſti, horreſco referens, mendacium firmabunt. Quo auctore hoc probabis? inquies. illo ipſo de quo nobis ſermo: veſtro, inquam, Garnetto; qui dic quadam conuictus multa apud Cognitores ſuæ cauſſæ eſſe mentitus, reductus in Arcem, & poſtea ibidem interrogatus, ecquid pœniteret artis infamis, & an id ſerio licitum crederet? an pro tem-

pore, neceſſitate premente, illa diceret? ipſe manu ſua reſponſi loco in charta quadam hæc ſcripſit, vt erat illi mos, & interrogantibus tradidit. This I acknovvledge to be according to mine opinion and the opinion of all the Schoolemen: and our reaſon is, for that in caſes of lavvfull equiuocation, the ſpeech by equiuocation being ſaued from a lie, the ſame ſpeech may be vvithout periury confirmed by oath, or by any other vvay, though it vvere by receiuing the Sacrament, if iuſt neceſſity ſo rerequire. Henry Garnet. Hæc ſunt ipſiſſima Garnetti verba, quæ ex autographo ipſius deſcripſi & fidei meæ cauſſa hic appoſui. Sonant autem hæc ſi Latinè reddantur, ſic. *Hoc ego agnoſco eſſe conſentiens opinioni meæ & omniū Scholaſticorum* vidi aliud autographon (Garnetti in eandem ſententiam, vbi erat, of al Diuines of our ſide *Omnium Theologorum partium noſtrarum*, quod nomē multo eſt anguſtius, quàm Scholaſticorum) *Et ratio eorum eſt, quod vbi de legitima æquiuocatione agitur, ſermo quiper æquiuocationem liberatur à mendacio, idem etiam per iuſiurandum ſine periurio poteſt confirmari, & per quemuis aliū in eam rem vſitatūm modum: quamuis id fuerit per ſumptionem Sacramenti, ſi iuſta neceſſitas ita requirat. Henricus Garnettus.* Habes quam æquiuocationem Garnettus defenderit, & quàm præfractè illam defenderit. Apologiſta verò & mendax Cretenſis, qui Æquiuocationem prolixè defendunt, & eius exempla etiam in Sacris literis conantur inuenire & in Patribus: ſi de ea quam hactenus expoſuimus

mentiendi apud magiſtratum & peierandi noua arte intelligunt; eos ego non dubito, niſi maturè pœniteant, impietatis ſuæ & manifeſtæ blaſphemiæ pœnas Deo Opt. Maximo & veritatis acerrimo vindici eſſe olim daturos. Optarem poſſe hic deſinere, & ingrato mihi ſermoni finem imponere. Sed non poſſum. Reſtat enim crimen aliud Garnetti omnium longè grauiſſimum. Niſi quis fortaſſe pro leui ducendum putet, rerum ſacrarum profanationem adeo horrendam, vt Sacramenta, quæ diuinitus ad ſalutem hominum ſunt inſtituta, vt eſſent gratiæ inſtrumenta, canales & σφραγῖδες, ad ſcelus inexpiabile confirmandum, & regni huius euerſionem ſanciendam adhiberentur. Quid ſanctius religio Chriſtiana habet ſacroſancta Euchariſtia; de qua pij Patres Eccleſiæ veteris, Græci pariter & Latini, ne mentionem quidem facere paullo apertius vnquam ſunt auſi niſi omnes prius excluſiſſent profanos homines, aut non Chriſtianos, vel etiam Semichriſtianos, id eſt, Catechumenos. Hæc tamen res tam ſancta, & myſterium * ὄντω φρικτὸν, ὄντως ἄχραντον, ad coniurationem *Adeo pauendum, adeo non temerandum.* puluerariam promouendam & fidem complicum adſtringendam, paſſim à Ieſuitis totius negotij adminiſtris eſt adhibitum. Certiſſimum eſt, & principio ſtatim, vt quiſque ad ſocietatem infandi criminis eſt admiſſus, eum ſumpta Euchariſtia ad ſeruandum ſilentium fidem ſuam obſtrinxiſſe: & poſtea non ſemel in eundem finem hoc Sacramentum eſſe repetitum. Extant probationes in Actis, quas

prætermitto. Garnettum autem hoc non ignoraſſe, ſed potius, vt rem piam imperaſſe, vel proxima verba quæ ex illius manu deſcripſimus, clariſſimè euincunt. Nam qui ad mendacia & periuria apud Iudicem ſtabilienda, corpus Chriſti, ſine periculo ſumi poſſe δογματικῶς definit; cur ad ſilentij fidem faciendam idem nolit fieri, ratio nulla dici poteſt. Hæc verò plus quàm Barbara immanitas quàm è diametro pugnet cum doctrina Euangelica, quid attinet dicere? Dominus quidem noſter Ieſus Chriſtus, vt extaret in eccleſia ſua ſemper recens & viua eorum memoria, quæ pro ſua inenarrabili bonitate in gratiam humani generis paſſus eſt * εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, quando peccata noſtra ſuſtulit in crucem, & τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἐξήλειψεν αὐτοῖς δόγμασι, reatum, inquam, noſtrum vnà cum legis ſanctionibus, quę nos peragebant reos, peremit; ſacramentum hoc auguſtum & * ζωοποιὸν inſtituit: iſti verò zelotę, quaſi eſſet cœna Domini ſymbolum furoris & ſceleris, & incentiuum ad cædes & parricidia, à participatione diuini myſterij diabolicam coniurationem ſunt auſpicati. atque vt Regem, Regiam domum, & non pauca millia hominum innocentiſſimorum, in commune congregatorum, animoſius delerent, ad altare conuenerunt, ſacra peregerunt, Communionem ſumpſerunt. Iam quum tanta cura doceat nos Apoſtolus, vt ſeuero peccatorum noſtrorum examine, & non ficta pœnitentia præparati, ad ſacram menſam accedamus, niſi volumus pro pane benedictionis pignus

** in remiſſionem peccatorum.*

Coloſſ. 2. 14.

** viuificum.*

1. Cor. 11. 27.

æternæ damnationis noſtrę comedere: Zelotæ iſti, quaſi vellent Dominum noſtrum in partem ſceleris vocare, (abſit verbo blaſphemia) per ipſum myſtici huius panis interuentum nouę & inauditę feritatis nouo reatu ſeſe obligarunt. Hoc videlicet eſt, quod Paulus pręcipiebat, * *συνέρχεσθαι εἰς τὸ κρεῖττον.* non autem *εἰς τὸ ἧττον.* Tu, Fronto eruditiſſime, qui Theologus es, & in Patrum præſertim Græcorum lectione verſatiſſimus, impietatis huius magnitudinem, quam nulla vis humani ingenij, nulla verborum facundia ſatis expreſſerit, optime omnium intelligis. Quod ſi poſſet aliquid ex vniuerſa hiſtoria Eccleſiaſtica, aut Patrum monumentis, proferri ad nefariæ huius profanationis defenſionem; tu profectò, ſi quis alius, poſſes zelotarum cauſſam hac in parte adiuuare. Sed non vereor, ne id vel tu ſis facturus, vel quiſquam mortalium. Nouum hoc quoque inuentum eſt: Hildebrandicæ doctrinę hic quoque eſt ſurculus. Quid nunc commemorem preces & ſupplica Catholicis à Garnetto ſub tempus perficiendę proditionis indicta, vt magnum inceptum, promouendę religioni Catholicæ ſuſceptum, ad felicem exitum produceretur? Scilicet verè Catholica religio, hoc eſt vera, ſcelere tanto vt promoueatur opus habet. Pudeat Chriſtianos impietatis tam manifeſtę, tam proiectę. Turcas non Catholicos decet hęc ſententia. Sane ipſe Garnettus cum poſtea à Magiſtratu interrogaretur qua fronte auſus eſſet ad precationem adeo deteſtandam ouibus ſui gregis præire: facti

* *Conuenire in melius, non in peius,* 1. Cor. 11 & 17.

pudendi infamiam à ſe amoliri quoquo modo eſt conatus. Dixit enim; ſe orationes illas fieri iuſſiſſe, non eo animo, vt ex ſententia proditorum, ſed potius, vt contra proditorum mentem res eueniret, vtque eo pacto ſaluti Regis ac regni conſuleretur. Puerile iſtud quidem commentum fuit: ſed quo tunc maluit tamen vti, quàm fateri: vſque adeo abominandæ rei auctorem ſe fuiſſe. Apologiſta verò qui factum negat, ſolemnia delirat, & de re ſibi incomperta temerè affirmans, ridiculè ſibi credi poſtulat. Legat Torturam Torti, à viro maximo conſcriptum opus, & ſibi reſponſum putet. Venio nunc ad genus aliud profanationis rei ſanctæ? certè ad finem ſanctum ab Antiſtitibus religionis Catholicæ ante plura ſecula inſtitutæ. Confeſſionem dico: cuius rigidam neceſſitatem quæ apud vos obtinet, Eccleſia Anglicana molliendam ſibi certo conſilio putauit: rem quidem ipſam neque ſuſtulit vlla vnquam lege, neque damnauit. At vos qui Sacramenti loco eam habetis, non minùs quàm Baptiſmum, aut Euchariſtiam, magna omnino reuerentia eam tractare, & finis ſemper meminiſſe oportuit, cuius gratia fuit inuenta: neque quicquam committere, cur homines ſibi perſuadeant, alio fine eam hodie à vobis exerceri, quàm fuerit olim inſtituta. Nam ſi hodierna Confeſſio modo & fine diuerſa eſt ab antiqua: qui poteſt, ſaluo pudore, vt antiqua defendi? Hac tamen in parte, quàm grauiter, quàm odioſè peccari hodie à veſtris ſoleat, nemo iam ignorat, quippe

eò dudum eſt ventum, vt Confeſsio multis telum ſit ad mala peragenda efficacifsimum. Quamobrem hocce animarum pharmacò malè vtendo (bonos & pios ſemper excipio) id aſſequuti eſtis, vt non dicam αὐθάδεις quidam & δύσκολοι, quibus vinum vetus præ nouo haut ſapit: ſed præcipui admiratores antiquorum inſtitutorum dubitent: ſitne Eccleſiæ cõducibilius futurum necne, confeſſionem illam arcanam penitus eſſe ſublatam, quàm ita exerceri, vt à non paucis fit hodie factioſis & malè curioſis. Cauſſas huius dubitationis grauiſſimas poſſem commemorare hoc loco, & illuſtribus exemplis confirmare, ſi à propoſito vellem digredi. Nunc, alijs omiſſis, ea duntaxat commemorabo, quæ ad inſtitutum ſermonem faciunt, Spero autem, ſi me non fallit iudicium de tuo candore meum, non magis tibi, quàm Sereniſſimo Regi probatum iri, quod ex ſimplici & vera narratione mea hic geſtum eſſe intelliges. Apologiſtam etiam, ſcio, & alios tenebriones damnabis, quos non pudet ſcribere, Garnettum non aliam ob cauſſam ſupplicio fuiſſe affectum, niſi quia ſigillum Confeſſionis violare noluerit. Nam ille quidem, nulla vi corpori eius adhibita, violauit; ſi violare ſigillum eſt, rem quam in confeſſione te dicas accepiſſe, efferre; quod feciſſe ipſum ſæpius, atque omnia eſſe confeſſum, antea probauimus. Sed non in hoc peccatum illius conſiſtit. Peccàuit enim Garnettus etiam circa Confeſſionem, primò profanatione nominis, quod in mag-

** Sui iudicij homines & moroſi.*

na veneratione, vt pote Sacramenti (ſic enim docetis) eſſe illi debuerat: deinde falſæ doctrinæ & periculoſiſſimæ aſſertione. De vtroque paucis dicam. Quemadmodum igitur ſi quis communes epulas, aut conuiuium à facinoroſis hominibus ad ſtatuendum de patrando ſcelere condictum, Euchariſtiam appellet, ac* κυριακὸν δεῖπνος; cauſſa dici non poſsit, quin profanatione nominis ſacroſancti reatum magni criminis & ingentis impietatis ſit contracturus: ita Garnettum, qui ſermones inter ſe & Greenvvellum de coniuratione habitos, & conſuetudines crebras Confeſsionis nomine velabat, nemo pius profanationis crimine abſoluerit. Nam quid Confeſsioni commune cum deliberatione plures dies continuata, & ſæpius repetita ſuper modo & rationibus puluerariæ coniurationis ad finem optatum perducendæ? Confeſsio, quod equidem ſciam, enumeratione ſeria conſtat præteritarum offenſarum, & confitentis pœnitentia non ficta, nec non conſolatione & abſolutione confeſſarij. Horum vbi nihil interueniat, quis eam dicere auſit eſſe Confeſsionem? Quam vocabat illo nomine Garnettus, eam conſultationem potius fuiſſe, de patrando ſcelere, quàm religioſam Confeſsionem noxæ præteritæ, ordo geſtorum luculentiſsimè oſtendit, vt alia probatione nihil ſit opus. Is à Dominis Delegatis interrogatus, vnde & quo pacto modum pulueraríæ coniurationis, & τὰ καθ' ἕκαστα de illa, cognoſſet; reſpondit primò, à Greenvvello ſe illa in Confeſsione acce-

*Dominicam cœnam.

piſſe; deinde verò, ſeu quod puderet ipſum mendacij, ſeu potius, quod conuinci metueret, ſæpius ſuper eadem re interrogatus; ita variè, ita perplexè, ita trepidè ſemper reſpondit, vt nemo audientium dubitaret, quod initio reſponſum fuerat, fuiſſe falſiſsimum. Extat autographum illius, menſis Martij die vltimo ſcriptum: cuius initium eſt. *Rogatus veritatem exponere & dicere, vtrum Dominus Greenvellus proditionem mihi in Confeſſione declarauerit, an extra Confeſſionem, Reſpondeo: Non tum obambulaſſe: verum eſſe conſuetum ſi longam deliberationem negotium aliquod deſideret, vel ſi libris inſpectis ſit opus, vt vel ambulando vel ſedendo confeſſio peragatur. Quod autem quæritur, Eſſet necne Greenuellus pœnitens? Reſpondeo: illum non quaſi culpam ſuam hoc mihi dixiſſe, verùm vt rem ſibi probè cognitam, atque hoc per viam Conſultationis.* Extat aliud quarto Aprilis die ſcriptum autographum; cuius initium eſt: *Interrogatus per fidem meam erga Regiam Maieſtatem, an quod à Greenvello de pulueraria proditione primum cognoui, in Confeſſione dictum mihi fuerit, an extra Confeſſionem; Reſpondeo: Inambulaſſe nos & Greenvvellum enuntiaſſe mihi rem totam ſub ſigillo maximo: quod ego de ſigillo Confeſſionis accepi, quanquam ille fortaſſè de minore aliquo intelligebat.* Præter iſta habeo in poteſtate adhuc mea ſchedã aliam ſexto die Aprilis manu propria Garnetti exaratam, quæ ita incipit. *Vt ſatisfaciam Regiæ Maieſtati quãtum per memoriam meam licebit, declaro hic.* Et poſt pauca. *Quod ad colloquij illius modum atti-*

net, quo pulverariam coniurationem Greenvellus mihi aperuit equidem pro certo affirmare non poſſum, animum illi fuiſſe ea narrandi tanquam ſub Confeſsione. Ipſe tamen credidi, debere me ſic illa accipere. Nam Greenvellus offerebat ſe ad confeſſionem: ſed ego nihil opus eſſe dixi: me enim ſic accepturum tanquam ſi confitens rem indicaſſet. Dicere etiam ſolebat. : *Non Confeſsionem quidem eam fuiſſe, verum habuiſſe relationem ad Confeſſionem poſtea futuram.* Quid? quod habentur aliæ eiuſdem literæ ad D. Annam tertio die Aprilis ſcriptæ, in quibus Confeſſionem quidem eam fuiſſe narrat: ſed quam non alia lege à Greenvvello acceperit, niſi vt ſibi integrum eſſet eam reuelare, ſi quæſtio vnquam de eo haberetur? En latebras, en hæſitationem & in defendendo mendacio miſeram fluctuationem. En nouam doctrinam. Vbi enim aut in Sacris literis, aut in ſcriptis Patrum, vbi denique in vllo doctorum qui ante hoc ſeculum vixerunt, myſterium illud inuenias? *Non eſt Cōfeſsio, ſed habet relationem ad Confeſſionem:* item iſtud: *Non vt culpam ſuam dixit mihi, ſed per viā conſultationis inter ambulandum, & tamē eſt Confeſsio.* Quam verò abſurdum, ridiculum, & eius auctoritatis viro indignum, ſermonem inter duos habitum, vnâ modò ambulantes, modò ſedentes, ſæpéque repetitum, vni collocutorum Confeſſionem eſſe, qui tamen exploratum non habeat, alterum congerronem de Confeſſione cogitâſſe? Dicerem ridendam hanc amentiam, niſi tremendum potius ducerem, de rebus religionis

ita

ita ludere. Adde quod magnitudini rei qua deagebatur; lacrimæ potius conueniunt & iuſta indignatio, quàm riſus. Agebatur Regis & Reginæ mors crudelis, totius Regiæ domus miſeranda pernities, Procerum, Præſulum, Equitum & floris omnium Ordinum internecio, & vniuerſi regni euerſio; cum interim Garnettus & Greenvvellus cõiuratione probè cognitâ, vt hominibus perſuadeãt religione ſe impediri, quo minùs viri boni, & ciues probi ſint, puerilia ſophiſmata nectunt, & vt leonem excipiant ſubula ſe inſtruunt. Hoc placet? Hoc religio veſtra hodie ſuadet? At quis adeo ab omni humanitatis ſenſu eſt alienus, qui vel ſola recordatione harum rerum non afficiatur? Impius vero ſit oportet, cui non doleat pietatem Chriſtianam, & Domini noſtri Ieſu Chriſti præcepta fuiſſe illis ludibrio, qui de nomine eius adorando, propriam ſibi appellationem vindicabant. Nec multo minus noua aut minus deteſtanda doctrina eſt, de confeſſione non detegenda, ne in cauſſa quidẽ Maieſtatis, & præſenti Regis ac regni periculo; quam Garnettus idem animoſiſſimê defendebat: immo vero cuius gratia, fabula illa ficta eſt de Greenvvelli cõfeſſione. Nam eo totus hic mimus ſpectabat, vt colorem ſaltem dicere aliquem Garnettus poſſet, ſi quando eſſet ab ipſo quæſitum, cur in tanto Regis & Patriæ periculo ſiluiſſet. Quia enim norat Garnettus, ſimplices Catholicos & minimè factioſos conſilium proditionis non probaturos, non dubitabat futurum, vt multi

tis daretur occaſio ſecius de religione Catholica veſtra exiſtimandi, & Societatem cum primis Ieſuiticam deteſtandi, ſi eſſet euulgatũm, ipſum ſceleri conſenſiſſe, & participem omnium fuiſſe: cum liber erat ſumma ſemper diligentia cauit, (ſicut ipſi in multis ſuarum ſcriptionum locis narrat,) ne quiſquam è populo reſciret, ſuis conſilijs proditores vti. ideo Catisbeius coram alijs rem in abſtracto, vt loquuntur, proponit ideo etiam ſimulatur confeſſio, multaque alia per ſimulationem geruntur. poſtea vero quàm doli omnes patuerunt, obſeruatum eſt, Garnettum non adeo de vita ſua ſeruanda fuiſſe ſollicitum, ac de damno, quod veſtram & religionem & Societatem non dubitabat accepturas, ſi ſemel quæ ipſe in hoc negotio & alij Ieſuitæ geſſerant, palàm eſſent facta. Vt igitur aliquid haberet quod apud ſimpliciores prætexeret, tuebatur totis ingenij viribus, Sigillum Confeſſionis ne in tam enormi quidem proditione eſſe violandũm: neque vllam poſſe exiſtere ſatis iuſtam cauſſam, cur accepta in confeſſione vllo pacto indicarentur. Acta narrant, Illuſtriſſimum Comitem Nottinghamiæ die quodam Garnettum pro tribunali ita interrogaſſe. *Si quis mane apud ipsũ confiteretur, ſe die ſequenti Regẽ pugione transfixurũ, an putaret rẽ ſibi occultandã?* Garnettum *affirmaſſe, neque aliud quicquã addidiſſe.* Sed in ſcriptis ſchedis inuenio eundem ſuper hoc ipſo interrogatum, pleniùs reſponſum dediſſe, hoc pacto. *Quod quæritur ſi in Confeſſione proditio fuerit detecta, cũ præsẽti*

periculo Regis & Regni cõiuncta, niſi confeſtim prouideatur, quia Cõfitens neque penitentia vlla tãgitur, neque propoſitũ velit mutare, an poſſit Presbyter eã reuelare? Reſpondeo, Non poterit quidẽ abſolui qui cõfitetur: verùm ſi clauibus Eccleſiæ idem ſe ſubijciat, tunc obligat Sigillum Cõfeſſionis. Tenetur tamẽ Presbyter omnes rationes mali impediendi tẽtare. Quid hic appellat *Clauibus Eccleſiæ ſe ſubijcere?* quũ ponatur cõfitẽtẽ non pœnitere, & omnino velle ſcelus perficere? Nã ſi Eccleſiæ obſequi paratũ ſe oſtẽdat pœnitebit vtique, & ab incepto deſiſtet, neq. enim cædem, opinor, Eccleſia ſuadebit: tunc autẽ nullũ periculũ. Quare aut ego non capio hoc tam ſubtile, aut hic Doctor reſpondere ad propoſitam quæſtionem aſtu declinauit. Et eſſet quidem aliquid, quod hic dicitur de cura diligentiſſimè adhibenda à presbytero, quo ne malum eueniat:, neque enim confitentem indicari προηγουμένως, & ſimpliciter petimus, ſed vt deſtinato ſceleri obuiam eatur: niſi conſtaret certa experientia, Zelotas hodiernos non ſolum confitentem non indicare, ſed etiam ſcelus ipſum adiuuare potius, quàm impedire. Appello teſtem Garnettum ipſum. Nam hic non è plebe homo, ſed Theologus & Pater Ieſuita, quid fecit, quid vel ſolum tentauit, quo minus execrabilis coniuratio exitum haberet? Enimuero hoc quoque paradoxum, de confeſſionis ſigillo, ne in cauſſa quidem Maieſtatis, & præſentiſſimo periculo Regis & Reipublicæ non reſignando, nouum eſt. & Hildebrandicæ doctrinæ appen-

** ſine præcipuo.*

dix non pœnitenda. Dogma eſſe nouum liquet, ex eo, quod neque in ſcriptis Prophetarum aut Apoſtolorum, neque in Patribus antiquis aut priſcis Concilijs, vllũ eius vel tenuiſſimum veſtigium reperitur. Poſterius autem eſſe doctrina Hildebrandica claret: quando eius aſſertores nullum poſſunt laudare auctorem ſuæ ſententiæ, Gregorio VII. non poſteriorem. Sane vetus Eccleſia, quæ ſummorum Pontificum Manliana in Principes imperia penitus ignorabat, dogmate iſto opus non habebat. Hodierna veſtra, quę Imperatores, Reges & Principes cogit in ordinem, & excommunicatos à Papa vult occidi, aut dominationibus ſuis ſpoliari, hoc quoque adminiculo perſæpe opus habet. Fatemur alioquin ſcitum eſſe Eccleſiæ vetuſtum, pietatis & prudentię plenum, ne auditam confeſsionem liceret Confeſſarijs enunciare. Sed nemo piorum illorum Patrum, hoc Eccleſiaſticæ diſciplinæ præceptum tãta neceſſitate ſanciuit, vt eius gratia τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀκυροῦν, & legem Dei viuentis æternam vellet negligi ridiculis ſophiſmatis vafrorum hominum illudi, denique violari. Sciebant, quoties aliquis euenit caſus, vt locus ſit contentioni officiorum, hinc lege Eccleſiaſtica ſilentiũ ſuadente, inde lege diuina rumpi exigente, Deo potius parendum eſſe, quàm hominibus. Sciebant Dauidem laudatum eſſe à filio Dei, cuius eſt legem interpretari, quod tempore neceſsitatis panes propoſitionis comederit, quos non erat illi fas comedere, ait Chriſtus, potius quàm ine-

Mandatũ Dei irritum facere Matt. 15. 6.

Marc. 2. 25

dia ſeſe enecaret. Sciebant dominum noſtrum in Euangelio hypocriſin Phariſæorum damnare, cùm mandata hominum legi Dei anteponentes, & miſerunt populū ſpecie pietatis decipientes, ſinebant eſſe impium, atq; vt Christus* ait, labijs Deum honorare; nihil interim curantes. quod cor haberent ab ipſo remotiſſimum. Nunquam igitur pij Patres occidi Reges & Reginas, exſufflari Regiam progeniem, Regnum integrum euerti, latius eſſe pronunciaſſent, quàm aliquid detegi in Confeſſione auditum. Nunquam dixiſſent pij Patres, quod mihi Lutetiæ dixit Binetus, ordinis veſtri Theologus, in Bibliotheca Regis Christianiſſimi, altero tertioue menſe poſt Henrici Magni cædem cùm de Garnetti ſupplicio (ipſe martyrium vocabat) loquęremur. *Præſtaret Reges omnes perire, quàm ſi vel ſemel Confeſsionis Sigillū violaretur.* Et cauſam ſimul addens *Regnū enim*, ait, *imperiū, iuris humani eſt, Confeſſio iuris diuini.* Obſtupui fateor ad hanc vocem, *ſteteruntq. comæ, vox faucibus hæſit.* qui poſt quam veſtrorum hominum doctrinam lectione accurata librorum ab ipſis editorum didici, deſij admirationis & meam imperitiam damnaui, Nihil enim mihi ille dixit, quod non alij multi, etſi verbis fortaſſe non ijſdem, docuerint, & quotidie voce ſcriptiſque doceant Et erat tum Binetus, vt mihi quidem videbatur, recens à lectione Apologiæ pro Garnetto: cuius Auctor Andreas Eudæmonoiohannes capite XIII. diſertè pronunciat, *Nullum tantum poſſe eſſe malum,*

*Mat. 15. 8.

cuius vitãdi cauſſa confeſſionẽ prodere liceat. Et affert ibi Andreas auctorum recentiorum tantam cateruam, vt nudis eorum nominibus & librorum ab ipſis editorum paginas impleat. *Si prorſus nullum malũ poteſt eſſe tantum*, vt ait Andreas, ergo ne omnium quidem Regum interitus erit tanti, quæ eſt affirmatio Bineti. Regum vero imperium eſſe iuris humani, at Confeſſionem diuini, plerorùmque è veſtra Schola & aliorum etiam opinionem eſſe hodie, quis ignorat, aut ambigit? Docet hoc Sanderus, docet Bellarminus, docent alij plurimi. Quare ſine cauſſa miratur, & non credere ſe fingit Apologiſta, Binetum illa mihi dixiſſe. Cur miratur dixiſſe illum, quod ipſe dubio procul credit, & tot noui Doctores credi ab omnibus volunt? Dixit vero, dixit illa mihi Binetus quæ modo retuli, totidem verbis Latine verſa. Teſtem aduoco Deum immortalem, nihil fingere me. Et aderas tu quidem, mi Fronto, ſed alia parte Bibliothecæ, in libris Græcorum Patrum euoluendis occupatior & remotior, quàm vt noſtros ſermones audire poſſes, nedum vt ipſe mihi ea verba diſceres, quod temere quidam, neſcio vnde acceptum, affirmarunt. Si epiſtolam ſuper ea re meam ad te, aut alteram eiuſdem argumenti ad P. Cotonem, quibus veſtris reſpondebam, totam deſcripſiſſet Apologiſta, nec partem alteram, quæ erat de Bineto reticuiſſet; candorem illius laudarem, qui nunc fidem cogor deſiderare. Sed vt ſcias quàm ſint hoc tẽpore multi ſcriptores Regibus iniqui, audi

nouam Theologiam & ſeculi peruerſi infelicitatem mecum agnoſce. Nam vbi ſemel inter diſputantes de Summorum Pontificum poteſtate ſuper Reges amplificanda, æmulatio eſt accenſa, quo furoris nōnulli in contumeliam Regum ſint progreſsi, dictu mirabile eſt. Exemplo ſit M. Antonius Cappellus Frāciſcanus conuentualis, qui nuper admodum in Italia aduerſus Sereniſsimum Regem & reuerendiſsimum Epiſcopum Elienſem ſcribens, capite ſexto probat, indignos eſſe Reges, qui Eccleſijs ſuarū ditionum vllo modo præſint, *quos Deus*, inquit, *in Moyſe ſibi diſplicere aperte cōmonſtrauit*. Et ſtatim. *Eccleſia cùm ædificatur, de Regibus & Principibus ſeculi nulla ratio habetur*. Huic enim Franciſcano, neque Magi Reges fuerunt, neque Abgarus Edeſſenus, vt de Caudace Regina nihil dicā. tanti facit iſte πατροπαραδότοις* traditiones. Bene ſperemus,

Lux fulſit mundo, concedit Roma Gebennæ:

Iocari enim tecum, mi Fronto, lubet, καὶ παίζειν, εἰ καὶ ἐν οὐ παικτοῖς*, quod tuus ille Pater aureus dicere ſolet. Poſtea ſubiicit idem, *Et hi qui negliguntur, qui reſpuuntur, erunt Eccleſiæ Principes?* Vide mihi acumen hominis: Quia Chriſtus, pro ſua ἀνεξιχνιάστῳ* prudentia ad primam Euangelii prædicationem & potentiam verbi diuini rebus ipſis demonſtrandam, infirma mundi elegit, non autem Romanum Imperatorem, aut neſcio quem alium Regem, ergo contemnuntur, negliguntur, reſpuuntur à Deo Reges. ô Logicum eximium! ô diſputatorem ſubtilem! Nam pari ratione aliquis

* *A patribus acceptas.*

* *Et ludere, licet nos res ipſa ludere vetet.*

* *Imperuo, ſligabili.*

dicat: Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſtabilięda initio doctrina ſaluatoris nuncii, nullo Pontifice Maximo vſus eſt, nullo Epiſcopo Romanō, qui temporali poteſtate præditum ſe diceret, ſiue directe ſiue indirecte, qui Reges infra pedes ſuos poneret, qui Imperatoribus coronas ſuas pedibus imponeret, pedibus decuteret, vt in Henrico VI. Papam Cœleſtinum feciſſe, probatiſsimi auctores ſcribunt: qui ſolus Imperator, ſolus Rex, ſolus Princeps à ſuis dici ſe compellentibus pateretur; quod ſupra dicebamus non ita pridem eſſe factum: ergo Ieſus Chriſtus contemnit, negligit, reſpuit Pontifices terrenum imperium ſibi vindicantes. Fallor, aut hæc conſequentia illa priore Franciſcani nihilo deterior eſt. Quid? putatne hic Magiſter, Deum quando inter alias factas Abrahamo promiſsiones hanc ponebat, *fore vt ex ſemini eius multi Reges orirentur*, maledictionis loco hoc ei eſſe pollicitum qui ſi Pontifices ibi Regum loco nominaſſet, gloriam Pontificum proculdubio videretur iuiſſe auctum. Certè non contempſit Deus Opt. Max. Regem Iacobum, ſeruum ſuum, quando nefariæ coniurationi, obſcura ſuſpicione iniecta, nemine tam arcanum myſterium coniectura aſſequi valente; ſolus ipſe extitit qui rem totam planiſsimè diuinaret, quod ſine numine factum non eſſe, & credit Rex Sereniſsimus, quæ eſt eius pietas, & omnes qui viderunt perſuaſiſsimum habent, illi præcipue, qui futuri alioquin eiuſdem exitii, Deus meliora, cum Maieſtate ipſius partici-

pes,

pes, Regi ſoli ſecundum Deum ſalutē ſuam ſe-
runt acceptā. Porrò quod diximus de ſigillo cō-
feſſionis vbi Regū, aut Regni agitur ſalus reſi-
gnando, non Proteſtantium duntaxat eam eſſe
ſententiam, ſed multorū etiam è veſtris, aut iu-
ris Canonici Interpretum aut aliorum, atque in
primis inclytæ Sorbonæ, aut etiam nunc eſſe,
aut olim certe fuiſſe, quia multi graues Theolo-
gi probarunt, & in his nuper D. Epiſcopus
Elienſis in Tortura Torti vbertim hoc demon-
ſtrauit: verbum de eo non addam hic amplius.

Habes, Fronto eruditiſſime, de rebus Angli-
cis, & nominatim de Henrico Garnetto, quæ
tua & tuorum intereſſe ne neſciretis iudicaui.
Atq. ea veriſſima & hîc omnibus cōpertiſſima
quū ſint, tuum erit iā, pro tua prudētia, æquita-
te & φιλαληθείᾳ ſtatuere, vtrū malis veræ narra- ** amore veri*
tioni, quam ex ore ipſius Regis, Procerū, qui *tatis.*
iudicij Garnettiani pars magna fuerunt, Actis
publicis, è Garnetti denique ipſius ſcriptis au-
tographis hauſi, & fideliter expoſui, fidem ha-
bere: an illi anonymo ſcripto Apologiæ veſtræ,
cuius auctorē, quicquid fere de iiſdem rebus
ſcripſit, vel ex fictis rumoribus, vel ex fallaci-
bus ſcriptoribus, aut proditorum qui euaſerunt
ſermonibus accepiſſe ſacramento, ſi opus ſit
non dubitauerim contendere. Nam Garnet-
tum religionis, non autem immanis conſpira-
tionis, cauſſa, pœnas dediſſe, Zelotæ primùm
Angli rumoribus incertis diſtulerunt: deinde
eos rumuſculos, alij præ ſimplicitate, alij præ ** Nullo adhi-*
magnitudine zeli inconſulti ita * ἀβασανίστως & *bito examine.*

cupidè amplexi ſunt & propalarunt, vt quod initio fatuis duntaxat aut oſoribus regni & religionis Anglicanæ, vix ac ne vix quidem perſuaderi poterat: iam vbi fama vires acquiſiuit eũdo etiam libris ex profeſſo ea ſuper re editis, veriſſimum eſſe, impudentiſſimè quidem & ſacerrimè, ſed tamen diſputetur: & Garnettus è manipulo proditorum per hos expunctus, in martyrum Chriſti numerum ſit tranſcriptus. Prima, qua vſi zelotæ iſti techna, vt veritatem mendacio obruerent: & de Garnetti ſupplicio quæ volebant hominibus perſuaderent, ſtramentitium neſcio quod fuit ſpicæ miraculum? quod ab impoſtoribus lepidè excogitatum, etſi parùm venuſtè à malo pictore concinnatum, mox cum teſtimonio Iohannis cuiuſdam Vvilkinſoni Angli iuuenis, rerum imperiti, ſuperſtitioſi, fanatici, & deliri publicatum, fidem nihilo ſecius apud non paucos inuenit. Adeo abſurda, ridicula, fallax pariter & falli facilis, atque vt vno verbo omnia complectar, veritati inimica res eſt zelus iſte præpoſterus. Propter hanc maximè ſpicam miraculoſam puto factum, vt Garnettum recens extinctum plurimi ſcriptores, quà ordinis veſtri, qua alij, certatim dilaudarent, & martyrium illius obiter in ſuis libellis celebrarent. Itaque Martinum Delrio veſtrum, ſcis qualem virum, non piguit Dionyſium Areopagitam cæleſtis Hierarchiæ mirificum * ἐκφάντορα, & Henricum Garnettum, ceu par nobile virorum maximorum & inuicem * ἀνταξίων inter ſe comparare. Sed neque rumoribus

* *Interpretem.*

* *Aequalium.*

incertis, neque ſpicæ miraculo, neque etiam ſcribentium laudationibus, (nam iſti quidem tanquam cæci de coloribus, de re ſibi penitus ignota, pronunciabant) ſatis erat factum eorum deſiderijs, quibus omninò placebat nouo martyre numerum augere cælitum. Neq. enim ipſos latebat, eſſe hîc Acta, publica auctoritate edita, ex quib. liquido & ſine vllo dubio conſtaret; Garnettũ, non vt ſceleſti quidam deploratæ cauſſæ patroni, dixerũt, proditionis aliquo rumore fuiſſe aſperſum: ſed è cõtrario ſicut verè atq. eleganter aduerſus Tortũ à viro sũmo ſcribitur veritatis voce & vi tabularũ, teſtiũ, probationum luce, ſoliditate, pondere conuictũ, ore proprio? manu propria fuiſſe confeſſum. Vnica igitur reſtabat conſecrandi Garnettum ſpes & ratio, ſi Acta illa, per quæ ſtare conſecratio nõ poterat, infamarentur, & fides eorum cõuelleretur. Erat hoc quidẽ ridiculũ & deſperatæ væcordiæ inceptum, quod hominem deſideraret non vſitato more veritati inimicũ, natura & arte factum ad mentiendum. Sed nihil volẽtibus difficile. Ne te longis ambagibus morer, poſt diuturnã inquiſitionem ægrè tandẽ repertus eſt Andreas neſcio quis Eudæmonoiohannes Ieſuita, qui veritatẽ oppugnare, mendaciũ ſtabilire & veteri Sophiſtarum inſtituto,* *τὸν ἥττω λόγον χρείττω ποιεῖν* palàm atq. alacris ſuſciperet. Bene habet: inuenit tandem patela operculum: * *ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει Θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον*. Pſeudomartyri deſtinatur patronus homo Græcus origine, domo Cretenſis, profeſſione Rhetorculus. Græcis veteres multa vitia, (ignoſcat mihi natio alias

* *deteriorem cauſam reddere meliorẽ.*

* *Adeo ad ſimilem ſemper ſimilem Deus ducit.*

vt ſcis amica; ſed nulla ſuis peculiaribus vitijs gens caret:) dixerunt eſſe propria: ingenium leue, vafrum & verſipelle; fidem etiam in teſtimoniis fluxam, aut potius nullam. Cretenſibus mendacitatis palmam tribuerunt. Sed mēdacitati addit feritatem & malitiam vetus verſus, etiam apud Paulū Apoſtolum, * Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία. iſte verò Andreas & Græcus & Cretenſis eſt; & hoc amplius ſophiſta ſiue diſſertulus orator. Quid ſpectarint qui hijſce potiſſimū dotibus inſtructum, inter aliquot millia præſtantiorum ingeniorum, elegerunt, cui hanc prouinciam mandarent, neque debet ambigi, neque poteſt. Rectè enim iudicarunt homines ſolertes & ſimiliū negotiorum * τρίβωνες ad labefactandā fidem veriſſimorum Actorū, & Garnetti, rei proditionis peracti, martyriū aſſerendum, quas diximus dotes eſſe aptiſſimas, atque adeo omninò neceſſarias. Græcorum quidem vitia à natura ſibi inſolita tanto facilius Andreas iſte retinuit, quia doctrinam Græcorum, peculiarem olim nobiliſſimæ illius gentis laudem, parum vt videtur, curauit. nulla certè in ſcriptis ſolidior eruditio apparet: nulla veterū auctorū, niſi M. Tullij lectio accuratior: ne hiſtoriæ quidē Eccleſiaſticæ, aut Patrū; vel inſtitutorū decretorumue priſcæ Eccleſiæ vllā deprehēdas ſaltē tolerabilem in eo viro cognitionē. Græcæ quinetiā linguæ ipsū eſſe imperitiſſimum, quæ legi illius mihi dudū perſuaſerunt. Neq; aliter te quoque iudicare cōfido; ſi tamen feciſti illa tāti, vt vel obiter aliquādo inſpiceres. Cretenſiū verò mentiendi artē, quàm probè

* *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ.* Tit. 1. 12.

* *Magnum vſum habentes.*

calleat, quantus ſit in illa artifex, & cæteri quidē libri ipſius de rebus Anglicis nō obſcurè declarant: ſed omnium maximè & inſigniſſimè, quæ eſt ab illo ſcripta atq; inſcripta, *Apologia pro Garnetto.* hîc mēdacitatis & impudētiæ vela pandūtur: hîc obtrectationi, maledicētiæ, virulentiæ, & harū virtutū matri, calumniæ egregiè litatur. Volo eius libri guſtū aliquē tibi exhibere; ſed paucis, ne tua morer tēpora. Capite primo negat mirari quēquam debere, quod de rebus Anglicis ſcribere non vereatur: multa enim etiā arcana regni huius longo vſu didiciſſe ab Anglis, quibuſcum vixit. qui autem fuerint illi Angli, ne verbo quidem ſignificat. Sed dubiū non eſt, Societatis veſtræ aut aliarū Sodales fuiſſe, vel Monachos, qui Romæ aut alibi in Italia ſunt non pauci: nec non perduelles qui res hîc fruſtrà nouare conati, ne pœnas proditionū ſuarū luerent, Romam ad aſylum commune (ſic multi exiſtimant) confugerunt; vt Teſmūdus fecit, ſiue Greenvvelius, & Gerardus: quos nonnulli è Cardinalibus, ſicut audiuimus, parū amico vultu initio acceperūt. quis vero non videt Andream noſtrū de propoſito ipſi ad ſcribendum argumento, ab illis quidem prioribus, ſcholaſticis hominibus, & qui ferè multo ante ſolum verterant, nihil admodū potuiſſe diſcere; à poſterioribus vero nihil niſi falſi? Quare ſiquid illi reſtat ingenui pudoris, fateatur liberè, quod res ipſa arguit; de coniuratione pulueraria, & Garnetti cauſſâ, pleraq; ipſū neceſſariò ignoraſſe; plura quæ falſa erant, pro veris credidiſſe. Capite ſecundo, vt nouam

de æquiuocatione doctrinã defendat, quantũ illi tẽporis in captioſa diſputatione perijt? Nam qui tã multa dicit, quod ad rẽ faciat nihil quicquam dicit. Vt præſtigiatores, quos pſephopæctas olim vocabãt, acetabulorũ & calculorum ſubtili trãſpoſitione ſpectãtium oculis illudũt: ita ingenioſus hic Cretenſis, dũ æquiuocationẽ tuetur, vocis ambiguitate fucũ facere lectoribus conatur. Profert loca nonnulla Scripturæ, cũ interpretationibus Patrũ: quæ vbi legeris, intelliges nihil ex ijs poſſe euinci, niſi hoc duntaxat; non omnia ſacræ paginæ verba ſimpliciter accipi debere, vt ſonãt. quis neſcit? aut quis ignorat multa occurrere in vtroque fœdere & dicta figurata, & facta παράδοξα, myſteriorum plena, quæ non ſint ſecundũ literam pingui Minerua accipienda? Scimus etiam multa ſæpe de toto Chriſto dici, in quo eſt * ἀσυγχύτως ἄλλο καὶ ἄλλο, vt in ſacroſancta Trinitate * ἄλλος, ἄλλος, ἄλλος; quæ alteri tantum naturæ propriè conueniant, propter illã quã appellant Theologi * ἰδιωμάτων κοινωνίαν. Sed illas ſentẽtiarum Theologicas figuras & obſcuriores enunciationes, quis veterum Patrum dixit eſſe æquiuocationes? quis in illorum locorũ explicatione hoc corollarium inde elicuit; vt per illa artẽ mentiendi pejerandiq; apud Magiſtratum, qualem antè deſcripſimus, diceret ſtabiliri? Perperam igitur putat Andreas, eſſe hæc æquiuocationis in verbo Dei exempla. Apologiſta verò multò magis ridiculè. Chriſtum ipſum quinquies æquiuocatione vſum: (ſi Perſonium diligenter legiſſet, poterat numerum ponere multis partibus maiorem;

** ſiue confuſione aliud & aliud.*
** Alius, alius, alius.*
** Proprietatum communionem.*

hoc eſt impietatem ſuam augere:) & adfert huiuſmodi exempla; vt cum Lucæ capite altero, Doctoribus quęſtiones proponit ſoluēdas quaſi ignorans. Et cùm alio loco velut neſcius ficū explorat, an ficus habeat. Non exagitabimus hanc inſaniam, quæ ſumma cum impietate eſt coniuncta; rogabimus tantū vt nos doceāt quid loca hæc & ſimilia habeant commune cum ea quam deſcripſimus ęquiuocatione. Hoc doceat nos Apologiſta; & per nos Rex eſto. Etiam illud fraudem habet apertam; quod & Andreas iſte & ferè omnes, qui de æquiuocatione hac ſcribunt, multa prius de Romano-Catholica Eccleſia præfantur; quæ vt ait Eudæmonoiohannes, *Mendacium omne quamuis leue, quamuis iocoſum, quāuis officij humanitatiſque plenum abominatur.* Aurea hæc quidem vertba ſunt, nec minus Eccleſiæ verè Catholicæ, quæ audit columna veritatis, cōuenientia, quàm praxi quotidianæ multornm Catholicorum è veſtris manifeſto contraria. Quare aut Garnettianam æquiuocationem iſti pro mendacio non habent; quam probauimus exquiſitiſſimam & * ὀλοωτάτην eſſe mentiendi rationem; aut apertiſſimè cùm iſta dicunt mentiuntur; niſi præſto ſit illis quo ſuam nuditatem tegant, beneficio æquiuocationis, verè * συκίνη ἐπικουρία. Eodem capite narratam ſuperius de Treshamo hiſtoriam non veretur in dubium vocare; ſed quem iam reperiet, qui fatuas ipſius coniecturas non irrideat, poſtquam illa quæ ante ſcripſimus legerit? Capitis tertij diſputatio ita palam falſa eſt, & toties à magnis viris cōfutata, vt ipſum Andream

* *Perniciofiſſimam.*

* *ficulneum auxilium.*

ſine riſu illa non arbitrer ſcripſiſſe. Itáne verò de Papæ in Principes omnipotētia nihil docēt Ieſuitæ, quod non pariter defendant omnes Catholici? diceret aliquos Catholicos veſtros, & verū diceret. Nunc falſum eſt Catholicos omnes ſiue antiquæ, ſiue præſentis Eccleſiæ, in illo dogmate cōſentire: falsū eſt omnes veſtros. Si neſcit Andreas, legat Torturā Torti, nec pudeat à tam exquiſitæ doctrinæ viro diſcere quæ ignorat. Ibi etiam inueniet ſolidè confutatum, quod eodē capite malis auibus conatur demonſtrare: nihil eſſe in religione Catholica cur metuere Principes debeāt. hoc de hodierna veſtra tam falſum eſt, quā de antiqua fuit veriſſimum. Fraudem & illud cōtinet; in excōmunicato Rege expreſſam ſententiā neceſſariam eſſe, vt nocere illi quiſquā iure queat: nēpe hoc eò pertinet, vt horribilis doctrinæ inuidiam minuat: & Sereniſſimi Regis fidos Cōſiliarios reddat omiſſiores. Sed operam miſer abutitur ſuam. Norunt enim zelotas hodiernos ſine vlla dubitatione Thomæ aſſentiri, qui diſerte pronuntiat, *ipſo facto excommunicati ſubditos eſſe abſolutos à dominio eius & iuramento fidelitatis*: quod & alij multi ſentiunt. Norunt cuiuſmodi doctrina eo libro doceatur, cui titulus eſt, Directorium Inquiſitionis, & quid iuris in Reges qui vobis ſunt hæretici, Inquiſitores Romani ſibi vindicent. Norunt praxin zelotarum Eccleſiæ veſtræ; & hæret memoriæ vox Catiſbeij: *Quem Papa voluit excludi, eum procul dubio admiſſum vult detrudi.* Si etiam de expreſſa excommunicatione an ſit neceſſaria, varias eſſe veſtrorum ſenten-

ſentẽtias non ignoramus: ſed quid Zelotæ probent, doceant, ſequantur, ne id quidem ignoramus. Prophetarũ imperium in Reges Iudæorum, & ius eos deponendi, de quo capite eodẽ, profanorum hominũ ſtultum & ridiculũ eſt cõmentum. deinde vt ita eſſet, quid hoc ad Pontificem? Nam Prophetæ quicquid gerebãt, expreſſâ Dei iuſſione gerebant, tanquã illius miniſtri extraordinarij. Vtinã placeret Papis Prophetarum exemplum; & quoties fulmine ſuo tẽporali ſæuire in aliquem Principem cogitant, vocem Dei, & iuſſionem expreſſam ſibi ducerent exſpectandã. Piget pergere vlterius: nam ad hoc inſtar totus liber eſt compoſitus; & vel nouæ doctrinæ immanitas caute diſſimulatur, vel confeſſiones Garnetti, & cæterorũ proditorum, impudentiſſimè negãtur. Inuehitur etiã ſingulis ferè paginis in virũ regni huius primarium, D. Edoardũ Coquũ, nunc ſupremũ communium Placitorum Iudicem; tempore verò iudicij de coniuratis celebrati, Generalem fiſci Regij Aduocatum. cumq; ipſe ſit mortalium mendaciſſimus; audet tamen viro in maximis Reipublicæ negotijs ſpectatiſſimo; qui in illo iudicio nihil propria auctoritate geſſit, nihil quod nõ ab ipſo ratio officij exigeret; qui nihil dixit, nihil fecit, quod non quiuis alius ex illo virorum illuſtriſſimorum, & ampliſſimorum conſeſſu fuit dicturus, ſi partes Regij Aduocati ſuſtinuiſſet: audet inquam Cretenſis fraterculus, quantus quantus eſt totus ex mẽdacijs conflatus, viro tanto mendacium obijcere: idque tanta proteruitate & inuerecundia, vt videatur

exiſtimaſſe, cum aliquo Cretenſi ſui ſimili rem ſibi eſſe. Sic lupæ caſtiſſimas matronas vocitare lupas amãt: merobibæ & multibibæ abſtinentiſſimas quaſq; ebrioſas & temulentas. Sic etiã Proceres regni huius, & Eccleſiæ Anglicanæ moderatiſſimos Præſules, nõ dubitat idem hic Andreas, eius libri capite ſecundo appellare *homines Catholici ſanguinis auidiſsimos.* ſæpéque alibi crudelitatem eis exprobrat: ipſe eo elogio digniſſimus, ipſe crudeliſſimus, ipſe cædium & parricidiorum defenſor & auctor teterrimus. Nam qui lanienam dilaudat in pleriſq; omnib' Galliæ vrbibus anno CIↃ IↃ LXXII. furore inaudito patratam; hunc quis ambigat cædibus delectari, cædes ſpirare, cædes optare, & ſanguinem Chriſtianum ſitire? Laudat autem Cretenſis noſter Bartholomæianũ facinus in Anticotonis confutatione capite tertio. Nec enim puduit Theologũ, & quidem Ieſu imitatorem peculiarem, tantæ immanitatis facinus commendare. Non puduit animum ſuum patefacere, cruoris Chriſtiani auidiſſimũ. Ipſi, qui exoticis conſilijs corrupti, lanienam illam probarunt, qui imperarunt, mox à patrato facinore, atrocitatem illius & ſceleris magnitudinẽ tum demum intelligentes, eius cõſilij auctores ſunt deteſtati; ac pœnitentiæ ſuæ certis teſtimonijs editis, à cædibus perpetuò deinceps abhorrentes, Chriſtianorum ſanguini parcere ſtuduerũt. huic Theologo, huic Ieſuitæ ſemel facta laniena non eſt ſatis. Idem in alio libro, quem Parallelum appellauit, filium Henrici IV. Imperatoris laudans, quod in patris mortui cadauer

ſæuierit; annon clariſſimè docet, diriſſimum quodq; ſcelus ſe facile probaturũ & laudaturũ, quod ſpecie pietatis fuerit admiſſum? Apage Theologum ſanguinarium, & cruoris humani auidũ. Non hoc Domini Ieſu doctrina ſuadet; non doctrina Pauli vetãtis malũ fieri, vt bonum eueniat; non exempla piorum Patrum. Romæ quid hodie ſuadeatur neſcimus: ad nuncium infamis lanienæ quid factum ſit, quid dictum, ſcimus; & illorum furorum memoriam vt longa dies aboleat optamus. Et miraris, mi Fronto, veſtrã ſocietatem Regi Sereniſſimo & omnibus prudentibus Politicis eſſe exoſam cane & angue peius, quæ talia monſtra pariat? Auertat verò Deus Opt. Max. talem peſtem terris: neq; permittat eius bonitas, vt Principibus Europæ adſint cõſiliarij huic homini ſimiles, vel potius feræ belluæ, & vt agnoſcas germanum Cretenſem ex ſuperiore verſiculo,* κακὰ θηρία. Hæc ſi doctrina eſt veſtræ hodie Eccleſiæ Catholicæ, protinus -- *exeat illa qui volet eſſe pius.* Sin pauci mali totũ corpus infamant, & ſcimus ita eſſe, cur ferũtur, cur laudãtur iſti Alaſtores, hoſtes humani generis? Redeo ad Andream, cuius vt hoc etiam addã, totus ille liber Parallelus, quid aliud eſt niſi fœtidiſſima conuitiorũ & impudentiſſimorum mendaciorum cloaca? Nam, qui rationibus viri ſine controuerſia maximi, integerrimi & vndequaq; doctiſsimi, reſpondere non magis poſſet, quàm Pygmæus aliquis, aut Thiodamas Lydius Herculi clauã extorquere, ne ad libri conſpectum factus eſſe repentè mutus ſuis ἐγχειρήματα videretur; ratio-

* *Mala beſtia.*

nibus calumnias oppoſuit. argumentis conuitia, doctrinę ſtupendæ deteſtandam maledicentiam. Accuſat grauiſſimum Præſulem, quod Terentium & Plautum legerit iuuenis in Academijs:nam ex eo tempore, hoc eſt ab annis XXX. Plautum vix in manus aliquando meminit ſumſiſſe; Terentium ne ſemel quidē attigit. Si qua igitur veteris lectionis veſtigia in ſcriptis ſenis venerandi apparent, accuſet feliceîllius memoriā & cum Deo, eius beneficij auctore expoſtulet. Sed quid ſibi noui critici volunt & Andræas iſte & Capellus Franciſcanus, qui ſtylum Plautinum vel Terentianū auctori illi obijciunt? Nos qui Plautum non ſemel legimus, qui Terentū plurimū amare profitemur, nihil eiuſmodi animaduertimus. Nimirū ita eſt: Capellus, vt fatetur ipſe, literarum imperitus ad ſententiā de ſtylo ferendā, planè alba linea eſt; Andreas verò, in colligendis è Cicerone floſculis hactenus occupatus, quicquid in Tullio non obſeruauit, putat Plautinum eſſe vel Terentianū. Accuſat Pręſulē, quod non alienus ſit à doctrina Catholicæ Eccleſiæ in nō paucis & homo amens perſuaſurū ſe Regi ſereniſſimo putat, melius ſe, qui Romæ eſt, quā Maieſtatē ipſius Epiſcopum noſſe, cuius intimi ſenſus ex quotidiano vſu Regi omnes patent. Nos vero hoc ſcimus & affirmamus; ſi cæ tera Eccleſię veſtræ omnia illi probarētur; quid autē probet, quid improbet, ſcripta faciūt fidē; vel vnicū tamen de Papæ omnipotentia & tyrānide in Reges dogma, ita ipſum abominari, vt Eccleſiā in qua ea doctrina vigeat, pro vera & in-

corrupta nunquam ſit habiturus. Deſinȧt verò Andreas Regi ſapientiſſimo palpum obtrudere, quamdiu Epiſcopo obtrectabit; cuius innocentiam, integritatem & * παντοίαν ἀρετὴν, nemo nouit melius, nemo prædicat libentius, quam Sereniſſimus Rex Iacobus; qui iudicij maximi Princeps quum ſit, quò hæc Cretica techna ſpectaret, ſtatim animaduertit, & eius auctorem multis adſtantibus, & me quoque præſente atq; audiēte, pia oratione eſt deteſtatus. Quare ſi ſapit * ἄλλην δρῦν βαλανιζέτω. Rex Iacobus ὑψιπέτης & ſublime volās Aquila eſt; cui non benè hæc retia tenduntur. Si pateretur inſtituti mei ratio, diſertuli huius vanitatem & mendacia impudentiſſima ſpectanda tibi, & quaſi manibus palpanda exhiberem. Sed neque mihi id propoſitū eſt, & hoc melius præſtabunt Angli viri doctiſſimi, quos ſcimus in eo ſuam nunc occupare induſtriam, vt & Apologiam pro Garnetto, & Parallelum, veris argumentis confutent, & veſtram Societatē doceāt, quàm ſæpe Cretenſis Andreas cauſſam Eccleſiæ veſtræ male agendo prodat, & vobis omnibus odium bonorum conciliet. Mihi ſatis erit, indicaſſe tibi paucis, qualem Garnettus martyrij ſui aſſertorem ſit nactus; & quàm erret Apologiſta cum * Κρητὶ κρητίζοντι fidem habet, eum laudat, & ſequitur. Nos in cauſſa Garnetti, & quæſtione hac decidenda, Sitne ipſe martyr annon cenſendus, magnum & omni exceptione maiorem habemus arbitrum, quem omnibus Cretenſibus, omnibus Apologiſtis, omnibus zelotis fortiter opponamus: quo nemo liti huic ter-

** Omnis generis virtutem.*

** Aliam quercum excutiat.*

** Cretenſi cretiſſanti.*

minandæ magis idoneus inueniri poſſit, ac ne cogitari quidẽ. Nã quis de Garnetto melius iudicet, quàm ipſe Garnettus? Audiamus igitur hominis mortẽ meditantis veram vocem, & de ipſo ſecundum ipſum pronunciemus. Paucis diebus priuſquam vltima lux Garnetto illuceſceret ve*n*ẽre in Arcem, & cubiculum ipſius, vt omnia humanitatis officia ei præſtarent, aliquot è præcipuis Regni totius Theologis, vnà cum viro nobili Arcis Præfecto; quos inter hij quoque erant, Doctor Iacobus Montacutus, Decanus tum Regij Sacelli, nunc Epiſcopus Bathonienſis & VVellenſis, Doctor Neilus Sacellanus tum regius, regiique Oratorij Clericus & Vveſtmonaſterienſis Decanus, nunc Epiſcopus Lichfeldenſis, & Doctor Iohannes Oueralus, Decanus ædis Paulinæ Londini; doctrina, humanitate, & pietate viri omnes præſtantiſſimi. Hi vnâ cum Garnetto multa quum eſſent locuti, fortè euenit, vt vnus ipſorũ quæſtionẽ hanc illi proponeret; Si poſt ſupplicium Eccleſia Romana Martyrẽ ipsũ declararet, ecquid factum laudaret, & verum Martyrẽ futurum ſe crederet? tum ille ex alto ſuſpirium trahens, humeroſque adducens, *Martyrem me? inquit, ô qualem Martyrem! Sed neque Eccleſia hoc faciet, & ego Deum oro, ne huius vnquam illi in mentem veniat. Equidẽ ſi pro religione Catholica mortem obirem neque aliud, infelix, ſciuiſſem, præter illa quæ per viã Confeſſionis ſcivi; poterã fortaſsis honore martyrij non indignus videri, & iudiciũ Eccleſiæ promereri. Nunc ego peccatũ àgnoſcò meum, & ſententiam, quæ aduerſus me eſt pro-*

nuntiata, fateor eſſe iuſtiſsimam. Deinde iterum atque iterum ſuſpiria ingeminans, & pœnitentiæ non ſimulatæ ſigna exhibens, *Vtinam,* inquit, *quæ facta ſunt poſſem infecta reddere. Vtinam quinis aliis mihi potius accidiſſet caſus, quã vt nomen meũ proditionis infamia deturparetur; quod tamen peccatum, etſi grauiſſimum, per verã pœnitentiam ſpero delendum, & Chriſtum mei miſerturum. Ego certè ſi vel vniuerſum Orbẽ terrarũ in poteſtate mea haberẽ, vniuerſum lubens darem, vt à proditionis crimine, quod conſcientia mea impreſſum eſt, quodq; in elogio mea condemnationis extabit, purus mori poſſem.* Hãc ego hiſtoriã ſcitu digniſſimã, quũ à Decano Paulino antiquæ pietatis viro, Angliæ ſuæ ſingulari ornamento, in familiari colloquio didiciſſem: eadẽq; mihi poſtea ambo Reuerẽdiſſimi Epiſcopi, quos interfuiſſe colloquio oſtendimus, narraſſent; putaui faciendũ, vt illã tecũ cõmunicarẽ. Vtinã veró & Andreas Eudæmonoiohannes, & Apologiſta, & quicũq; alij è veſtris de rebus Anglicis hactenus ſcripſerunt, Garnetti exẽplo admoniti, errorẽ ſuũ agnoſcere, veritati manus dare, & candidè poſthac velint agere. Vtinã ſeriò tãdẽ aliquãdo vellẽt cogitare, quã fœdã Eccleſiæ Catholicæ notã inurẽt, qui viã in cœlos per proditiones, nefaria facinora, cædes & parricidia docẽt patere. Egerat Garnettũ præcipitẽ zelus præpoſterus, vt hãc etiã ipſe inſaniã inſaniret. pœnituit, mutauit factũ, dãnauit, & ſeriò eſt deteſtatus, Laudẽt veſtri pœnitentẽ, & ſequãtur potius, quã vt inſanientẽ cũ proditoribus per mẽdacia defendãt, & ſuppli-

ciciũ ex ea cauſſa paſſo martyrij coronã induãt, Martyrẽ nõ pœna facit, ſed cauſſa. quum igitur meritas dare ſe pœnas toties ille ſit cõfeſſus; quę inſania, immo quæ impietas eſt, pronũciari à vobis cũ martyrẽ, qui iuſtiſſima ſe dãnatũ ſententia agnouit? Et de hijs quidẽ hactenus. Supereſt vt de perſecutione veſtrorũ in hoc regno, cuius in epiſtola tua facis mentionẽ, pauca reſpõdeã. Eſt verò facilis reſpõſio, & ea quidẽ vera & certa. Nullã fuiſſe vnquã in Anglia, nedũ nũc eſſe, ſub Principe tã miti & benigno, veſtrorũ Catholicorũ ex cauſſa religionis perſecutionẽ. Nã quũ, vt ſupra verè dicebamus, nulla hic vnquã lex lata fuerit, quæ pœnã capitalẽ veſtris, ob id ſolũ irrogaret, quod ex formula Romana Catholici eſſent, quî potuit aduerſus illos perſecutio inſtitui? quo iure actor niteretur? qua iudex lege in eos animaduerti iuberet? Nulla igitur eſt, nulla prius fuit, Catholicorũ Pontificiorũ, * ᾗ τοιοῦτοι perſecutio in his regionibus. quare ego qui tot iã mẽſes in Anglia hæreo, cũ ſedulò inquirerẽ, nunquã vidi, nũquã audiui quenquã eo nomine fuiſſe in ius vocatũ, nedũ capitis periculũ ſubiiſſe, quod de religione idẽ vobiſcum palã ſentiret, amplius dicã & verè dicã, Θεὸς δὲ ἐπιμάρτυρες ἴσω: noti mihi ſunt in vrbe Londino nonnulli, quos nemo ignorat è veſtris eſſe, neq; ipſi diſſimulãt: neq; propterea minus aut cõſpiciũtur in publico, aut ad domos aliorũ ciuiũ liberè min⁹ vẽtitãt. Quænã igitur hæc, rogo te perſecutio eſt? aut cui dicem⁹ ſimilem ex illis decẽ, quas B. Auguſt. & Oroſius obſeruant accidiſſe poſt Chriſti mortẽ ad tẽpora Conſtãtini?

* Quatenus tales ſunt.

Hæc

Hæc ita eſſe, quum ne ipſi quidem ignorare poſſitis, reſtat, vt perſecutionem appelletis minus liberam veſtrorum rituum celebrationem, & neceſſitatem præſtandi iuſiurandum fidelitatis. De libertate hoc tantum dicam. Norunt omnes Angli quibus hodie legibus in Anglia viuatur: quas ſi parum probant, liberum illis ſibi conſulere & ſuas fortunas, ſi ita malint, aliò trāsferre. Vtantur libertate hac ſua, & ſibi conſulant: at de libertate religionis ne querantur moneo: periculum enim eſt, ne querimonijs ſuis leges excitent, quas Regis clementiſſimi bonitas penè iam dormire ſinit. Metuant igitur, ne irrita patientia in ſeueritatem mutetur, & voluntatem imitandi exempla, quæ in Italia, Hiſpania, atque alibi inter vos quotidie eduntur. De fidelitatis iuramento, cui occaſionem præbuit pulueraria coniuratio, & quod ne cui ſit fraudi in poteſtate eſt Summi Pontificis, miror cur querantur Angli Pontificij. quererentur potius de Cardinale Bellarmino, & nonnullis alijs, qui Paulum V. initio renuentem (non temerè dico; ſed quia magnos auctores habeo:) obdurare animum coegerunt; vt quantum hic eſt veſtrorum perire potius ſineret, quàm vt rem æquiſſimam & iuſtiſſimam illis permitteret. Quid iuſtius quàm vt Regi ſuo ſubditi fideles ſe futuros polliceantur? poſt coniurationem præſertim adeo Barbaram, adeo immani crudelitate inſignem. Oro, quæſóque te, mi Fronto, poſitis affectibus, rem velis paulo accuratius expendere. Reſpublica, vt ſcis, domus magna eſt. Rex in Republica quod paterfamilias in domo priuata. putáſne igitur fore conſultum

patrifamilias alicui, ſi in familia ſua famulos habeat, de quorum fide erga ſe non ipſi conſtet? immo quorem fidem meritò ſuſpectet? nemo, opinor, non inſanus, hoc dixerit; nedum tu hac probitate vir & doctrina. Quamobrem aut Regi Iacobo in regno ſuo nõ licet, quod priuato cuiq; in ſua domo; aut hæ de Iuraméto fidelitatis ſubditorum ipſius querelæ inanes ſunt & iniuſtæ. Equidem multos partim in Gallia partim in Anglia Pontificios conueni, multorum ſcripta legi, qui hoc iuſiurandum non ſolum æquiſſimum, verum etiam ſanctiſſimum eſſe iudicant. Quare etiam multi é veſtris Catholici, quidam etiam Preſbyteri, ipſéque adeo Archipreſbyter Blackuellus, ſine vllo conſcientiæ ſcrupulo præſtiterunt iam illud non inuiti, & alijs vt ſimile facerent, auctores fuerút. Sunt tamen nonnulli apud quos plus Bullæ Pontificis & Bellarmini epiſtolæ valent, quàm lex Dei, ius naturæ & omnium gentium, aut etiam exempla ſapientiorum. In hos ſi lex vim ſuam exerat, quis locus eſt querelæ? Et vos qui perſecutionem Catholicorum hoc vocatis, quo iure, quo vetuſtatis exemplo hoc faciatis, ne ipſi quidem dicere poſſitis. Nunquam enim factum, nunquam auditum, vt populus aliquis Chriſtianus perſecutionem pati ſe diceret, ſi legitimo Principi ſuo, fidelitatis iuſiurandum præſtare iuberetur. at contra legimus in Cõcilijs, Anathema pronuntiari in eos qui Sacramentum fidei ſuæ temeraſſent, quod pro patriæ ſtatu vel conſeruatione Regiæ ſalutis eſſent polliciti; eoſ-

que ab Eccleſia Catholica effici extraneos declarat Concilium, vt ſcis, Toletanum quartum. Adde quod legi huius executio ita lentè à Regijs miniſtris exercetur, ita molliter & per interualla, vt vel illud ipſum fidem facere vobis debuerit, inuito Rege optimo, dolente ac gemente, fundi ſanguinem, ſiquis fortè aliquando, ex ea cauſſa fundatur. Quam multis in recuſando Iuramento obſtinatis ſemel, iterum, ſæpius pro grauiore pœna indictum exilium? Teſtis ſit ille presbyter Robertius, qui ſæpius vitam cum accepiſſet donante Rege; & quidem ſemel petente nomine Regis Chriſtianiſſimi HENRICI IV. ipſius Legato, viro præſtantiſſimo D. Fabricio Boderiano; accepiſſet autem ea lege atque omine, vt vel in Angliam rediret nunquam; aut ſi reuerteretur ſciret ſine vlla ſpe veniæ legis pœnā ſibi fore ſubeundam: mox contra fidem datam vtriuſque Regis miniſtris, viris ampliſſimis, reuerſus, & in peruicacia ſua etiam confirmatior repertus; tandem cum altero eiuſdem ſententiæ & meriti presbytero, legi quam toties violauerat, ſatisfecit. Hic eſt ille Robertius, qui nuper à Dominicano quodam iſthic, vt audio, ſine ſuffragijs conſecratus, & edito libello verus ac ſanctus Martyr eſt declaratus. Equidem non crederem hominibus è ſuperſtitione inſanientibus tantum iſthic licere, vt eiuſmodi figmenta impunè publicarent: niſi ipſe mihi Rex Sereniſſimus eum libellum ſe vidiſſe ac legiſſe confirmaſſet. Quid?

** Sedem beatorum.* * χῶρον μακάρων aperuiſſe per rebellionem erga Principes, perfidiam, cædes, parricidia? At quanto maior laus vos maneret, ſi id potius ageretis, ne illis perire eſſet neceſſe, quos vbi perierunt magni honoris ſpecie, magna cum omnium indignatione, afficitis. Hoc potius curaretis: & infelicium Anglorum conſcientias liberaretis adſtrictas vinculis * ἀραχνώδεσι, quæ ipſis Cardinalis Bellarminus magis quàm Pontifex Maximus, nexuit. ** telis aranearum ſimilibus.* Agite, probate hoc argumento non eſſe vobis Chriſtianorum, fratrum ſaltem veſtrorum ſanguinem vilem. probate pertinere ad vos alienas miſerias, probate veram charitatem & σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ vobis non deeſſe, poſtremò nolite pati, vt Rex Sereniſſimus, quē ipſi Hæreticum dicitis & Iuliano comparatis, fruſtra vobis ad humanitatem viam præiuiſſe queat videri: ** viſcera miſericordiæ.* cum in Monitoria dudum ſua non alienum ſe ab eo fuiſſe oſtendit, vt quò ſaluti ſuorum paterno affectu cōſuleret, quæ in Iuramenti formula duriuſculè ſonare viderentur, ea aut deleret planè aut benigna interpretatione molliora redderet. ô bonitatis admirandæ Principem: cuius ſinceram charitatem & συγκατάβασιν ſi vos quoque imitaremini, fructum veſtræ pietatis longè maximum, ſine controuerſia, Eccleſia Dei ferret. En erit vnquam ille dies, cum veſtrorum Præſulum coryphæos, penes quos eſt ſumma rerum, hæc pia cogitatio occupabit? Enimverò ſatis, ah, plus ſatis ſtudio partium vtrinque hactenus eſt datum. Satis turbarum in Europa excitatum. Non hoc nobis Dominus noſter cæ-

lum repetiturus dedit mandatum. Pacem ille nobis reliquit, pacem ſuam. Cur reijcimus? cur iurgia è iugiis ſerimus, & de concordia Eccleſiæ ne cogitari quidem patimur? Quin potius ad Filium Dei omnis boni auctorem totis animi viribus ſeriò conuerſi, ſupplices illum veneremur, vt quam nobis peccata noſtra ademerunt Eccleſiæ pacem, ipſius ineffabilis miſericordia nobis reſtituat, reſtitutã ſeruet, atque in æternum firmam præſtet. * Γένοιτο γένοιτο. Vale Frontó Ducæe, vir eruditiſſime; & meũ hoc de Apologia veſtra iudicium, vt à ſincero affectu eſt profectũ, æquo animo accipe & in bonam partem interpretare. tum autem reſponſi huius tarditatem occupationibus, valetudini & cupiditati meæ fer acceptam, omnia quæ hic ſcripſi accuratè cognoſcendi. πάλιν καὶ αὖ πάλιν ἔῤῥωσο.

* Fiat, fiat.

Data ad Londinum metropolin Anglorum, A. D. VII. Nonas Iulij. CIↃIↃCXI.

Θεῷ χάρις.

ISAACVS Caſaubonus Frontoni Ducæ S. I. TH. V. CL. S. D. Binas à te accepi poſtquam huc veni clariſſime Fronto priores attulit vxor, alteras Sauilius miſit. Reſpondiſſem iamdudum ad priores, niſi grauis cauſſa moram attuliſſet: eam cauſſam exponam tibi ſimplici animo & ἀφελῶς, ſicut meus eſt mos. Eu quæſo, bonam in partẽ accipe quæ ſum dicturus, tibique perſuade, non alium mihi huic animum eſſe quam fuit in gallis. Amo antiquitatem, colo veritatem, quicquid aut huic repugnat, aut ab illa damnatum eſt, deteſtor & abominor, quare aut ſilendum mihi eſt aut danda mihi hæc venia eſt, vt quæ neque vera eſſe credidero, neque antiquitati σύμφωνα, de ijs liberè quid mihi videatur dicam, ſcis te diſcedenti mihi Pariſijs, per epiſtolam & verbis etiam ſignificaſſe, rem me tibi & omnibus tuis eſſe facturum gratam. Si regi M. B. auctor eſ-

lud imprimis vt facilem ſe præberet in hac Eccleſiæ Dei ſciſſura tollenda, quo etiam epiſtola illa ſpectabat quam mihi à te mei attulerunt qua agis mecum vt de veſtræ Societatis integritate verba Regi faciam; quando omnibus quæ nonnullis veſtrorum ſcriptorum obijci ſolent, plene per eum eſſet reſponſum, qui famoſum libellum Anticotonem noua apologia refutauit. Hęc quum ita ſint, poſtquam ego tua mandata Sereniſſimo Regi expoſuiſſem, euenit non ita poſt, vt Rex apologeticum veſtrum nactus me ſtatim vocaret, & coràm multis Epiſcopis àc proceribus diceret, en tibi Caſaubone, librum cum P. Frontonis profeſſione belle congruentem inuenies in eo defenſionem auctorum qui iſtam principibus pernicioſam doctrinam docent, inuenies nuperum Bellarmini ſcriptum Satanicum non obſcure defenſum; inuenies auctorum proditionis pulueraríæ qua tetrius quicquam fingere ne diabolus quidem poteſt acriter defenſam innocentiam, & ipſos glorioſo martyrum choro adſcriptos: inuenies denique, ait Rex, omnia con-

traria

traria verbis Frontonis: Quinetiam iuſſit me eius maieſtas librum auferre domum, & rationes expendere quæ ad defenſionem nouæ doctrinæ afferebantur, præcipuè vero iuſſus ſum ijs attendere, quæ de rebus Anglicis Apologiſta ille narrat, quod vbi feciſſem & ſincerè Regi expoſuiſſem quid mihi placuiſſet, quid explicuiſſet, placuit illi vt hæc omnia tibi ſignificarem, quo ſemel efficerem vt intelligeres, à quo ſermonum genere eſſe ijs abſtinendum qui benignè excipi à maieſtate ipſius poſtularent, ſe quidem huic Eccleſiæ ſciſſuræ ingemiſcere: Sed omnia tamen potius facturum, quam vt ijs aures præberet qui nouam hanc doctrinam de regno temporali Papæ, de cædibus regum excommunicatorum, de martyrio proditorum &c. aut palam defenderét, vt multi Alaſtores fecerunt, aut per circuitus vt Bellarminus & Apologiſta hic & ſexcenti alij. Quod iuſſerat Rex, feci, & epiſto-

ſtolã ad te mittam, teque rogabo vt iam nunc rogo, afferas æquum animum ad cognitionem eius cauſſæ. nam ego te vbique iudicem fero. Neque vero timeas aliquid ibi contineri contra τὰ τῆς πάλαι Ἐκκλησίας δόγματα, aut omnia contra τὰ παρ᾽ ὑμῖν νομιζόμενα. Nihil reperies eiuſmodi, quod ſerio tibi confirmo. Permitte vero mihi, doctiſſime & amiciſſime Fronto, vt cãdide apud te agam, & quod ſentio aperiam. Exiſtimo enim nihil poſſe hoc verum ſtatu pernitioſius fieri quam fit ab ijs qui eam doctrinam nunc ἄνω κάτω θρυλλοῦσι, qui fictitium illud & ridiculum R. P. regnum temporale dum tanto conatu eum ſtabilitum, vniuerſo mundo declarant Eccleſiam Dei viuentis nihil ſe curare, neque recuſare ſe quin ſimplices Catholici malè pereant dummodo ipſi regnent. Cogitã quot mala & iam olim à Greg. VII. temporibus ab hac doctrina in Eccleſiã exundarint: quod iam ſint metuenda propter eandem cauſſam; cogita proditiones horrendas, cædes & parricidia, non quidem eorum manibus qui hanc doctrinam ſcriptis tuentur, patrata,

ſed eorum certe manibus qui reges pro regibus non hâbent vbi parum ſeſe Papæ morigeras prębuerint. Cogita & certò tibi perſuade, aut nullum vnquam verbum apud prudentes principes de có̄ncordia Eccleſiæ eſſe faciendum, aut huic Monarchiæ & omnipotentiæ temporali bona fide eſſe renuntiandum: Quod ſi aliquam vel leuiſſimam eorum curam habetis qui in hoc regno vobiſcum ſentiunt, & ſub imperio clementiſſimi, benigniſſimi & optimi Regis huius viuunt, liberate eorum ſtultam ſimplicitatem ab ijs opinionibus quas ex iſtiuſmodi libris hauſerunt, alioquin ſanguis eorum ſuper capitibus auctorum peſtilentis adeo doctrinæ, ſed hæc ex ipſa Epiſtola melius cognoſces. Quod ſupereſt Sauilium, vidi Etonæ: vbi ſumptibus ingentibus & Regia magnificentia τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς, editio curatur ab homine priuato. Haberem multa tibi dicere quæ malo in familiare collo-

rum dum ſpiritus hos reget artus P. P. Sirmundo & Cottoni plurimam, niſi graue eſt à me ſalutem. Vale & me ama, Londini propridiè. Calend. Majas CIƆIƆCXI.

FIN.

W

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE